

Homoseksuaalien parisuhteet virolaisessa yhteiskunnassa

Tekstianalyysiä vuoden 2013 mielipidekirjoituksista virolaisessa päivälehdessä Postimees

Suvi Lappalainen

Pro gradu -tutkielma

Viron kieli ja kulttuuri

Suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja
pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien
laitos

Helsingin yliopisto

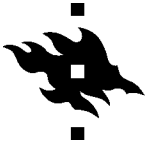
syksy 2014

ohjaaja: Birute Klaas-Lang

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tavoitteet	1
1.2. Työn rakenne	2
1.3. Tutkimusmetodi	3
1.4. Aineisto	4
1.5. Aiemmat tutkimukset	6
2. TUTKIMUKSEN TAUSTA	8
2.1. Homoseksuaalisuus	8
2.1.1. Seksuaalinen suuntautuminen	8
2.1.2. Heteronormatiivisuus	10
2.1.3. Homofobia ja stereotyyptit	11
2.2. Homoseksuaalisuus ja avioliitto	14
2.3. Homoseksuaalisuus Virossa	16
3. TEKSTINTUTKIMUS	20
3.1. Kieli, teksti ja diskurssi	20
3.2. Kriittinen tekstintutkimus	21
3.3. Kielen metafunktiot	22
3.4. Tekstin prosessit	24
3.5. Interpersonaalinen metafunktio	26
4. TUTKITTAVAN AINEISTON VALINTA JA SISÄLTÖ	28
4.1. Tekstien valinta ja esittely	28
4.2. Otsikointi	31
5. KIELELLISET VALINNAT	35
5.1. Tekstien kieli	35
5.2. Teemaan liittyvä sanasto: henkilöt	37
5.3. Teemaan liittyvä sanasto: parisuhde	40
6. HOMOSEKSUAALIEN KUVAILU JA PROSESSIT	42
6.1. Henkilöt materiaalisissa prosesseissa	42
6.2. Henkilöt mentaalisissa prosesseissa	48
6.3. Henkilöt suhdeprosesseissa	51

7. HOMOSEKSUAALISUUDEN KUVAILU JA PROSESSIT	57
7.1. Homoseksuaalisuus materiaalisissa prosesseissa	57
7.2. Homoseksuaalisuus mentaalisissa prosesseissa	60
7.3. Homoseksuaalisuus suhdeprosesseissa	64
8. PARISUHTEEN KUVAILU JA PROSESSIT	73
8.1. Parisuhde materiaalisissa prosesseissa	73
8.2. Parisuhde suhdeprosesseissa	78
9. KIRJOITTAJA JA LUKIJA	84
9.1. Kirjoittajan roolit	84
9.2. Dialogi lukijan kanssa	87
9.3. Kirjoittajan näkökulma	88
9.4. Ideaalilukija	91
10. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	94
KOKKUVÖTE	
LÄHTEET	
LIITTEET	

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos	
Tekijä – Författare – Author Suvi Lappalainen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Homoseksuaalien parisuhteet virolaisessa yhteiskunnassa – Tekstianalyysia vuoden 2013 mielipidekirjoituksista virolaisessa päivälehdessä Postimees			
Oppiaine – Läroämne – Subject Itämerensuomalaiset kielet, Viron kielen ja kulttuurin linja			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year joulukuu 2014	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 99 + liitteet	
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Homoseksuaalien parisuhteet ovat ajankohtainen teema Virossa. Pro gradu -työni tarkoituksena on tutkia, millainen kuva homoseksuaalisuudesta, homoseksuaalien parisuhteista ja heidän avioliitostaan luodaan kielellisin keinoin, ja mitä se kertoo virolaisesta yhteiskunnasta. Tutkimusmetodinani on kriittinen tekstintutkimus – erityisesti systemaattis-funktionaalinen kielioppi. Tutkimuksessa keskeisiä käsitteitä ovat ideationaalinen ja interpersonaalinen funktio, ideaalilukija, polaarisuus, leksikaaliset valinnat, verbien prosessit ja konteksti, joiden avulla tutkin 14 mielipidekirjoitusta. Kaikki nämä tekstit ovat ilmestyneet vuonna 2013 virolaisessa Postimees-päivälehdessä.</p> <p>Ensin tarkastelen tekstien otsikoita ja niiden vastaavuutta tekstien sisältöön, sen jälkeen siirryn itse tekstien tutkimiseen. Teksteistä tarkastelen ensin pikaisesti yleistä kieltä, sitten keskityn homoseksuaalisuus-teemaan liittyvään sanastoon, jota analysoin sekä ilman kontekstia että kontekstin kanssa. Keskityn erityisesti selvittämään sitä, onko sanoilla positiivinen, negatiivinen vai neutraali merkitys. Lopuksi käsittelen lukijan ja kirjoittajan suhdetta: millaisen roolin kirjoittaja ottaa tekstissä ja millainen vaikutus sillä on lukijaan, kuinka kirjoittaja keskustelee lukijan kanssa ja millainen tekstin ideaalilukija on. Pyrin selvittämään kirjoittajan todellisen suhtautumisen teemaan.</p> <p>Tutkimuksessa selviää, että kontekstilla on suuri merkitys. Usein ensimmäinen vaikutelma positiivisesta/negatiivisesta suhtautumisesta ei ole totta sellaisenaan, vaan asia on monimutkaisempi kuin miltä se aluksi näyttää. Kaikki kirjoittajat suhtautuvat homoseksuaaleihin positiivisesti, mutta käsitteen <i>avioliitto</i> käyttäminen homoseksuaaleista puhuttaessa on osalle ongelma. Muita tärkeitä teemoja, joista teksteissä puhutaan, ovat kirkko ja sen rooli homoseksuaalien avioliitoissa, homofobia ja politiikka. Tekstien perusteella virolainen yhteiskunta ei suhtaudu homoseksuaaleihin yhtä suopeasti kuin tekstien kirjoittajat.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords homoseksuaalisuus, avioliitto, parisuhde, Viro			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskustakampuksen kirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

1. JOHDANTO

1.1 Tavoitteet

Työni tarkoituksena on tutkia vuonna 2013 Postimees-lehdessä julkaistuja mielipidekirjoituksia, joissa käsitellään homoseksuaalien parisuhteita ja avioliittoa. Aion selvittää millainen kuva homoseksuaalisuudesta, homoseksuaalien parisuhteista ja heidän avioliitostaan luodaan kielellisin keinoin, ja mitä se kertoo virolaisesta yhteiskunnasta.

Oletan, että löydän teksteistä sekä myönteisiä että kielteisiä näkökulmia asiaan, niin kirjoittajan kuin yhteiskunnan puoleltakin. Uskon myös, että löydän (ainakin itseäni) yllättäviä näkökulmia ja ajatuksia. Toivon, että työni paljastaa jotain uutta virolaisesta yhteiskunnasta ja sen suhtautumisesta homoseksuaaleihin.

Tutkimukseni on ajankohtainen, sillä vuonna 2013 homoseksuaalisuudesta keskusteltiin paljon Virossa. Homoseksuaalien parisuhteista ja avioliitoista keskusteltiin Riigikogussa ja sen ulkopuolella. Kohua herättivät muun muassa Riigikogun jäsenen Erki Noolen kommentit ja *SA Perekonna ja Traditsiooni Kaitseks* -allekirjoituskampanja. Hämmennystä taas aiheuttivat käsitteet *samasooliste abielu* 'samaa sukupuolta olevien avioliitto' ja *samasooliste kooselu* 'rekisteröity parisuhde', koska ihmiset eivät välttämättä tienneet mitä nämä käytännössä tarkoittavat ja miten ne vaikuttavat perinteiseen perhemalliin. Lokakuussa 2014 Riigikogu teki päätöksiä uudesta parisuhdelaista.

Media vaikuttaa ihmisiin, koska suurin osa ihmisistä seuraa sanomalehtiä, televisiota tai internettiä. Se, millainen kuva jostain asiasta välittyy median kautta ihmisille, vaikuttaa ihmisten suhtautumiseen kyseiseen asiaan. Tutkimukseni aineiston tarjoava Postimees on Viron toiseksi suurin päivälehti ja sen internetsivusto saavuttaa parhaimmillaan 500 000 – 700 000 lukijaa (PM 2010). Näin ollen on mielenkiintoista tutkia millainen kuva homoseksuaaleista ja avioliitosta välittyy suurelle osalle virolaisista.

1.2 Työn rakenne

Ensimmäisessä luvussa esittelen työni tavoitteet ja sisällön. Kerron mitä tutkin ja miten tutkin: miten ja millaisessa järjestyksessä käsittelen asioita, millaisia aiempia tutkimuksia aiheesta on tehty, millaista tutkimusmetodia käytän ja miten sovellan sitä työssäni sekä millainen aineistoni oli.

Toisessa luvussa esittelen tutkimuksen taustaa. Ensimmäisenä käsittelen homoseksuaalisuutta yleisesti, siihen liittyviä määritelmiä, stereotyyppioita ja siihen suhtautumista. Tämän jälkeen käsittelen homoseksuaalisuutta ja avioliittoa ensin muualla maailmassa, sitten Virossa. Viro-osiossa käyn läpi sekä historiaa että nykypäivää, niin lainsäädäntöä kuin myös ihmisten suhtautumistapoja.

Kolmannessa luvussa käsittelen tekstintutkimusta, varsinkin systemaattis-funktionaalista kielioppia ja siihen liittyviä asioita, kuten kielen metafunctioita. Kerron sekä ideationaalisesta että interpersonaalista metafunctiosta tarkemmin, ja esittelen tutkimukseni kannalta olennaisia termejä, kuten ideaalilukija ja polaaraisuus.

Neljännessä luvussa esittelen tutkittavan aineiston. Kerron ensin kuinka aineisto eli tutkittavat tekstit on valittu, mistä ne on etsitty ja millaisia ne ovat. Sitten tarkastelen tekstien otsikoita: tutkin niissä käytettyä kieltä ja niiden vastaavuutta tekstien sisältöön.

Viidennessä luvussa käyn läpi tekstien kielellisiä valintoja. Ensin tarkastelen yleistä kieliasua ja sanastollisia valintoja, sitten keskityn teemaan eli homoseksuaalisuuteen, parisuhteeseen ja avioliittoon liittyviin sanoihin. Käsittelen kielellisiä valintoja esimerkkien avulla: tutkimuskohteenani ovat tekstien alkuperäiset vironkieliset sanat ja lauseet, mutta sisällytän tutkimukseeni myös niiden suomennokset suomenkielistä lukijaa varten. Käännökset ovat omiani ja suuntaa antavia. Koko luvussa tärkeänä tutkimuskohteenana on sanojen positiivinen, negatiivinen tai neutraali merkitys.

Kuudennessa, seitsemännessä ja kahdeksannessa luvussa tarkastelen homoseksuaalisuuteen, homoseksuaaleihin ja heidän parisuhteisiinsa liitettyjä verbejä sekä niiden prosesseja. Tutkin ovatko verbit positiivisia, negatiivisia vai neutraaleja, ja millaisissa

kontekstissa niitä on käytetty. Edellisen luvun tavoin esittelen verbit ja prosessit esimerkkien avulla.

Yhdeksännessä luvussa käsittelen kirjoittajan ja lukijan suhdetta. Käyn esimerkkien avulla läpi teksteissä esiintyvät kirjoittajan roolit, ja tarkastelen millaista dialogia kirjoittaja käy lukijan kanssa. Sitten käsittelen kirjoittajan näkökulmaa eli mielipidettä, ja lopuksi tutkin millainen ideaalilukija teksteille löytyy.

Kymmenennessä luvussa teen johtopäätöksiä tutkimukseni tuloksista ja vastaan tutkimuskysymykseeni. Pohdin tuloksia ja arvioin myös niiden luotettavuutta. Mietin, mitä olisin voinut tehdä toisin ja kuinka tutkimusta voisi halutessaan jatkaa ja/tai syventää.

Työni lopussa on vironkielinen tiivistelmä tutkimuksesta, lähdeluettelo ja liitteet, joista löytyvät otsikoiden suomennokset ja esimerkki taulukoista, jollaisia tein itselleni tutkimuksen aikana.

1.3 Tutkimusmetodi

Käytän työssäni kriittistä tekstintutkimusta tutkimusmetodina, ja työni pohjautuu M.A.K Hallidayn systemaattis-funktionaaliseen kielioppiin. Työni teoriaosiossa käytän Hallidayn lisäksi erityisesti virolaisen kielentutkijan Reet Kasikin ja suomalaisen kielentutkija Vesa Heikkisen kirjoituksia, jotka nekin pohjautuvat Hallidayn teorioihin.

Tutkimukseni pohjana on kriittisen tekstintutkimuksen kolme tasoa, joilla tekstiä tarkastellaan. Luvuissa 5–8 katson mitä teksteissä on ja millaisia kielellisiä valintoja niissä on tehty. Sekä näissä luvuissa että myös seuraavassa luvussa tulkitsen merkityksiä, joita tehdyt valinnat luovat tekstille. Johtopäätöksissä ja myös osittain yhdeksännessä luvussa pohdin, miksi tekstissä on tehty juuri sellaisia valintoja kuin siinä on tehty.

Valitsin ensin tutkittavan aineiston luvussa neljä kuvatulla tavalla. Kävin sitten kaikki tekstit läpi, ja taulukoin kaikki löytämäni teemaan liittyvät sanat määritteineen ja niihin liittyvät verbit. Kaikilla sanoilla ei välttämättä ollut määritettä tai niihin ei liittynyt selkeästi verbiä; tällaisissa tapauksissa sana saattaa esiintyä sanasto-osiossa, mutta ei muualla.

Koska tutkimuksen tarkoituksena on selvittää millainen kuva homoseksuaalisuudesta ja avioliitosta luodaan, tutkin sanojen merkityksiä polaarisuuden kautta. Konteksti on olennainen merkityksien kannalta koko tutkimuksen ajan. Määrittelen asiat positiivisiksi tai negatiivisiksi sen mukaan, mikä on mielestäni yleinen mielipide (esimerkiksi viha tai kuolema ovat yleisesti negatiivisia asioita, ilo taas positiivinen).

Käytän tutkimuksessani paljon esimerkkejä, koska ne mielestäni selventävät asiaa ja helpottavat lukijaa ymmärtämään mistä on kyse. Tutkittavassa aineistossa oli paljon tekstiä, joten esimerkit ovat esimerkkejä, eivät koko totuus. Pysin kuitenkin ottamaan mukaan mielestäni mahdollisimman olennaiset esimerkit. Esimerkeissä vironkielinen sana tai ilmaus on kursivilla, tekstin numero hakasuluissa ja suomennos puoli-lainausmerkeissä, esimerkiksi: *abielu* [2] 'avioliitto'. Olen lyhennellyt joitakin esimerkkilauseita katkoviivojen avulla (---), jotta esimerkeistä ei tulisi liian pitkiä. Näissä tapauksissa puuttuva osa ei ole tarkastelun kohteena eikä olennainen tutkimuksen kannalta. Pidemmässä tekstilainauksissa vironkielinen teksti on kursiviin lisäksi lihavoitu, jotta se olisi helpompi erottaa suomennoksesta.

Verbien prosesseja luetellessa (esimerkkilistoissa) verbit on lihavoitu vironkielisessä esimerkissä. Jaan verbien prosessit kappaleissa 6–8 kolmeen ryhmään: materiaaliin, mentaaliin ja suhdeprosesseihin. Tämä jako ei kuitenkaan ole tarkka, eikä sillä ole tutkimuksen kannalta suurta merkitystä; se on enimmäkseen tehty vain selkiyttämään verbien käsittelyjärjestystä.

1.4 Aineisto

Tutkimuksen taustaosiossa käytän paljon erilaisia lähteitä, joista monet ovat internetissä. Yleistä tietoa homoseksuaalisuudesta löysin muun muassa suomalaisen SETA:n (seksuaalinen tasavertaisuus), amerikkalaisen APA:n (American Psychological Association) ja kansainvälisen ILGA:n (International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association) sivuilta. Lisäksi minulla oli käytössäni painetut teokset *Homoseksuaalisuuden sairausleiman loppu* (Stålström), *Homoseksuaalisuus – hämmennyksestä selkeyteen* (Puonti) ja *Homo fennicus – miesten homo- ja biseksuaalisuus muutoksessa* (Lehtonen).

Lähdeaineisto on joiltain osin melko puolueellista (tai siis selkeästi homomyönteistä tai -kielteistä), koska sekä SETA että ILGA ovat homoseksuaalien etuja ajavia järjestöjä (ILGA on kattojärjestö eri maiden järjestöille). Kaikki kolme kirjaa ovat siinä mielessä tieteellisiä, että tekijänä ovat yliopistoihmiset, mutta kahdesta muusta poiketen Puontin teos on homoseksuaalisuuteen negatiivisesti suhtautuva. Puonti itse on homojen eheytyслиike Aslanin vaikuttajahahmoja.

Homoseksuaalisuus Virossa -teemaan käytin päälähteenä Brigitta Davidjantsin toimittamaa esseekokoelmaa *Kapiuksed valla*. Käytin kolmen eri kirjoittajan tekstejä kokoelmasta, koska jokainen artikkeli käsitteli hieman eri osa-aluetta. Kirjoittajat ovat eri alueiden osaajia, esimerkiksi asianajajia, sosiologeja ja lääkäreitä. Kokoelma on homoseksuaalisuuteen myönteisesti suhtautuva ja sen julkaisija on Eesti Gei Noored (‘Viron homonuoret’). Muita virolaisia lähteitä olivat muun muassa sanomalehtiartikkelit (*Telegram, Riigiteataja, Postimees*) ja internetsivut (*EKN, SAPTK*).

Tutkimuksen teoriaosassa käytän päälähteenä Reet Kasikin toimittamia *Tekstid ja taustad* -teoksia (osat I, III ja IV) ja Vesa Heikkisen teoksia *Kielen voima, Tekstien arki* ja *Teksti työnä, virka kielenä*. *Tekstid ja taustad* ovat vironkielisiä, Heikkisen teokset suomenkielisiä. Lähteiden kielellä ei tässä tapauksessa ole väliä, koska niiden sisältö on yleisluontoista. Lisäksi viro ja suomi ovat hyvin läheisiä sukukieliä.

Muita teoriaosion lähteitä ovat esimerkiksi M.A.K Hallidayn *An introduction to functional grammar*, Tiina Onikki-Rantajääskön (toim.) *Kieltä kohti* ja Norman Faircloughin *Miten media puhuu*.

1.5 Aiemmat tutkimukset

Homoseksuaalisuutta on tutkittu eri tavoin Suomen ja Viron (ja muiden maiden) yliopistoissa. Viron yliopistoissa yksi lähimpänä omaa työtäni sivuavana tutkimuksena on Erkki Sillaotsin (Tallinnan yliopisto, 2012) pro gradu -tutkimus *Seksuaalivähemuste esitus Eesti ja Soome diskussioonisaates*. Työssä käsiteltävänä mediana on televisio, ja siinä vertaillaan seksuaalivähemmistöistä syntyvää kuvaa suomalaisessa ja virolaisessa televisiolähetöksessä. Vuonna 2012 Tallinnan yliopisto osallistui EU:n *Teiste sõnadega* -projektiin, jossa tutkittiin miten eri vähemmistöjä (esimerkiksi seksuaalivähemmistöjä) kuvataan lehdistössä.

Usein tutkimuksen kohteena on kuitenkin homoseksuaalien perheet tai identiteetti, kuten esimerkiksi Kristin Rammusen tutkimus *Biseksuaalse identiteedi konstrueerimine Eesti biseksuaalsete inimeste näitel* (Tallinnan yliopisto 2012, pro gradu), Marina Moltšanovan *Eesti geide identiteedi kujunemine heteronormatiivsuse taustal* (Tarton yliopisto 2013, pro gradu) tai Piret Küttin *Homoseksuaalsuse avalikustamine perekonnale emade narratiivides* (Tarton yliopisto 2011, pro gradu).

Homoseksuaalisuuteen liittyviä tutkimuksia on tehty Suomessa monenlaisista aihepiireistä, esimerkiksi homoseksuaalisuuden mediakuvaa on tutkinut muun muassa Katja Santala pro gradussaan *Kun tosihomo näki viihdehomon. Kotimaisen Sillä silmällä -ohjelman tuotanto ja vastaanotto* (Tampereen yliopisto 2007). Muita tutkimuksia ovat esimerkiksi Juha Jämsän *"Isä, joka on homo": homomiehen perhe ja vanhemmuus* (Helsingin yliopisto 2003, pro gradu), Lumi Sammallahten *Rikottu hiljaisuus : Intialaisten sanomalehtien normista poikkeavia seksuaalisuuksia ja sukupuoliä käsittävät artikkelit heteromatriisin horjuttajina ja tabun uudelleenjärjestäjinä* (Helsingin yliopisto 2007) ja Nadja Hopposen *"Separate and unequal" Homo-*

seksuaalien adoptio-oikeus Suomessa, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön valossa (Helsingin yliopisto 2014)

Suomessa on tehty useita tutkimuksia jotka koskevat Viron mediaa ja lehdistöä, esimerkiksi Tarja Melinin tutkimus *Suomalaiset Viron-matkailijat virolaisessa sanomalehdistössä. Tekstianalyysia vuosien 1996–1997 ja 2003–2004 sanomalehtiteksteistä*. (Helsingin yliopisto 2007, pro gradu) ja Tobias Hochin *Neutraalsus uudistekstides, kas seda on? : sukeldumissõda Eesti ja Soome pressis* (Helsingin yliopisto 2008, pro gradu). Homoteemaan liittyvää tutkimusta virolaisesta sanomalehdistöstä ei kuitenkaan tietääkseni ole tehty Suomessa.

2. TUTKIMUKSEN TAUSTA

Tässä luvussa käsittelen ensin seksuaalista suuntautumista yleisesti. Sitten käsittelen homoseksuaalisuuteen liittyviä stereotyyppioita ja ongelmia sekä lainsäädännöllistä puolta. Lopuksi teen yleiskatsauksen homoseksuaalisuuteen Virossa.

2.1 Homoseksuaalisuus

2.1.1 Seksuaalinen suuntautuminen

Seksuaalinen suuntautuminen kertoo siitä, ketä kohtaan ihminen tuntee romanttista, eroottista ja seksuaalista vetovoimaa. Seksuaalinen suuntautuminen on osa ihmisen identiteettiä, ja vain henkilö itse voi määrittää seksuaalisuutensa. Suuntautumisen määrittäminen voi olla vaikeaa, ja määritelmä voi myös vaihdella eri kulttuureissa.

Perinteisesti seksuaalinen suuntautuminen jaetaan kolmeen ryhmään: hetero-, homo- ja biseksuaalisuus. Heteroseksuaalit eli vastakkaiseen sukupuoleen vetoa tuntevat ihmiset ovat enemmistönä yhteiskunnassa, ja seksuaalisina vähemmistöinä pidetään sekä homo- että biseksuaalisuutta. Homoseksuaali on kiinnostunut oman sukupuolensa edustajista ja biseksuaali voi olla kiinnostunut kummasta tahansa sukupuolesta. (APA a,b; Mollgren; Puonti 1997: 13–15.)

Aina ei kuitenkaan ole selvää, että henkilö, joka käyttäytyy tietyllä tavoin, kuuluisi tiettyyn ryhmään. Homoseksuaali henkilö voi esimerkiksi yhteisön painostuksesta käyttäytyä kuten heteroseksuaali, mutta sisimmässään mieltää itsensä homoseksuaaliksi. Heteroseksuaalilla voi olla homoseksuaalisia suhteita tai suhdekokeiluja, mutta hän voi silti mieltää itsensä täysin heteroksi. Henkilöllä voi siis olla erilaisia identiteettejä tilanteesta riippuen: homoseksuaali voi työpaikallaan pitää matalaa profiilia pari-

suhteestaan, mutta osallistuessaan SETAn tilaisuuksiin henkilö on avoin parisuhteestaan ja seksuaalisesta suuntautumisestaan. (APA a; Mollgren; Puonti 1997: 13–15.)

Seksuaalinen suuntautuminen ei välttämättä pysy koko elämää samanlaisena. Seksuaalisuus elää ja muuttuu ihmisen mukana. Joku voi mieltää itsensä nuorena täysin heteroseksuaaliksi, hieman vanhempana yllättäen huomata kiinnostuvansa myös omasta sukupuolestaan ja huomata jossain vaiheessa olevansa kiinnostunut vain ja ainoastaan omasta sukupuolestaan. Tämä henkilö ei ollut nuorena väärässä luullessaan olevansa heteroseksuaali, vaan tuolloin hän todella koki itsensä sellaiseksi. Myöhemmin hänen seksuaalinen identiteettinsä muuttui ja/tai kehittyi eri suuntaan. (Mollgren.)

Seksuaaliseen suuntautumiseen kuuluu siis kolme olennaista tekijää: seksuaalinen identiteetti (miten ihminen itse määrittelee itsensä), kiinnostuksen kohteet (kenestä henkilö pitää) ja seksuaalinen käyttäytyminen (kenen kanssa henkilö on suhteessa). Kuten edellä mainituista esimerkeistä voi nähdä, kaikki kolme eivät välttämättä ole keskenään yhteneväisiä. (Davidjants 2010: 52.)

Edellä mainituista syistä johtuen on vaikeaa sanoa kuinka suuri osa väestöstä kuuluu mihinkin ryhmään. Joka puolelta maailmaa kuitenkin löytyy sekä hetero-, homo- että biseksuaaleja. Joidenkin arvioiden mukaan keskimäärin 0,3–10 prosenttia väestöstä olisi homoseksuaaleja, toisen arvion mukaan 3–7 prosenttia. Useimpien arvioiden mukaan kuitenkin liikutaan alle 10 prosentissa väestöstä. Alfred Kinseyn 1940-luvulla tekemän tutkimuksen mukaan jopa 37 prosentilla tutkimukseen osallistuneista miehistä oli myös homoseksuaalisia kokemuksia, mutta vain neljä prosenttia piti itseään täysin homoseksuaalina. (Kauhanen 2002 a; Mollgren; Puonti 1997: 15–21; Stålström 1997: 31.)

Hetero-, homo- ja biseksuaalien prosentuaalinen määrä väestöstä lienee eri maissa suhteellisen sama, mutta sosiaalisista ja yhteiskunnallisista syistä johtuen toisissa maissa on näennäisesti enemmän seksuaalisiin vähemmistöihin kuuluvia henkilöitä. Yhteiskunnat, joissa heteroseksuaalisuus on normi ja muut seksuaalisuuden muodot tabuja, kenties jopa ankarasti rangaistavia, harvempi uskaltaa tai haluaa tunnustaa kuuluvansa vähemmistöön. (Mollgren.)

Seksuaalisen suuntautumisen synnylle on haettu syitä jo kauan. Vieläkään ei ole yksimielisyyttä siitä, miksi osa ihmisistä on heteroseksuaaleja, osa homoseksuaaleja ja osa biseksuaaleja. Syyksi on ehdotettu niin geneettisiä kuin hormonaalisiakin syitä sekä kehitykseen liittyviä, sosiaalisia ja kulttuurisia vaikutteita. Useimmat tutkijat uskovat, että seksuaaliseen suuntautumiseen vaikuttavat useat eri tekijät, sekä biologiset että yhteiskunnalliset. Viimeksi mainituista varsinkin yhteiskunnan (ja yhteisön) suhtautuminen eri seksuaalisuuden muotoihin vaikuttaa siihen, millaisen seksuaalisen identiteetin ihminen luo itselleen. Ihminen ei opi seksuaalisuuttaan muilta ihmisiltä, mutta oppii sen, kuinka ympäröivä yhteiskunta suhtautuu eri seksuaalisiin suuntauksiin. (APA b; Mollgren.)

2.1.2 Heteronormatiivisuus

Heteronormatiivisuus perustuu ajatukseen, että ihmisiä on kahta eri sukupuolta: miehiä ja naisia. Kummallakin on omat selkeät roolinsa yhteiskunnassa, ja parisuhteessa ihminen voi olla vain vastakkaista sukupuolta olevan henkilön kanssa. Heteronormatiivisessa yhteiskunnassa heteroseksuaalisuus on oletusarvo eli ihmisen oletetaan automaattisesti olevan heteroseksuaali. Heteroseksuaalisuus on toivotumpaa ja normaalia; kaikki muut seksuaalisuuden muodot nähdään erilaisuutena. Normit ovat kulttuurisia ilmiöitä eli käytännössä ihmisten välisiä sopimuksia, jotka muuttuvat aikojen kuluessa. On esitetty teorioita, että heteronormatiivisuus vaikuttaa ihmisen seksuaalisuuteen niin paljon, että se saa luonnostaan biseksuaalisen ihmisen (joita teorian mukaan on suurin osa ihmisistä) käyttäytymään todellisen luontonsa vastaisesti ja valitsemaan automaattisesti vastakkaista sukupuolta olevan kumppanin. (Seta; Omakeskus; Lehtonen 1999: 77–78.)

Seksuaalisiin vähemmistöihin on suhtauduttu eri aikakausina ja eri yhteiskunnissa eri tavoin. Usein ajatellaan, että 1900-luvun loppupuolella alkanut homo- ja biseksuaalisuuden näkyminen positiivisessa valossa (länsimaisissa yhteiskunnissa) on ensimmäinen kerta, kun heteroseksuaalisuudesta (eli yhteiskunnan normista) poikkeaminen on ollut hyväksyttävää. Näin ei kuitenkaan ole. Jo antiikin Roomassa ja Kreikassa yhteiskunnallisesti hyväksytyillä miehillä saattoi olla samaa sukupuolta oleva rakastaja.

Myös monissa muissa kulttuureissa ympäri maailmaa, esimerkiksi japanilaisessa samurai-kulttuurissa ja joissakin Papua-Uuden-Guinean heimoissa on suhtauduttu homoseksuaalisuuteen positiivisesti. Usein homoseksuaalisuus liittyi rituaaleihin, esimerkiksi initiaatioriitteihin. Myöskään perinteisessä talonpoikauskulttuurissa heteronormatiivisesta poikkeava seksuaalisuus ei välttämättä ollut ongelma - asiasta ei kenties puhuttu ääneen, mutta hiljakseen elelevä miespari saattoi elää suhteellisen rauhassa yhteisössään. (Kauhanen 2002 a; WILPF; LAWS; Seermaa 2013; Puonti 1997: 23–26; Stålström 1997: 43–44.)

Edellä mainituissa esimerkeissä hetero- ja homoseksuaalisuuden välillä ei vielä ollut jyrkkää kuilua. On esitetty teorioita, joiden mukaan sukupuoliroolien vallankumous teollistuvassa Euroopassa vaikutti seksuaalivähemmistöjen syrjinnän alkamiseen ja stereotyyppisten mielikuvien syntyyn. Ennen sukupuoliroolit olivat selvät ja tämän takia ei pidetty ongelmana ja yhteiskuntaa uhkaavana asiana, vaikka joku poikkesi normista. Sukupuoliroolien murtuminen synnytti epävarmuutta ja aiheutti sekä konservatiivisia reaktioita että jyrkän jaon hetero- ja homoseksuaalisuuden välille. Ennen homoseksuaalisuus oli nähty miehekkäiden miesten ominaisuutena (esimerkiksi sotilaiden), mutta nyt syntyivät stereotypiat feminiinisestä homomiehestä (ja miesmäisestä lesbosta). (Kauhanen 2002 a; Davidjants 2010: 20; Stålström 1997: 7.)

2.1.3 Homofobia ja stereotypiat

Homofobia tarkoittaa negatiivisia tunteita (vihaa, pelkoa, inhoa) ja syrjintää homoseksuaaleja ja homoseksuaalisuutta kohtaan. Homofobista käyttäytymistä on perusteltu usein eri tavoin. Homoseksuaalisuutta (ja biseksuaalisuutta siinä sivussa) on pidetty syntinä, sairautena, luonnonvastaisena tekona, rikollisena toimintana, valintana ja sitä on verrattu pedofiliaankin. Usein ennakkoluulojen takana on tietämättömyyttä ja pelkoa. (Mollgren; Stålström 1997: 47–53; Lehtonen 1999: 77–78.)

Homoseksuaalisuutta on pidetty luonnonvastaisena ja suoranaishana sairautena, mielenterveydellisenä häiriönä. Nykytiedon valossa molemmat käsitykset ovat vääriä.

Homoseksuaalisuutta esiintyy luonnossa myös muilla eläinlajeilla kuin ihmisillä ja se on varsin tavallista eläinkunnassa. (Mollgren; Kauhanen 2002 b.) Homoseksuaalisuuden luonnonvastaisuutta on perusteltu sillä, että seksuaalisen kanssakäymisen perimmäisenä ajatuksena on lisääntyminen, joka ei ole mahdollista kahden samaa sukupuolta olevan välillä. (Davidjants 2010: 24–25.)

Homoseksuaalisuutta pidettiin aikoinaan virheellisesti hormonitasapainon häiriönä, joka oli parannettavissa antamalla miehille lisää mieshormonia. Myöhemmin on kuitenkin tutkittu hormonien vaikutusta sikiönkehitykseen ja seksuaalisen suuntautumisen syntyyn. On myös etsitty hetero- ja homoseksuaalisten henkilöiden aivoista rakenteellisia ja toiminnallisia eroavaisuuksia sekä niin sanottua homogeeniä. Näitä tutkimuksia on usein kritisoitu, koska seksuaalisuus on niin vaikeasti määriteltävissä ja moniulotteinen asia, että sitä on lähes mahdoton tutkia jakamalla heteroseksuaalit yhteen ryhmään ja homoseksuaalit toiseen. (Kauhanen 2002 b.)

Sairaus voidaan määritellä seuraavasti: "psykofyysisen rakenteen tai toiminnan poikkeavuus, joka aiheuttaa tilapäistä tai pysyvää haittaa, vajaatoimintoja tai vammaisuutta". Useissa maissa homoseksuaalisuutta on pidetty virallisesti sairautena: esimerkiksi Suomessa se poistui sairausluokituksesta vuonna 1981. WHO poisti homoseksuaalisuuden kansainvälisestä tautiluokituksesta 1996. Nykyisin tutkijat ovat yleisesti sitä mieltä, että homoseksuaalisuus ei ole sairaus, vaan ihmisen normaalia käyttäytymistä. (Duodecim; APA c; Lehtonen 1999: 27.)

Vaikka homoseksuaalisuus itsessään ei ole sairaus, joidenkin tutkimusten mukaan homoseksuaaleilla on enemmän mielenterveydellisiä ongelmia kuin muulla väestöllä keskimäärin. Tämä on kuitenkin seuraus yhteiskunnan negatiivisesta suhtautumisesta ja syrjinnästä, eikä homoseksuaalisuudesta itsestään. Oman identiteettinsä piilottelulla ja kieltämisellä on usein negatiivisia vaikutuksia, kuten masennus tai itsetuhoisuus. (Mollgren.)

Sairauden lisäksi homoseksuaalisuutta on pidetty rikollisena toimintana. Suomessa homoseksuaalisuus kriminalisoitiin vuonna 1889, poistettiin osittain rikoslaista vuonna 1971 ja lopullisesti vasta vuonna 1999, kun homoseksuaalisuuteen kehottaminen poistui

rangaistavista teoista. Homoseksuaalisuutta on verrattu seksuaalisiin ääri-ilmiöihin kuten pedofiliaan, vaikka nykyiset tutkimukset osoittavat, että homoseksuaalit eivät tee sen enempää tai vähempää pedofiliarikoksia kuin muutkaan ihmiset. (Mollgren; APA c; Lehtonen 1999: 45.)

Kuten edellä kävi jo ilmi, ihmisen seksuaalisen suuntautumisen syntyyn vaikuttavat monet seikat, jotka ovat osin synnynnäisiä, osin yhteiskunnallisia. Joidenkin ihmisten mukaan homoseksuaalisuus on valinta, ei synnynnäinen ominaisuus. Nämä ihmiset näkevät homoseksuaalisuuden negatiivisenä ilmiönä, usein jopa sairautena, josta pitää parantua tai eheytyä. Tällainen näkemys on monilla konservatiivisilla uskonnollisilla ryhmillä, joissa homoseksuaalisuus rinnastetaan syntiin ja sitä pidetään pahana. Tieteellisen näkemyksen mukaan tällaisista eheytmisterapioista ei ole hyötyä eivätkä ne useinkaan ole turvallisia. Lisäksi ne lisäävät negatiivista ilmapiiriä yhteiskunnan suhtautumisessa homoseksuaalisuuteen. (Kauhanen 2002 b; APA a,b,c.)

Stereotypiat seksuaalisista vähemmistöistä elävät vahvasti ja media omalta osaltaan auttaa ylläpitämään niitä. Homoseksuaalit miehet kuvataan usein naismaisina, "neiteinä", homoseksuaalit naiset taas joko miesten vihaajina tai ulkoiselta olemukseltaan miesmäisinä. Biseksuaaleille ajatellaan kelpaavan kaikki, ja että he eivät pysty sitoutumaan kehenkään tai mihinkään. Ihmisen seksuaalisuus on kuitenkin monimuotoista, ja stereotypiat kuvaavat vain pientä osaa seksuaalisesta vähemmistöstä. Useimmiten seksuaalista suuntautumista ei siis voi nähdä henkilön ulkoisesta olemuksesta. Toisaalta osa homoseksuaaleista kuitenkin haluaa korostaa identiteettiään pukeutumalla ja käyttäytymällä tietyllä tavalla, ihan samalla tavoin kuin heteroseksuaali haluaa esittää kuuluvansa johonkin tiettyyn ryhmään. (Mollgren; Seta.)

Stereotyyppien ja muiden negatiivisten ajattelutapojen avulla on oikeutettu seksuaalisten vähemmistöjen syrjintää. Aikoinaan kun laki kielsi homoseksuaalisuuden ja rankaisi siitä, syrjintä oli yhteiskunnan puolelta tuettua. Vaikka laki muuttui ja syrjintää ei enää voinut oikeuttaa lailla, asenneilmapiiri eli vielä entisajoissa. Asenteet ovat muuttuneet vuosien saatossa sallivammiksi, mutta syrjintää esiintyy edelleen myös maissa, jossa laki sallii homoseksuaalisuuden (esimerkiksi Suomi, jossa homo-

seksuaalisuus ei ole rikos eikä sairaus, ja jossa homoseksuaalisen suhteen saa rekisteröidä virallisesti). (Mollgren.)

2.2 Homoseksuaalisuus ja avioliitto

Lähes jokaisella valtiolla on oma perustuslakinsa, joka määrää yhteiskuntajärjestyksestä. Lisäksi on muita lakeja ja asetuksia, jotka ohjaavat ihmisten elämää. Perustuslakien suhde uskontoon vaihtelee: osa perustuslaeista takaa uskonnonvapauden (esimerkiksi Yhdysvaltojen), kun taas toiset perustuvat uskontoon (kuten shariaan pohjautuva perustuslaki Saudi-Arabiassa). (Ranneliike; Royal Embassy of Saudi Arabia.)

Eri valtioiden suhtautuminen seksuaalivähemmistöihin ja heidän juridisiin oikeuksiinsa vaihtelee tasa-arvoisesta asemasta kuolemantuomioon. Euroopassa, Pohjois-Amerikassa, Australiassa, Uudessa-Seelannissa, Etelä-Afrikassa ja pääosissa Etelä-Amerikkaa homoseksuaalisuus ei ole rangaistavaa, ja monilla näistä alueista on säädetty tasa-arvoisia avioliittolakeja tai annetaan vähintäänkin mahdollisuus parisuhteen rekisteröintiin. Joissakin valtioissa ei ole säädetty lakeja aiheeseen liittyen (esimerkiksi monet Itä-Euroopan maat).

Venäjän suhtautuminen seksuaalivähemmistöihin on ollut laajalti esillä Sotchin olympialaisten yhteydessä. Venäjällä on äskettäin hyväksytty laki, joka kieltää "epätraditionaalisen seksuaalisuuden edistämiseen liittyvän propagandan levittämisen alaikäisille". Venäjä lievensi 1990-luvulla Neuvostoliiton aikaisia lakejaan ja poisti homoseksuaalisuuden rikosluokituksesta 1993. Nyt hyväksytty laki nähdään askeleena taaksepäin seksuaalivähemmistöjen oikeuksien suhteen. ILGA (*International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association*) luokittelee Venäjän Euroopan huonoiten seksuaalisia vähemmistöjään suojelevaksi maaksi. (Grekov 2013; Council for Global Equality.)

Afrikassa ja Lähi-Idässä tilanne on toinen. Afrikan valtioista edellä mainittu Etelä-Afrikka on ainoa valtio, jossa samaa sukupuolta olevien avioliitto on sallittu. Muutamissa valtioissa (esim. Malissa ja Keski-Afrikan tasavallassa) ei ole lainsäädäntöä asian

tiimoilta. Egyptissä ja Libyassa lain tulkinta vaikuttaa siihen, onko se homoseksuaalisuutta vastaan vai ei. Useissa maissa homoseksuaalisuudesta saa vankeusrangaistuksen: joko alle 14 vuotta (esim. Algeria, Etiopia ja Botswana) tai 14 vuodesta elinkautiseen (esim. Tansania ja Sambia). Kuolemanrangaistus on mahdollista saada Mauritaniassa, Nigeriassa, Sudanissa ja Somaliassa. (Rupar 2014; WILPF.)

Myös Lähi-Idässä ja muualla Aasiassa lainsäädäntö vaihtelee. Joissakin valtioissa (esim. Turkki, Kiina, Etelä-Korea ja Thaimaa) ei ole varsinaisia lakeja homoseksuaalisuuteen liittyen. Intian ja Irakin lait ovat monitulkintaisia ja voivat tuoda tapauksesta riippuen rangaistuksen, Irakissa jopa kuolemantuomion. Eripituisia vankeusrangaistuksia voi saada esim. Afganistanissa (aika määrittelemätön), Omanissa (jopa 14 vuotta) ja Pakistanissa (yli 14 vuotta/elinkautinen). Kuolemanrangaistuksen voi saada Irakin lisäksi Saudi-Arabiassa, Qatarissa, Jemenissä, Iranissa ja Yhdistyneissä Arabiemiirikunnissa. (Rupar 2014; WILPF.)

Lain tulkinta on usein monimutkaista. Edellä mainituista esimerkeistä ei siis voi vetää sellaisia johtopäätöksiä, että kaikissa valtioissa, joissa homoseksuaalisesta toiminnasta voi saada kuolemantuomion, sellaisen saisi automaattisesti. Toisaalta valtiot, joissa ei ole erityistä lakia homoseksuaalisuudesta, voivat olla homoseksuaaleille vaikeita paikkoja elää eri asteisen syrjinnän takia. Samoin syrjintää esiintyy myös valtioissa, joissa homoseksuaaleilla ja muilla seksuaalisilla vähemmistöillä on jo kauan ollut mahdollisuus elää ilman rikollisen tai mielisairaan leimaa. (Rupar. WILPF.)

Tasa-arvoinen avioliittolaki eli samaa sukupuolta olevien oikeus mennä naimisiin on tällä hetkellä voimassa 16 valtiossa (suluissa mistä vuodesta alkaen): Alankomaat (2000), Belgia (2003), Kanada (2005), Espanja (2005), Etelä-Afrikka (2006), Norja (2009), Ruotsi (2009), Islanti (2010), Argentiina (2010), Portugali (2010), Tanska (2012), Brasilia (2013), Ranska (2013), Uusi-Seelanti (2013), Uruguay (2013) ja Iso-Britannia (Englanti/Wales 2013, Skotlanti 2014). Lisäksi Yhdysvalloissa (vuodesta 2003 alkaen) 17 osavaltiota hyväksyy samaa sukupuolta olevien avioliitot, samoin osa Meksikon osavaltioista (2009 alkaen). (Masci & Sciupac & Lipka 2014; LGBTQ Nation.)

Joissakin valtioissa on mahdollista rekisteröidä parisuhde samaa sukupuolta olevan kumppanin kanssa. Tällaisia valtioita ovat muun muassa Suomi, Australia, Israel ja Saksa. Monissa valtioissa, joissa nykyään on tasa-arvoinen avioliittolaki, oli ensin mahdollisuus rekisteröidä parisuhde. Tästä esimerkkinä Tanska, joka oli ensimmäinen valtio, jossa hyväksyttiin rekisteröity parisuhde. Tämä tapahtui vuonna 1989. 11 vuotta myöhemmin Alankomaista tuli ensimmäinen valtio, joka hyväksyi samaa sukupuolta olevien avioliitot. (LGBTQ Nation; LAWS.)

Avioliitto ja rekisteröity parisuhde sisältävät eri valtioissa eri oikeuksia ja velvollisuuksia. Joissakin valtioissa näiden kahden välillä ei ole suuria eroja, kun taas toisaalla erot ovat suurempia. Mahdollisia erottavia tekijöitä ovat esimerkiksi yhteisen sukunimen ottaminen ja adoptio-oikeus. (Lehtonen 1999: 48–49; Ranneliike.)

2.3 Homoseksuaalisuus Virossa

Viron talonpoikaiskulttuurin ajalta on hyvin vähän viitteitä homoseksuaalisuudesta. Syitä tähän voi olla monia: joko historiankirjoittajat eivät pitäneet aihetta huomion arvoisena, homoseksuaalisuus ei ollut nähtävillä yhteiskunnassa tai sillä oli yhteiskunnassa niin luonnollinen asema, ettei se ollut erityisen huomion kohteena. Maalaisväestöllä sukupuolten välillä oli niin vahva hierarkia, että edes muotista poikkeavia yksilöitä ei pidetty uhkana perinteisille sukupuolirooleille. Kylissä saattoi elää kummallisia mies- tai naispareja, joita ei kuitenkaan sen enempää ihmetelty, vaan he saivat elää rauhassa. Asiaan suhtauduttiin myös huumorilla: vitsit vanhoistapiioista ja -pojista olivat yleisiä. (Davidjants 2010: 19–22.)

Ensimmäisen itsenäisyyden aikana (1918–1940) homoseksuaalisuutta ei mainittu rikoslaissa rangaistavana tekona. Vuonna 1940 tilanne muuttui, kun Viro liitettiin Neuvostoliittoon. Viro kuului Neuvostoliittoon yli 50 vuotta, ja tuona aikana Neuvostoliiton lait määräisivät, mikä Virossa oli sallittua ja mikä ei. Neuvostoaikana sukupuoliroolit olivat jälleen esillä: ideaalisen neuvostoperheen isä oli mies, jonka kuului olla perheestään huolehtiva ja kunnollinen. Tästä normista poikkeava yksilö oli yhteiskunnalle vaarallinen, sillä neuvostoihminen oli vahvan ja virheettömän Neuvostoliiton

kuva. Homoseksuaalisuus (miesten välinen) oli rikos Neuvostoliitossa; sitä kutsuttiin Virossa nimellä *pederastia* ja sitä pidettiin luonnonvastaisena. Naisten välisiä seksuaalisia suhteita ei kuitenkaan pidetty rangaistavina. (Davidjants 2010: 25–26; 82–83.)

Viro itsenäistyi uudelleen vuonna 1991, ja seuraavana vuonna homoseksuaalisuus dekriminisoitiin siellä. Naapurimaista Latviassa dekriminisointi tapahtui myös vuonna 1992, Liettuassa ja Venäjällä 1993. Pohjoisista naapureista Ruotsi oli poistanut homoseksuaalisuuden rikosluokituksesta jo huomattavasti aikaisemmin, vuonna 1944 ja Suomi vuonna 1971. Vertailun vuoksi vielä mainittakoon, että Ranska on maailman valtioista pisimpään pitänyt homoseksuaalisuuden pois rikoslaista, aina Ranskan vallankumoksen ajoista vuodesta 1791. (Rodgers & Gutierrez & Rees & Connor 2014; Stålström 1997: 51.)

Uudelleen itsenäistymisen jälkeen Virossa haluttiin olla nykyaikainen ja vapaamielinen yhteiskunta, mutta kontrasti Neuvostoliiton ja länsimaisen yhteiskunnan välillä oli suuri. Uutta omaa yhteiskuntaa luotaessa ajattelutapoihin haettiin apua kansallisromantiikasta, jolloin perinteiset sukupuoliroolit korostuivat. Mies esitetään maskuliinisena hahmona, jonka pitää edistyä elämässä, ja naisen tehtävänä on huolehtia kodista. Miehinen mies nähdään aggressiivisena ja vahvana, ei heikkona ja naismaisena. Tällainen kuva sukupuolirooleista opetetaan myös lapsille. Viron koulujen opetussuunnitelmissa ei vaadita homoseksuaalisuuden tai muiden seksuaalisten vähemmistöjen käsittelemistä, vaan jää opettajan päätettäväksi käsitelläänkö asiaa vai ei. (Davidjants 2010: 26–28.)

Viron perustuslain mukaan kaikki kansalaiset ovat lain edessä yhdenvertaisia, eikä ketään saa syrjiä kansallisuuden, rodun, ihonvärin, sukupuolen, kielen, taustan, uskonnon, poliittisen tai muun vakaumuksen, varallisen ja sosiaalisen aseman tai muun syyn takia. Kiellettyä ja rangaistavaa on vihaan, väkivaltaan ja syrjintään yllyttäminen sekä eri yhteiskunnallisten ryhmien että kansallisten, rodullisten, uskonnollisten ja poliittisten ryhmien välillä. Perustuslaki ei kuitenkaan määrittele konkreettisia rangaistuksia, vaan ne tulevat muista laeista ja asetuksista. Viron kansalaisia suojaa myös Euroopan ihmisoikeussopimus, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ja YK:n peruskirja. (Raudla 2002: 33; Davidjants 2010: 82–83.)

Vuonna 2004 Virossa astui voimaan sukupuolisen tasa-arvon takaava laki. Muutama vuosi myöhemmin, vuonna 2009 lakiin tasa-arvoisesta kohtelusta lisättiin tavoitteeksi suojella kansalaisia seksuaalisesta suuntautumisesta aiheutuvalta syrjinnältä. Heinäkuun alussa 2010 tuli voimaan uusi perhelaki, jonka mukaan avioliitto samaa sukupuolta olevien välillä ei ole mahdollinen. (Davidjants 2010: 83–86.)

Myös Euroopan Unionin lait vaikuttavat virolaisten elämään. Monet erilaiset lait voivat aiheuttaa päällekkäisyyksiä ja ongelmia, kuten EU:n vapaan liikkumisen direktiivi. Esimerkiksi espanjalainen homoseksuaalinen aviopari voi halutessaan tulla Viroon ja asettua asumaan sinne. Kotimaassaan Espanjassa heillä oli samat oikeudet kuin muillakin aviopareilla, sillä Espanjan laki tunnustaa samaa sukupuolta olevien avioliitot. Virossa asia olisi ongelmallinen, koska Viron lain mukaan avioliitossa voivat olla vain mies ja nainen (uusi perhelaki). Kumman valtion lainsäädäntöä asiaan sovellettaisiin? Teoriassa oikeuden päätöksellä voisi hakea avioliiton hyväksymistä myös Virossa, mutta se olisi hyvin monimutkaista ja toisi muita ongelmia mukanaan. (Lehtonen 1999: 48–49; Davidjants 2010: 85.)

Virossa on viime vuosina puhuttu paljon homoseksuaalien parisuhdelain tarpeellisuudesta. Laillistamaton parisuhde vaikuttaa ennen kaikkea perheisiin, jotka kohtaavat ongelmatilanteita: puolison kuoleman tai eron. Omaisuuden jako, lasten huoltajuus, vakavasti sairaan puolison hoitoon vaikuttaminen – kaikki tällaiset asiat täytyy joko hoitaa kiertoteitse tai jättää yksinkertaisesti hoitamatta. (Davidjants 2010: 84–86.)

Virossa löytyy sekä homoseksuaalisuuden puolesta puhujia että sitä kiivaasti vastustavia. *SA Perekonna ja Traditsiooni Kaitseks* (‘säätio perheen ja tradition suojelemiseksi’) on virolainen, kristillispohjainen yhdistys, joka vastustaa samaa sukupuolta olevien avioliittoa ja omien sanojensa mukaan haluaa "turvata Eurooppalaisen kristillisen kulttuuriperinnön säilymisen ja suojella perheitä". Yhdistys aloitti syksyllä 2012 allekirjoituskampanjan, jonka tavoitteena oli kerätä 10 000 allekirjoitusta "perheiden puolesta, homoliittoja vastaan". (SAPTK.)

Vuodesta 2010 alkaen Tallinna Tehnikaülikool (‘Tallinnan teknillinen yliopisto’) on yhdessä Viron Ihmisoikeuksien Keskuksen kanssa järjestänyt vuosittain *Erinevus*

rikastab -viikon (‘erilaisuus on rikkautta’), jonka teema vaihtuu vuosittain. Teemoina ovat olleet useana vuonna muun muassa homofobia ja tasa-arvoinen kohtelu, mutta myös muut kuin seksuaalisuuteen liittyvät teemat ovat päässeet mukaan (esimerkiksi rasismi). (1.)

Monet Viron kirkkoista suhtautuvat homoseksuaalisuuteen ja -avioliittoihin negatiivisesti. Eesti Kirikute Nõukogu (‘Viron kirkkojen neuvosto’), johon kuuluvat kaikki suuret kristilliset kirkot Virossa (luterilainen, ortodoksinen, roomalaiskatolinen, metodisti-, helluntai-, adventti- ja baptistikirkko), antoi vuonna 2008 lausunnon aiheesta. Sen mukaan kristillinen kirkko ei voi hyväksyä seksuaalisia tekoja miehen ja naisen välisen avioliiton ulkopuolella eikä homoseksuaalisia suhteita tai käyttäytymistä, joten EKN:n jäsenet eivät hyväksy samaa sukupuolta olevien avioliittoa tai rekisteröityä parisuhdetakaan. EKN kuitenkin toteaa lausunnossaan, että se ei myöskään hyväksy homoseksuaalien ahdistelua ja häpäisyä, ja että jokaisella ihmisellä on ihmisarvo riippumatta tämän pyhydestä tai syntisyydestä. (EKN.)

Virossa asuvista ihmisistä noin neljännes eli 300 000 kuuluu johonkin kristilliseen kirkkoon. Näistä suurimpia ovat ortodoksinen kirkko (noin 175 000 jäsentä), luterilainen kirkko (noin 110 000), roomalaiskatolinen kirkko (noin 4500), ja baptistikirkko (noin 4500). Adventisteja, metodisteja, helluntailaisia ja muita pienten kirkkojen jäseniä on tuhannesta pariin tuhanteen per kirkkokunta. Vertailun vuoksi muista suurista maailman uskonnoista esimerkiksi muslimeja Virossa on noin 1500, juutalaisia noin 350, buddhalaisia noin 1000 ja Jehovan todistajia noin 4000. (Filippov 2013.)

Viron parlamentti eli Riigikogu päätti 9.10.2014 uudesta sukupuolineutraalista parisuhdelaista, joka sallii avoliitossa asuvien (eli myös samaa sukupuolta olevien) henkilöiden rekisteröidä parisuhteensa. Kyseessä ei ole avioliitto, vaan siihen osittain verrattavissa oleva parisuhteen virallistaminen. Lain on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2016. Lakiehdotusta kannatti 40 parlamentin jäsentä, 38 oli sitä vastaan. (Riigikogu 2014.)

3. TEKSTINTUTKIMUS

Tässä luvussa käyn läpi tutkimuksessa käytettyjä metodeja ja termistöä. Esittelen kriittisen tekstintutkimuksen lyhyesti ja kerron systemaattis-funktionaalista kieliopista, tekstin prosesseista, kirjoittajan ja lukijan rooleista, ideaalilukijasta, sanastollisista valinnoista ja polaarisuudesta.

3.1 Kieli, tekstit ja diskurssi

Kieli on monimutkainen merkitysjärjestelmä, joka rakentuu äänteistä ja niiden yhdistelmistä. Äänteistä muodostuu sanoja, sanoista lauseita ja lauseista tekstejä. Kielellä on monta käyttötarkoitusta: se on viestinnän ja ajattelun väline ja sen avulla toimitaan. Kielen avulla ihminen hahmottaa maailmaa sekä antaa ilmiöille ja asioille nimiä. Samoin ihminen käyttää kieltä viestiessään ajatuksistaan ja havainnoistaan muille ihmisille. Kieltä käytetään myös tiedonvälitykseen, jolloin sen avulla voidaan vaikuttaa asenteisiin ja mielipiteisiin. (Kasik 2008.)

Kieltä on menneinä vuosisatoina ja -tuhansina pidetty sekä vähäpätöisenä ilmiönä että mahtavana voimana. Ensimmäisen näkemyksen mukaan ulkoinen todellisuus ja ulkoiset mahdit (esimerkiksi jumalat) saavat aikaan ihmisen ajattelun ja maailman, jolloin kielikin on saatu lahjana ja se jää vain ilmaisijan rooliin. Toinen ajattelutapa korostaa ihmisen omaa tietoisuutta ja sisintä, johon ulkoisilla mahdeilla ei ole osuutta. Tuolloin kielen tehtävänä on ajattelun, sosiaalisen elämän ja maailman jäsentäminen. Kieli ei siis ole maailman kuva, vaan se luo maailman omaksi kuvakseen. Ensin mainittu ajattelutapa oli vallalla keskiajan lopulle asti ja jälkimmäinen yleistyi uuden ajan alussa. (Mälkiä & Stenvall 1997: 51–52.)

Jälkimmäiseen perustuu myös M.A.K Hallidayn systemaattis-funktionaalinen kielioppi, jonka perusajatuksena on, että kielenkäyttö on aina valinta monista vaihtoehdoista ja

siksi kielen avulla ei voida kuvata maailmaa objektiivisesti. Kielenkäyttö ei siis ole vain sisällön ilmaisemista, vaan ilmaisut kertovat kielenkäyttäjän suhtautumisesta kyseessä olevaan asiaan. Kielenkäyttäjän aiemmat kokemukset, arvot ja sosiaaliseen ryhmään kuuluminen rajaavat ja ohjaavat kielellisiä valintoja, joiden avulla kielenkäyttäjä luo maailmasta sellaisen kuvan kuin hän haluaa vastaanottajan näkevän. (Kasik 2002: 8; Kasik 2008: 10–17,66; Fairclough 1997: 30.)

Teksti on merkityskokonaisuus, joko puhuttu tai kirjoitettu. Tekstejä on olemassa lukematon määrä ja niitä on monenlaisia: esimerkiksi novelli, romaani, manuaali, artikkeli, reportaasi, resepti, essee, tarina ja arvostelu ovat kaikki tekstilajeja. Tekstilajeja on usein vaikea määritellä. Voidaan kuitenkin sanoa, että samaan tekstilajiin eli genreen kuuluvia tekstejä yhdistää samantyyppinen sisältö ja ulkoinen muoto sekä samantyyppiset kielelliset valinnat. Lisäksi saman genren teksteillä on samanlainen tavoite. Esimerkkinä tästä käy levyarvostelu, jossa ensin esitellään levy ja sitten arvioidaan sitä. Arvostelun tavoitteena on antaa musiikin ystävälle mahdollisuus pohtia levyostoksen kannattavuutta ennen kuin hän menee kauppaan ja ostaa levyn. (Heikkinen 2000: 66; Onikki-Rantajääskö & Siirainen & Ylönen 2008: 24–28.)

3.2 Kriittinen tekstintutkimus

Tekstilingvistiikka syntyi 1970-luvulla ja sen tarkoituksena oli selvittää kuinka lauseet muodostavat tekstin. Aiemmin tekstilingvistiikan tutkijat keskittyivät enimmäkseen tekstien muotoseikkoihin, mutta nykyisin pääpaino on tekstien merkitysten tutkimisessa. Tarkoituksena on tutkia tekstien yhteiskunnallista taustaa eli kuinka monet kielenkäytön valinnoista ovat henkilökohtaisia ja kuinka monet ympäröivästä yhteiskunnasta ja sen tavoista ja käytännöistä johtuvia. Lähtökohtana tutkimukselle on ajatus, että kielellä ja sosiaalisella kontekstilla on tiivis suhde, jolloin tekstistä pystyy päättämään millaisessa kontekstissa se on tuotettu. Samoin kontekstista pystyy päättämään millaisia tekstejä se tuottaa. (Kasik 2008: 10–16; Heikkinen 2000: 116–119.)

Kriittinen tekstintutkimus tuo perinteiseen tekstintutkimukseen kriittisen näkökulman. Kriittisen tekstintutkimuksen edustajat tutkivat erityisesti kielen ja vallan sekä kielen ja ideologian suhdetta. Ajatuksena on, että yhteiskunnallisia instituutioita, sosiaalisia käytäntöjä ja voimasuhteiden muutoksia on mahdollista tutkia tekstien kautta. Tunnetuimpia alan tutkijoita ovat Norman Fairclough, Michel Foucault ja M.A.K Halliday. (Kasik 2008: 10–13.)

Tutkittaessa tekstiä kriittisen tekstintutkimuksen avulla, tutkimuksessa on kolme eri tasoa. Ensimmäisellä tasolla katsotaan mitä tekstissä on ja millaisia kielellisiä valintoja siinä on. Toisella tasolla tutkija pyrkii tulkitsemaan merkityksiä, joita tehdyt valinnat luovat tekstille. Kolmannella tasolla tutkijan tehtävänä on selittää, miksi tekstissä on tehty sellaisia valintoja kuin siinä on. (Kasik 2008:13.)

M.A.K Halliday kehitti 1990-luvulla systeemis-funktionaalisen kieliopin eli tutkimusmenetelmän, jossa kieli nähdään merkityspotentiaalina. Kriittinen tekstintutkimus tarkastelee, kuinka näitä erilaisia mahdollisuuksia toteutetaan. Merkitys riippuu asian ilmaisemistavasta, jolloin ilmaisutavan muuntelu muuttaa myös merkitystä. Tekstin kirjoittajan näkökulma vaikuttaa kielivalintoihin; näkökulma voi olla tietoisesti valittu tai tiedostamaton. (Kasik 2008: 11–12; Fairclough 1997:30, 39–40, Halliday 2003: 192–193.)

3.3 Kielen metafunktiot

Hallidayn mukaan kieli on monifunktionaalinen eli sillä on yhtä aikaa monta tehtävää. Kielenkäyttö ei siis ole pelkkää tapahtuman kuvaamista, vaan jokainen ilmaus kertoo myös sekä kielenkäyttäjän suhtautumisesta keskustelun kohteena olevaan asiaan että ilmauksen vastaanottajaan. Teksti on aina osoitettu jollekulle ja se on viestinnän väline. Tämä viestintä ei tapahdu tyhjiössä vaan sillä on aina yhteiskunnallinen konteksti, aika ja paikka, jossa se tapahtuu. (Kasik 2008: 10–12.)

Tekstissä esiintyy yhtä aikaa kolme metafunktiota eli merkitystasoa. Nämä metafunktiot ovat:

- ideationaalinen (kuinka maailma ja sen tapahtumat kuvataan tekstissä)
- tekstuaalinen (tekstin muodostuminen kielen avulla)
- interpersonaalinen (luo ja vahvistaa osallistujien identiteettejä ja suhteita)

Ideationaalista metafunktiota analysoidessa tutkitaan kuinka tapahtumat, olosuhteet ja ihmiset esitetään tekstissä. Teksti luo oman todellisuutensa ja määrittelee tuon todellisuuden prosessit ja niihin osallistujat. Tekstianalyysin metodeilla on mahdollista tutkia esitettävän informaation valintaa, osallistujien nimittämistä ja kategoriointia sekä prosesseja ja osallistujien rooleja. (Kasik 2008: 12–17; Fairclough 1997: 14, 29–30; Halliday 1994: 36.)

Tekstiä kirjoittaessaan kirjoittaja valitsee sanallisilla ja kieliopillisilla valinnoilla kenen näkökulmasta asioita katsotaan ja mihin keskitytään sekä mikä kirjoittajan oma suhtautuminen on kuvattavaan tapahtumaan. Esimerkiksi lauseet *Jalakäija jäi auto alla* 'jalankulkija jäi auton alle' tai *Auto sõitis jalakäijale otsa* 'auto ajoi jalankulkijan päälle' kuvaavat samaa tapahtumaa, mutta eri näkökulmasta. Ensimmäisessä lauseessa tapahtuma on kuvattu kuskin näkökulmasta, jolloin prosessin pääosallisena on jalankulkija ja kuski itse on tapahtumassa taka-alalla. Toisessa lauseessa tilanne taas on päinvastainen.

Myös se on olennaista, kuinka lauseen osallisia nimitetään. Edellä mainituissa lauseissa osallisia on nimitetty neutraaleilla substantiiveilla 'auto' ja 'jalankulkija', mutta kirjoittaja olisi voinut halutessaan kirjoittaa esimerkiksi *Eakas venelasest naine jäi veoauto alla** 'iäkäs venäläisnainen jäi kuorma-auton alle' tai *BMW sõitis koolilapsele otsa** 'BMW ajoi koululaisen päälle. Tuolloin kirjoittaja olisi pitänyt tärkeänä kertoa lukijalle osallisista enemmän ja tarkemmin. Kirjoittajalla olisi silloin joku syy, miksi hänestä lukijan on tärkeää tietää, että jalankulkija on iäkäs ja venäläinen ja nainen, vaikka pelkkä 'jalankulkija' riittäisi kertomaan tapahtumasta olennaisen. (Kasik 2008: 17–18, 65–66; Heikkinen 2007: 39–42, 86–87.)

Tekstin interpersonaalisuutta tutkittaessa on kysymys kirjoittajan ja lukijan rooleista eli kuinka teksti osoitetaan lukijalle ja millaisia sosiaalisia identiteettejä tekstissä on. Tekstin kielelliset valinnat kertovat millaiseen ryhmään kirjoittaja kuuluu ja millaiseen

hän olettaa lukijan kuuluvan. Kielelliset valinnat kertovat myös kenen tai minkä puolella tai mitä vastaan kirjoittaja on. (Kasik 2008: 21; Heikkinen 2007: 41–42.)

Tekstin osalliset voidaan esittää monella tavalla. Osalliset voidaan kuvata yleisenä ryhmänä, kategoriana (ihmiset) tai tunnistettavana yksilönä. Tunnistettavat yksilöt voidaan esittää joko yksittäisinä henkilöinä tai ryhminä. Viimeksi mainitut voidaan esittää monikkomuodossa (*üliõpilased* 'opiskelijat'), kollektiivisubstantiivin avulla (*erakond* 'puolue'), monikon pronomiinilla (*meie* 'me'), kollektiivisia liitteitä käyttäen (*rahvastik* 'väestö'), numeraalien avulla (*36 õpilast* '36 oppilasta'), määrää ilmaisevalla adverbillä (*paljud toimetajad* 'monet toimittajat') tai anonyyminä (*püüab keegi öelda* 'yritetään sanoa'). (Kasik 2008: 21.)

Jos osalliset eivät ole anonyymejä, voidaan tarkastella millaisilla keinoilla heitä määritellään. Osallinen voidaan ilmaista joko nimeltä, funktion avulla (mitä hän tekee) tai identiteetin pohjalta (kuka hän on). Eli jos palaamme aiempaan esimerkkiin kuorma-autosta ja iäkkästä naisesta, niin häntä voi kuvata lukuisin eri tavoin: jalakäija, Jekaterina Medvedeva*, eakas venelasest naine*, venelasest Jekaterina*, jalutav eakas naine* jne. (Kasik 2008: 22.)

(* tähdellä merkityt esimerkit ovat tutkielman kirjoittajan omia, lähdetekstien pohjalta luotuja, mutta eivät lähdeteksteistä poimittuja)

3.4 Tekstin prosessit

Ideationaalisen metafunktion kannalta on olennaista tekstin osallisten nimeämisen ja kategorioinnin lisäksi myös tutkia millaisissa tilanteissa heidät esitetään eli millaisiin prosesseihin heidät laitetaan. Tapahtuman muuttaminen kielelliseen muotoon perustuu kysymyksiin "kuka teki, mitä, missä, milloin, kuinka ja kenelle" eli tekstissä esiintyvät osalliset, prosessit ja olosuhteet. Osallinen ilmaistaan useimmiten nominifraasilla, prosessi verbifraasilla ja olosuhteet adverbiaali-ilmauksilla.

Prosessit voidaan jakaa kahteen luokkaan: pää- ja väliprosesseihin. Pääprosesseja ovat materiaaliset, mentaaliset ja suhdeprosessit, väliprosesseja käyttäytymisen ja olemassaolon prosessit sekä verbaaliset prosessit. (Kasik 2008: 24–26; 5; Halliday 1994: 108.)

Materiaaliset prosessit konstruoivat muutosta, siirtymistä tai toimintaa joko todellisessa tai kuvitteellisessa maailmassa. Materiaalista prosessia, jolla on kaksi osallista (*Actor* ja *Goal* 'tekijä ja kohde'), kutsutaan transitiiviseksi prosessiksi; jos osallisia on vain yksi, kyseessä on intransitiivinen prosessi. Esimerkkinä intransitiivisesta prosessista käy lause *The lion sprang* 'leijona juoksi' ja transitiivisesta *The lion caught the tourist* 'leijona sai turistin kiinni'. Tekstianalyysin kannalta on olennaista onko tekijä inhimillinen ja tietoinen henkilö vai metaforinen eli asia tai ilmiö.

Mentaaliset prosessit konstruoivat ajattelua, tuntemista, tahtomista, aistimista ja ymmärtämistä. Mentaalisen prosessin osalliset ovat tietoinen kokija (*Senser*) ja se mitä koetaan eli ilmiö (*Phenomenon*): *I don't like it* 'en pidä siitä'. Suhdeprosessit taas kuvaavat kahden asian tai ilmiön välistä suhdetta, useimmiten olla-verbin avulla. *Sarah is wise* 'Sarah on viisas'.

Väliprosesseilla on usein kahden pääprosessin ominaisuuksia. Käyttäytymisprosesseissa on piirteitä sekä materiaalisista että mentaalista prosesseista, ja niissä on tietoinen käyttäytyjä (*Behaver*): *You're dreaming!* 'sinä haaveilet'. Verbaalisissa prosesseissa on mentaalisten ja suhdeprosessien piirteitä, ja niissä on sanoja (*Sayer*), sanoma (*Verbiage*) ja usein myös vastaanottaja (*Receiver*): *My watch says it's half past ten* 'kelloni sanoo (että nyt on) puoli kymmenen'. Olemassaolon prosessit ilmaisevat nimensä mukaisesti olemassaoloa ja pakollinen osallinen on olija (*Existent*): *There was a storm* 'oli myrsky'. (Kasik 2008: 25–26; Halliday 1994: 106–144; Heikkinen & Virtanen 2005: 5–20.)

3.5 Interpersonaalinen metafunktio

Tekstit ovat pohjimmiltaan aina sosiaalisia ja kommunikaation välineitä. Tekstin ideationaalinen taso (eli tekstitaso) kuvaa maailmaa, interpersonaalinen taso (diskurssitaso) taas näyttää millaisia suhteita tekstissä on. Diskurssitasolla teksti nähdään kirjoittajan sanomana lukijalle, jolloin tekstillä on aina jokin tavoite, esimerkiksi opettaa tai vakuuttaa lukija jostakin.

Diskurssitasolla tekstin osalliset ovat kirjoittaja ja lukija, joiden rooleja voidaan tutkia kielellisiä ilmauksia analysoiden. Kirjoittaja luo kirjoittaessaan itselleen jonkin roolin ja määrittelee sitä kautta myös lukijalle roolin tekstin vastaanottajana. Ideaalilukija on kuvitteellinen lukija, jota varten teksti on kirjoitettu. Teksti ei koskaan paljasta kaikkea informaatiota, vaan olettaa lukijalla olevan tietoja asiasta jo etukäteen. Tutkimalla millaista etukäteistietoa teksti vaatii, rakentuu myös kuva tekstin ideaalilukijasta. (Kasik 2008: 28–29.)

Interpersonaalisen metafunktion voi jakaa kahteen osaan sen mukaan onko kyseessä kirjoittajan ja lukijan vai kirjoittajan ja tekstin välinen suhde. Kirjoittajan ja lukijan välistä suhdetta tutkittaessa etsitään niitä kielellisiä keinoja, joiden avulla tekstin kirjoittaja ilmaisee oman roolinsa diskurssissa. Kirjoittaja ei kerro lukijalle minkä roolin aikoo ottaa, vaan lukija päättelee sen tekstistä.

Kirjoittaja voi ottaa itselleen tiedonvälittäjän, tietäjän, opettajan, tai arvioijan-kritisoijan roolin. Tietoa välittävä kirjoittaja viittaa lähteisiin ja siihen mitä muut ovat sanoneet asiasta. Tietäjä puhuu omalla nimellään viittaamatta lähteisiin ja käyttää indikatiivissa olevia väitelauseita ilman pehmentäviä modaalisia adverbejä. Opettajan roolissa oleva kirjoittaja kertoo lukijalle, kuinka asioiden pitäisi olla ja käyttää apunaan mm. itse kysyn – itse vastaan -rakennetta ja konditionaalia. Arvioija-kritisoija kertoo lukijalle mikä hänen mielestään on oikein ja mikä väärin ja onko hän asiasta samaa mieltä vai ei. (Kasik 2008: 30–31.)

Modaalisuudella tarkoitetaan kirjoittajan käytössä olevia mahdollisuuksia ja välineitä, joiden avulla hän voi ilmaista suhtautumisensa käsiteltävään asiaan. Lauseen sisällön

voi jakaa semanttisesti kahteen osaan: lauseen tilanteita ja tapahtumia välittää väitelause (ideationaalinen metafunktio) ja kirjoittajan subjektiivista suhtautumista niihin ilmaisee modaalisuus. Modaalisuuteen kuuluu useita kieliopillisia kategorioita, kuten aika-muodot, tapaluokat ja kieltomuodot. (Kasik 2008: 32.)

Interpersonaalisuus perustuu polaarisuuteen eli valintaan positiivisen ja negatiivisen välillä. Mahdollisuuksia on selkeiden ´kyllä´ ja ´ei´-ilmausten lisäksi useita muita niiden väliltä, esimerkiksi ´joskus´. (Kasik 2008: 32; Halliday 1994: 88–92.)

Leksikaaliset eli sanastolliset valinnat kertovat paljon tekstistä ja sen modaalisuudesta. Tekstistä voidaan tutkia sekä millaista sanastoa (muodollista, epävirallista, ideologista jne. kieltä) että millaisia eufemismeja eli kiertoilmauksia ja metaforia eli kielikuvia siinä on. Eufemismilla kaunistellaan, peitellään tai lievennetään ilmausta, esimerkiksi verbi ´kuolla´ voidaan ilmaista muodossa ´mennä pois´. Metaforan avulla luodaan kuva kahden asian osittaisesta samankaltaisuudesta: ´elämä on matka´. Sanaston avulla voidaan luoda joko positiivinen tai negatiivinen kuva käsiteltävästä asiasta. Esimerkiksi sanoilla ohver ´uhri´, tragöödia ´tragedia´ ja hirm ´pelko´ on negatiivinen merkitys. (Kasik 2008: 40; Fairclough 1997: 6, 11–13; Heikkinen 2007: 41; 48–53.)

Tekstintutkimuksessa sanastoa täytyy tarkastella erityisesti kontekstissaan, sillä myös näennäisesti neutraalit sanat voivat tietyssä kontekstissa ilmaista asenteita ja merkityksiä, joita ne yksinään eivät ilmaise. (Kasik 2008: 67; Heikkinen 2007: 73–75.)

4. TUTKITTAVAN AINEISTON VALINTA JA SISÄLTÖ

Tässä luvussa esittelen tekstit, joita tutkin työssäni. Kerron kuinka ja miksi valitsin juuri nämä tekstit, kuka ne on kirjoittanut ja millaisia teemoja niissä käsitellään. Tarkastelen myös tekstien otsikoita sekä sanastollisesti että tekstien sisällön vastaavuutta otsikkoonsa.

4.1 Tekstien valinta ja esittely

Käsittelen työssäni 14:ää mielipidekirjoitusta, jotka on julkaistu Postimees-lehdessä vuonna 2013. Mielipidekirjoitukset eli tekstit ovat ilmestyneet ajalla 14.3–10.9.2013. Tekstit on etsitty Postimees-lehden internetissä olevasta arkistosta, jonne on maksuton pääsy. Kirjoitukset on mahdollisesti julkaistu aikoinaan myös paperisissa lehdissä, mutta sähköisiin näköispainoksiin ei pääse maksutta. Tämä ei myöskään ole olennaista tutkimuksen kannalta.

Hain tekstejä internet-arkiston mielipideosiosta, ja käytin kirjoituksia etsiessäni hakusanoina seuraavia vironkielisiä sanoja: *abielu* 'avioliitto', *samasooliste* 'samaa sukupuolta olevien', *homo* 'homo' ja *gei* 'homo'. Homoseksuaalisuuteen ja homoseksuaalien parisuhteisiin liittyvät uutiset koskivat useimmiten ulkomaiden tapahtumia ja mielipidekirjoitukset Viron tilannetta. Tutkimuksen tarkoitus on selvittää virolaisten mielipiteitä, joten tutkimukseen valitut 14 tekstiä ovat kaikki siis mielipidekirjoituksia, eikä mukana ole pääkirjoituksia, uutisia tai muita artikkeleita. Ajanjakso, jolta hain tekstejä, oli 1.1.–31.12.2013.

Mielipidekirjoituksista on valittu sellaiset, jotka koskevat Viroa ja liittyvät samaa sukupuolta olevien avioliittoon/parisuhteisiin. Tutkimuksesta jäivät pois sellaiset kirjoitukset, joissa pääpaino oli muussa homoseksuaalisuuteen liittyvässä temassa (esim. adoptio-oikeus tai homojen oikeus elää yhteiskunnassa) tai jotka olivat liian ylimalkaisia teeman suhteen. Tekstejä valitessani kiinnitin ensin huomion otsikoihin ja

sen jälkeen silmäilin sisältöä. Lopuksi valitsin tekstit, joiden uskoin parhaiten sopivan tutkimukseeni.

Tekstejä on vain 14 eli otos on aika pieni, eikä näin pienen aineiston pohjalta voi tehdä suuria yleistyksiä. Halusin kuitenkin pitää tutkimusaineiston suhteellisen pienenä, jotta voisin syventyä teksteihin enemmän. En myöskään nähnyt järkevänä ottaa mukaan sellaisia tekstejä, jotka sivuavat teemaa liian kaukaa. Olisin tietysti voinut ottaa mukaan mielipidekirjoituksia myös toisista sanomalehdistä, esim. Eesti Päevaleht- tai Õhtuleht-lehdistä, mutta tuolloin vaarana olisi voinut olla sekä aineiston määrän liiallinen kasvu että kirjoitusten epätasainen jakautuminen eri lehtien välillä. Lisäksi varsinkin Õhtuleht on varsin erityyppinen sanomalehti kuin Postimees (ja Eesti Päevaleht).

Taulukko I

Teksti	Kirjoittaja	Nro
Homovastast kampaaniat peetakse solvavaks ja vaenu õhutavaks	Kari Käsper	1
Rohkem sallivust, inimõiguslased!	Madis Vainomaa	2
Süsteemi sees ja väljas	Tõnis Kahu	3
Elu demokraatias nõuab järeleandmisi	Martin Kala	4
Konservatiivne lahendus	Abdul Turay	5
Erki Noolel oli õigus	Karl Martin Sinijärv	6
Poliitkorreptsuse kassikuld	Mihkel Mut	7
Etskae homot!	Kaarel Tarand	8
Avameelselt abielust	Raili Uibo	9
Abielu on tervisele kasulik	Priit Tohver ja Luisa Pirsko	10
Kõik pered väärivad Eestis kaitset	Helen Talalaev	11
Aeg lõpetada vihkamine	Marianne Meiorg ja Kelly Grossthal	12
Geiabelud ei võta kellelki midagi ära	Sten Hankewitz	13
Perekond on perekond	Eve Anijärv	14

Kokosin käsittelemäni mielipidekirjoitukset taulukkoon (Taulukko I), jossa on mainittu tekstin otsikon lisäksi kirjoittajan nimi. Kirjoitukset ovat ilmestymisjärjestyksessä vanhimmasta uusimpaan, mutta en kuitenkaan mainitse taulukossa tekstien

ilmestymispäiviä, koska niillä ei ole mielestäni tutkimuksen kannalta suurta merkitystä. Ilmestymisajat löytyvät kuitenkin tutkimuksen lopusta lähdeluettelosta. Otsikoiden suomennokset löytyvät työn liiteosiosta. Olen myös antanut jokaiselle tekstille numeron väliltä 1–14. Näitä numeroita käytän viitatessani esimerkkien taustalla oleviin kirjoituksiin työni kappaleissa 4–10.

Jokaisella tekstillä on eri kirjoittaja, ja kaikilla muilla paitsi teksteillä 10 ja 12 on vain yksi kirjoittaja. Kirjoittajista viidellä [2,3,9,13,14] ei mainita mitään ammattia, yhdistystä tai muuta tahoja, jossa hän työskentelisi tai jota hän edustaisi. Tekstien kirjoittajista kolme [1,12] ovat *Eesti Inimõiguste Keskusest* (‘Viron Ihmisoikeuskeskus’) – Kari Käsper [1] itseasiassa on kyseisen keskuksen johtaja. Helen Talalaev [11] taas on *Eesti LGBT Ühingu* (‘Viron LGBT Yhdistys’) presidentti. Priit Tohver ja Luisa Pirsko [10] ovat *Eesti Arstiteadusüliõpilaste Seltsin* (‘Viron Lääkäriopiskelijoiden Liitto’) seksuaaliterveyden työryhmän jäseniä. Loput liittyvät enemmän tai vähemmän kirjoittamiseen: löytyy kaksi kolumnistia [5,7], *Sirb*-lehden päätoimittaja [8], kirjailija [6] ja *Euroopa Ajalehdede Liitun* (‘Euroopan Aikakauslehtien Liitto’) oikeusavustaja [4]. Kaikki muut kirjoittajat ovat virolaisia paitsi Abdul Turay, joka on britti ja asuu Virossa. Yksi kirjoittajista on virolainen, joka asuu Isossa-Britanniassa [13].

Kirjoittajista vain yksi [11] on selkeästi tekemisissä seksuaalivähemmistöjen kanssa, mutta kuitenkin myös muutamat muut [1,10,12] lienevät tekemisissä paljon tai melko heidän kanssaan. Muiden kirjoittajien suhteista seksuaalivähemmistöihin ei ole tietoa.

Kirjoitukset ovat eri pituisia. Osa teksteistä [1,3,11,13,14] on lyhyitä, vain 4–9 kappaletta pitkiä. Loput ovat pitkiä, 8–26 kappaletta. Kappaleiden määrä ei kuitenkaan kerro koko totuutta, sillä kappaleet voivat olla eri pituisia, 1–12 lausetta pitkiä. Myös lauseet ovat eri pituisia, joillekin teksteille [esimerkiksi 6] on tyypillistä pitkät lauseet, joissa on paljon sivulauseita. Joissakin teksteissä taas on lyhyempiä lauseita, jopa vain sanan tai parin tehostelauseita [esimerkiksi 2].

Teksteissä puhutaan monista eri teemoista, mutta muutamat teemat toistuvat useissa teksteissä, jotkut lähes kaikissa. *Perekonna ja Traditsiooni Kaitseks* -kampanja mainitaan joko nimeltä tai siihen viitataan muuten yli puolessa teksteissä [ei 3,6,7,9,14]. Avioliitto ja perhe ovat hyvin tavallisia teemoja; avioliitto on teemana teksteissä 3,4,5,6,7, 9,10 ja 13 ja perhe teksteissä 1,4,7,8,9,10,11,13 ja 14. Muita tavallisia teemoja ovat lainsäädäntö [1,5,6,11,13], kirkko ja (homo)seksuaalisuus [2,3,4,5,6,8,9], homofobia ja suvaitsemattomuus [2,4,9,12], lasten asema [1,4,7], homoliitot muualla maailmassa [4,5,12], tasa-arvo [7,8] ja homoseksuaalisuus lääketieteessä [10]. Monia näistä teemoista sivutaan myös teksteissä, joita ei ole mainittu suluissa, mutta mainituissa teksteissä teemat ovat pääosassa.

4.2 Otsikointi

Aloitin otsikoiden analysoinnin jakamalla otsikoissa esiintyvät sanat eri sanaluokkiin. Otsikoissa on yhteensä 51 sanaa, joista 27 on substantiiveja, 8 verbejä, 4 adjektiiveja ja 4 muita. Sanoista kaksi esiintyi kaksi kertaa täysin samassa muodossa (*perekond* 'perhe' ja *oli* 'oli') ja kaksi kolme kertaa eri muodossa (*abielu*, *abielust*, *geiabelud*, 'avioliitto, avioliitosta, homoavioliitot' ja (*perekond*, *pere* 'perhe')). Muuten sanat esiintyivät otsikoissa vain kerran.

Substantiiveista kolme viittaa ihmiseen: *inimõiguslased* 'ihmisoikeuksien puolustajat', *Erki Noolel* ja *homot*. Loput 23 substantiivia ovat asioita – osa konkreettisia (esimerkiksi *pere*), osa abstrakteja (muun muassa *aeg* 'aika'). Homoteemaan liittyviä substantiiveja on samoin kaksi: *homot* ja *geiabelud*. Perhe esiintyy kahdessa otsikossa, toisessa niistä jopa kaksi kertaa. Avioliitto on mainittu kolmessa otsikossa: *abielu*, *abielust* ja *geiabelud*. Ainoastaan yhdessä otsikossa nämä kaksi teemaa yhdistyvät, joten käytännössä otsikon perusteella vain yhdessä kirjoituksessa puhuttaisiin samaa sukupuolta olevien avioliitoista. Avioliitoistakin puhuttaisiin otsikoiden perusteella vain kahdessa muussa tekstissä.

Otsikoissa mainitaan neljä paikkaa kolmessa eri otsikossa. Näistä konkreettisia paikkoja on yksi: *Eestis* 'Virossa'. Toinen on poliittista järjestelmää kuvaava *demokraatias*

´demokratiassa´ ja kolmannessa otsikossa mainitaan ilmaus *väljas* ja *sees* ´sisällä ja ulkona´, joka voi olla konkreettinen paikka, mutta myös kuvainnollinen.

Substantiiveista neljällä on näennäisesti positiivinen merkitys: *lahendus* ´ratkaisu´, *õigus* ´oikeus´, *tervisele* ´terveydelle´ ja *kaitse* ´suoja, turva´. Negatiivinen merkitys taas on kahdella: *vaenu* ´vainoa´ ja *vihkamine* ´vihaaminen´. Loput substantiivit ovat neutraaleja merkitykseltään.

Ongelma on ikävä asia, mutta ratkaisua pidetään yleensä siihen liittyvänä positiivisena ilmiönä. Vaino tarkoittaa useimmiten henkeen ja terveyteen kohdistuvaa uhkaa, joten sitä voi pitää negatiivisena ilmiönä. Samalla logiikalla myös muut sanat saavat joko positiivisen tai negatiivisen merkityksen. Positiivisena pidän muun muassa onneen, terveyteen, ongelman ratkaisuun, onnistumiseen, rakkauteen, toivoon, vapauteen, hyväksymiseen, helppouteen ja arvokkuuteen liittyviä sanoja. Negatiivisia taas ovat esimerkiksi sairauteen, kuolemaan, ongelmaan, rikokseen, vihaan, mielipahaan, julmuuteen, toivottomuuteen, hylkäämiseen, vaikeuteen ja arvottomuuteen liittyvät sanat. Jos asiaa ei voi pitää selkeästi kumpanakaan, se on neutraali. Tätä jaottelua käytän koko tutkimuksessani.

Adjektiiveja on näissä otsikoissa huomattavasti vähemmän kuin substantiiveja, mutta ne ovat otsikoiden kannalta tärkeitä. Ne voivat muuttaa näennäisesti positiivisen tai neutraalin substantiivin negatiiviseksi (tai päinvastoin). Adjektiiveista yhdessä on homoteema: *homovastast* ´homovastaista´. Substantiiveja tarkastellessa löytyi kaksi otsikkoa, joissa mainitaan homoseksuaalisuus, ja nyt löytyi vielä kolmaskin. Silti homoteeman paljastavat otsikot ovat vähemmistössä.

Substantiiveista suurin osa oli neutraaleja, mutta adjektiiveista kolme (yhteensä viidestä) on negatiivisia: *homovastast*, *solvavaks* ´loukkaavaksi´ ja *õhutav* ´lietsova´ (vaenu *õhutav* = vihanlietsoja). Positiivinen merkitys on yhdellä adjektiivilla (*kasulik* ´hyödyllinen´), neutraali myös yhdellä (*konservatiivne* ´konservatiivinen´).

Kaikki kolme negatiivista adjektiivia löytyvät samasta otsikosta, jolloin koko otsikko saa hyvin negatiivisen sävyn. Otsikon perusteella voisi siis päätellä, että itse tekstinkin

sävy on negatiivinen ja synkkä. Teksti itsessään kuitenkin on asiatyyliin ja neutraaliin sävyyn kirjoitettu, ilman värikkäitä ilmauksia, eikä otsikossa mainittua kampanjaakaan käsitellä kovin paljoa. Otsikko ei vastaa siis kovin hyvin tekstin sisältöä.

Jos tarkastellaan myös muiden otsikoiden ja tekstien vastaavuutta, niin huomataan, että hyvin usein otsikko ei vastaa tekstin sisältöä. Kolmessa tekstissä [9,10,14] otsikko kertoo tekstissä käsiteltävän asian: esim. tekstissä otsikolla *Avameelselt abielust* 'avoimesti avioliitosta' käsitellään avioliittoa avoimesti ja monipuolisesti. Kolmessa tekstissä [6,7,8] otsikolla taas ei juuri ole tekemistä asiasisällön kanssa: esimerkiksi tekstissä otsikolla *Erki Nool oli õigus* 'Erki Nool oli oikeassa' mainitaan Erki Nool vain yhdessä lauseessa. Tosin edellä mainittu teksti ei ehkä ole paras mahdollinen esimerkki, sillä kirjoittaja itse toteaa haluavansa kerätä otsikolla huomiota ihmisiltä, jotka muuten ehkä eivät lukisi hänen kirjoitustaan. Toisaalta tämä paljastaa sen, että otsikon huono sopivuus tekstiin voi olla tarkoituksellista.

Lopuissa kirjoituksissa otsikko vastasi osittain tekstiä eli otsikon teemasta puhutaan kyllä tekstissä, mutta se ei ole pääteema. Esimerkiksi tekstissä otsikolla *Süsteemi sees ja väljas* 'systeemin sisällä ja ulkopuolella' puhutaan kyllä systeemistä ja siihen kuulumisesta, mutta pääpaino on kuitenkin seksuaalisuuden teologisilla pohdinnoilla, virolaisessa homokeskustelussa ja homoavioliittojen tarpeellisuudessa.

Lopuksi vielä katsaus otsikoiden verbivalintoihin. Verbejä on kahdeksan kappaletta eli vain reilussa puolessa otsikoista on verbi. Yleisin verbi on olla-verbi, joka esiintyy kolmessa otsikossa. Yleisin persoona on kolmas, niin yksikössä kuin monikossakin: *nõuab* 'vaatii', *on/oli* 'on/oli', *ei võta* 'ei ota' ja *väärivad* 'arvostavat'. Vain yksi verbeistä (*peetakse* 'pidetään') on passiivissa, muissa on aktiivinen tekijä. Samoin kieltomuotoja (*ei võta*), infinitiivejä (*lõpetada* 'lopettaa') ja menneitä aikamuotoja (*oli*) on vain yksi. Positiivisia verbejä on yksi: *väärivad*, negatiivisia kolme: *nõuab* (vaatiminen koetaan usein negatiivisena ilmiönä), *ei võta* (kieltosanan kanssa esiintyvä verbi ja *lõpetada* (sanalla loppu on negatiivinen kaiku, vaikka lopettaminen voi olla myös positiivinen asia, jos tekeminen oli negatiivista.) Muut ovat sellaisenaan neutraaleja.

Positiiviset ja negatiiviset merkitykset riippuvat kuitenkin kontekstista. Kuten aiemmin mainitsin, substantiivit *vaenu* ja *vihkamine* ovat yksinään sävyltään negatiivisia. Kun lisätään *vaenu*-sanaan adjektiivi *õhutav*, sanan merkitys pysyy edelleen negatiivisena. Kun taas lisäämme *vihkamine*-sanaan sitä määrittävän verbin *lõpetada*, saammekin merkitykseltään positiivisen sanaparin: *lõpetada vihkamine* 'lopettaa vihaaminen'. Samoin esimerkiksi *on* voi kontekstista riippuen olla positiivista olemista (*Abielu on tervisele kasulik* 'avioliitto on terveydelle hyödyllistä') tai negatiivista (kyseisissä otsikoissa ei ole esimerkkiä tästä).

5. KIELELLISET VALINNAT

Tässä luvussa tarkastelen tekstien sanastoa niin yleisellä tasolla kuin myös teemaan liittyen.

5.1 Tekstien kieli

Edellä käsiteltyjen otsikoiden sanasto oli vielä määrällisesti melko suppea, vain noin 50 sanaa, mutta 14 mielipidekirjoituksen kanssa asia on toisin. Sanoja noissa kirjoituksissa on yhteensä tuhansia, eikä jokaista sanaa voi analysoida. Keskitynkin seuraavissa kappaleissa kahteen eri osa-alueeseen sanaston suhteen: ensin tekstien yleiseen kieleen (yleiskielistä, virallista, värikästä tms.) ja toiseksi sanavalintoihin koskien työn teemaa eli homoseksuaalisuutta ja avioliittoja. Myöhemmin tutkin millaisilla määritteillä homoseksuaaleja ja avioliittoa kuvataan teksteissä, ja millaisiin prosesseihin ne laitetaan.

Mikä on yleiskielistä, mikä virallista kieltä, mikä värikästä kieltä? Yleiskielisellä tarkoitan tässä tutkimuksessa kieltä, joka on normaalia kirjakieltä ilman puhekielisyksiä tai murreilmaisuja. Virallisella kielellä tarkoitan kieltä, jollaiseen törmää esimerkiksi virallisissa asiakirjoissa ja poliittisissa teksteissä – kieli on yleiskieltä, mutta sanastossa on paljon sivistyssanoja ja monimutkaisia rakenteita eikä kirjoittajan persoona näy (tai siis teksti on enemmänkin tiedonanto kuin mielipide). Myöskään erilaisia sanontoja ei ole. Värikäs kieli taas sisältää puhekieliset ilmaukset, murteellisen kielen ja muut sellaiset ilmaukset, jotka värittävät yleiskieltä. (Heikkinen 2007: 36–37; 48–50.)

Koska kaikki tutkittavat tekstit ovat mielipidekirjoituksia, olettamuksena on, että virallista kieltä löytyy harvasta tekstistä. Niin onkin: vain yksi teksti on lähes kokonaan virallinen: *Homovastast kampaaniat peetakse solvavaks ja vaenu õhutavaks*. Kuitenkin tuossakin tekstissä on piirteitä, jotka tekevät siitä mielipidekirjoituksen: esimerkiksi parissa lauseessa käy ilmi kirjoittajan mielipide. Lisäksi tekstissä on pari kuvaannollista

ilmausta, joita ei ehkä löytäisi virallisista dokumenteista: *oma postkastist üleskutse leidnud* 'löytänyt postilaatikostaan kutsun' ja *rünnakuna perekonna vastu* 'hyökkäyksenä perhettä vastaan'.

Muut tekstit ovat selkeämmin mielipidekirjoituksia, ja jokaisesta löytyy enemmän tai vähemmän sanontoja, puhekielisyyksiä ja värikästä sanastoa. Suurin osa kirjoituksista on kyllä perussävyltään neutraaleja, mutta lisänä on jotain edellä mainituista. Muutamassa tekstissä [2,6,7] on huomattavasti enemmän värikkäitä ilmauksia.

Värikkäät ilmaukset voidaan jakaa useisiin eri luokkiin ja näiden luokkien väliset raja-aidat ovat häilyviä. Itse olen jakanut teksteistä löytämäni ilmaukset seuraavasti: puhekieliset ilmaukset, sanonnat ja muut. Puhekielisiä ilmauksia löytyi useista teksteistä, esimerkkinä seuraavat: *suitsetamine on megatervislik* [2] 'tupakointi on megaterveellistä', *on ka teie seisukohad okei* [2] 'myös teidän mielipiteenne ovat okei', *gangsta-räppar* [3] 'gansteriräppääjä', *see on jumala õige jutt* [6] 'se on jumalattoman oikein' ja *lolle* [10] 'tyhmiä'. Useimmiten puhekieliset ilmaukset olivat englannista tulevia lainasanoja tai sanan osia. Kaiken kaikkiaan puhekielisiä ilmauksia oli kuitenkin melko vähän.

Sanonnoilla tarkoitan tässä sellaisia vähintään kahdesta sanasta muodostuvia ilmauksia, joiden merkitys on kuvaannollinen eli vakiintunut tarkoittamaan muuta kuin sanojen konkreettinen merkitys olisi. Tällaisia ovat mm. seuraavat ilmaukset (suomennoksessa käytetty vastaavaa suomalaista idiomia, jos sellainen löytyy): *see teeb puust ja punasest selgeks* [2] 'se tekee todella selväksi', *õli lisavad tulle* [4] 'lisätä vettä myllyyn', *rebane kanakuuti* [7] 'kettu kananhäkkiin', *langenud viljakale pinnasele* [12] 'uponnut hedelmälliseen maaperään', *tõmmata kriidiga ringi "meie" ümber laiemaks* [9] 'piirtää liidulla ympärillämme oleva ringi suuremmaksi', *konservatiivsete väärtuste lipulaev* [9] 'konservatiivisten arvojen lippulaiva', *sotsiaalses vaakumis* [9] 'sosiaalisessa vakuumissa', *kirgi kiitab* [7] 'tunteita kuumentaa', *peame aga ilusale jutule kriipsu peale tõmbama* [10] 'joudumme vaihtamaan kauniin tarinan aihetta', *mittesinivereline* [5] 'ei-siniverinen', *rünnakuna perekonna vastu* [1] 'hyökkäyksenä perhettä vastaan' ja *kerkima kippuv küsimus* [6] 'toistuva kysymys'. Sanontoja löytyi paljon ja jokaisesta tutkitusta tekstistä löytyi niitä; osasta enemmän, osasta vähemmän.

Kategoriaan "muut värikkäät ilmaukset" kuuluu liuta erilaisia sanoja ja ilmaisuja: *sihtasutuse onudele* [5] ´säätöön sedille´, *koduvenelasele* [7] ´kotivenäläiselle´, *doktor-noolelikest seisukohtadest* [8] ´tohtori Noolen asemasta´, *pseudoteaduslike meetodite A-ks ja O-ks* [10] ´pseudotieteellisten metodien A:ksi ja O:ksi ja *Eesti on omamoodi vabaduse ikoon* [13] ´Viro on tavallaan vapauden ikoni´. Suurin osa värikkäistä ilmauksista kuuluu kuitenkin edellä mainittuihin muihin ryhmiin.

Sanastovalinnat kertovat monenlaisia asioita kirjoittajasta: millaiset pyrkimykset, arvot ja mielipiteet hänellä on. Tietyillä sanavalinnoilla kirjoittaja saa lukijan huomion ja kiinnostuksen puolelleen, joillakin kirjoittaja yrittää vaikuttaa lukijan mielipiteeseen. Sanastollisten ja muiden kielellisten valintojen perusteella luodaan kuva tekstin ideaalilukijasta. Käsitelen ideaalilukijoita tarkemmin kappaleessa 9.

5.2 Teemaan liittyvä sanasto: henkilöt

Tutkimuksessani yleistä sanastoa tärkeämpää kuitenkin on se, millaisia sanastollisia valintoja kirjoittaja on tehnyt, kun hän käsittelee homoseksuaalisuutta ja avioliittoa. Etsin teksteistä ensin kaikki kyseisiin teemoihin liittyvät sanat/ilmaisut ja jaoin ne kahteen eri ryhmään: homoseksuaaleista käytettäviin nimityksiin ja homoseksuaalien parisuhteeseen liittyviin sanoihin. Nämä kaksi ryhmää jaoin edelleen pienemmiksi ryhmiksi. Tein ilmaisuista taulukot, jotta näkisin kuinka moni sana esiintyy useassa eri tekstissä ja mitkä esiintyvät vain kerran. Esimerkki taulukoista löytyy tutkielman liiteosiosta. Selkeyden vuoksi sanat on taulukossa muutettu perusmuotoonsa, vaikka ne esiintyisivätkin tekstissä taivutettuina. Sanat voivat olla joko yksittäisiä substantiiveja tai adjektiiveja (esim. *abielu* ´avioliitto´ tai *homovastane* ´homovastainen´) tai kahdesta tai useammasta sanasta muodostuvia kokonaisuuksia (esimerkiksi *liit naise ja mehe vahel* ´naisen ja miehen välinen liitto´ tai *abielus vanemad* ´naimissa olevat vanhemmat´). Kaikkia taulukon sanoja ei ole käytetty lopullisessa tutkimuksessa.

Teksteistä nousi esille muutamia sanoja, jotka esiintyvät melkein kaikissa teksteissä ainakin jossain muodossa – joko sellaisenaan tai yhdyssanan osana. Kaikkein useim-

miten esiintyvä sana on *pere(kond)* 'perhe', joka löytyi jokaisesta tutkitusta tekstistä. Myös seuraavat sanat löytyvät melkein jokaisesta tekstistä: *abielu* 'avioliitto' [kaikki paitsi 8,11], *homo* 'homo' [ei 11,13,14], *samasooline* 'samaa sukupuolta oleva' [ei 6,9,14], *kooselu* 'parisuhde' [ei 2,6,9,14] ja *hetero* 'hetero' [ei 4,5,8,11,13,14]. *Samasooline* löytyy periaatteessa jokaisesta tekstistä, sillä teksteissä 6, 9 ja 14 käytetään ilmausta *samast soost inimene* 'samaa sukupuolta oleva ihminen'.

Etsin teksteistä ensin homoseksuaalisuuteen liittyviä sanoja. Henkilöön liittyviä sanoja löytyi useita: *homo* [2,3,4,6,7,8,10], *homoseksuaal* [3,5,8,10] 'homoseksuaali', *homoseksuaalne* 'homoseksuaalinen' [6,7,10], *homoseksuaalne laps* [7,10] 'homoseksuaalinen lapsi', *homoseksuaalsest mees* [5] 'homoseksuaali mies', *samasooline* [1,10], *samasooline isik* [12] 'samaa sukupuolta oleva henkilö', *samasooline inimene* [12] 'samaa sukupuolta oleva ihminen', *gei* [2,7,13] 'homo', *lesb* [2,7] 'lesbo', *LGB-isik* [10] 'LGB-henkilö', *LGBT-inimene* [9,12] 'LGBT-ihminen' ja *omasooihaldaja* [4] 'oman sukupuolen himoitsija'.

Näistä osa on *homo*- alkuisia, osassa viitataan samaa sukupuolta oleviin ja osa on joko vierasperäisiä nimityksiä (*LGB[T]*) tai puhekielisiä (*lesb*). Pari sanoista kertoo henkilön sukupuolen (*mees*, *lesb*), mutta muissa viitataan vain joko henkilöön (*isik*, *inimene*) tai sana itsessään on henkilöä tarkoittava. Henkilöiden iästä kertoo kaksi ilmausta: *laps* (kyseessä on lapsi) ja *mees* (kyseessä on aikuinen). LGB(T)-henkilö tai -ihminen voi viitata myös muuhun seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuin homoseksuaalit (bi- tai transseksuaaleihin).

Sellaisenaan ilman kontekstia suurin osa sanoista on melko neutraaleja. Selvästi negatiivinen ilmaus on *omasooihaldaja*. Himoitsemista pidetään usein huonona asiana – onhan himo yksi seitsemästä kuolemansynnistä. Kun se yhdistetään omaan sukupuoleen, saadaan homoseksuaalisuus näyttämään negatiiviselta, jopa syntiseltä. *Lesb* ei ole puhekielisyytensä vuoksi täysin neutraali, vaan kirjoittajalla on ollut jokin syy käyttää juuri tuota ilmausta esimerkiksi neutraalimman *homoseksuaal*-sanan sijasta.

Kun tutkitaan sanoja kontekstissaan, huomataan, että *omasooihaldaja* on kyllä negatiivisessa merkityksessä käytetty sana, mutta kirjoittaja itse ei ole tätä mieltä.

Kyseinen sana löytyy kirjoittajan toista tekstiä kommentoineen henkilön kirjoituksesta, jossa kommentoija toteaa: *Kuulge aitab kiüll nende omasooihaldajate esile tõstmisest, olen täielikult Noolega nõus selle artikli puhul.* 'Kuulkaa, nyt kyllä riittää niiden oman sukupuolensa himoitsijoiden esille nostaminen, olen täysin samaa mieltä Noolen kanssa...'

Tekstin kirjoittaja itse käyttää sanaa *omasooiharus* 'oman sukupuolen himoitseminen', mutta vitsailevaan sävyyn ja viitaten hieman pilkallisesti sanaa alunperin käyttäneeseen henkilöön. Tämä käy ilmi muun muassa seuraavista kohdista:

...keskendub sünnie väitlus – mille eesmärk on ühiskonna suurem tolerantsus ja võrdne kohtlemine seaduse silmis – jätkuvalt teisejärguliste argumentidele. Eesti vaatenurk, milles seksuaalvähemuste probleeme lahatakse, on pigem omasooiharuse defineerimine. "-seksuaal" on pikantsem kui "eriomadus" või "vähemus". --- Eestis on seksuaalvähemuste sotsiaalprobleemina käsitlemine sarnasel tasemel nagu omal ajal Nõukogude allikate andmetel N. Liidust "likvideeritud" prostitutsiooni puhul...

'...tämä väittely – jonka tavoitteena on parempi suvaitsevaisuus yhteiskunnassa ja tasavertainen kohtelu lain edessä – keskittyy jatkuvasti toisarvoisiin seikkoihin. Virolainen näkökulma, josta seksuaalivähemmistöjen ongelmia ratkaistaan, on pikemminkin oman sukupuolen himoitsemisen määrittely. "-seksuaali" kuulostaa hienommalta kuin "erityispiirre" tai "vähemmistö". --- Virossa seksuaalivähemmistöjen käsitteleminen sosiaalisena ongelmana on samalla tasolla kuin aikanaan Neuvostoliitossa (sen omien lähteiden mukaan) tapahtunut "prostituution täydellinen hävittäminen..."'

Kirjoittaja siis oikeastaan leikittelee termillä, joka herättää negatiivisia mielikuvia. Hänen mielestään asioiden nimitykset ovat toisarvoisia seikkoja, jotka vievät huomion itse asialta.

5.3 Teemaan liittyvä sanasto: parisuhde

Kävin teksteistä myös läpi parisuhteeseen liittyvät sanat. Jaoin parisuhteeseen liittyvät sanat seitsemään ryhmään, koska teksteissä toistui kuusi sanaa erilaisin lisukkein. Lisäksi näihin ryhmiin kuulumattomat sanat muodostavat ryhmän muut. Ryhmät ovat: *abielu* 'avioliitto', *kooselu* 'parisuhde', *paar* 'pari(skunta)', *liit* 'liitto', *partner(lus)* 'kumppanuus', *suhe* 'suhde' ja muut. Osa näistä esiintyy toistensa määritteinä (esimerkiksi *abielu* – *liit*), joten käsittelen osaa sanoista vasta työni myöhemmissä osioissa. Sanojen määrä eri ryhmissä vaihtelee 4:n ja 15:n välillä.

Ryhmään *abielu* kuuluu eniten sanoja, ja sana *abielu* esiintyy lähes kaikissa teksteissä jossain muodossa. Monissa tapauksissa avioliittoa käsitellään yleisellä tasolla, mutta myös eri seksuaalisten ryhmien avioliittoja käsitellään. Homoseksuaalisuuteen liittyviä olivat: *homoabielu* [4,6,7,10] 'homoavioliitto', *samasooliste abielu* [2,3,4,7,10,13], *samasooliste vahel sõlmitav abielu* [4] 'samaa sukupuolta olevien välillä solmittava avioliitto' ja *geiabielu* [2,4,13] 'homoavioliitto'.

Osa näistä on joko yhdyssanoja, joissa alkuosa kertoo seksuaalisen suuntautumisen ja loppuosana on sana avioliitto, tai samalla kaavalla muodostettuja kahden erillisen sanan liittoja. *Samasooliste vahel sõlmitav abielu* kuvailee avioliittoa asiana, joka solmitaan ihmisten välillä, tässä tapauksessa samaa sukupuolta olevien.

Käsite *võrdne abielu* 'tasa-arvoinen avioliitto' esiintyy vain yhdessä tekstissä [13]. Tämä on mielenkiintoinen seikka, sillä myös muissa teksteissä puhutaan tasavertaisista oikeuksista, mutta käsitellään avioliittoa erikseen joko hetero- tai homoparien välisenä. Toinen avioliittoon liittyvä käsite, josta ei käy ilmi seksuaalinen suuntaus, on *abielus vanemad* [4] 'avioliitossa olevat vanhemmat', jolla voidaan viitata kumpaankin tahansa ryhmään.

Teksteissä esiintyvät myös käsitteet *tsiviilabielu* [4] 'rekisteröity parisuhde' ja *vabaabielu* [9] 'avoliitto'. Näihin molempiin liitetään myös homoseksuaalit: *samasooliste tsiviilabielu* [1] 'samaa sukupuolta olevien rekisteröity parisuhde' ja *homode vabaabielu* [4] 'homojen avoliitto'.

Kooselu oli toinen käsite, josta löytyi useita variaatioita ja joka esiintyi useissa teksteissä. Itse sanan *kooselu* lisäksi ilmaistut *sooneutraalne kooselu* [5] 'sukupuoli-neutraali parisuhde' ja *mitteabieluline kooselu* [4] 'ei-aviollinen parisuhde' eivät viittaa mihinkään seksuaaliseen suuntautumiseen. Lopuista suuntautuminen käy ilmi: *erisooliste isikute kooselu* [5] 'eri sukupuolta olevien parisuhde', *mehe ja naise vaheline kooselu* [10] 'miehen ja naisen välinen parisuhde', *homoseksuaalide kooselu* [8] 'homoseksuaalien parisuhde', *samasooliste kooselu* [2,7,10,12] 'samaa sukupuolta olevien parisuhde', *samasoolise paari kooselu* [11] 'samaa sukupuolta olevan parin parisuhde', *samasooliste isikute kooselu* [5,11], *mehe ja naise ametlikult registreerimata kooselu* [8] 'miehen ja naisen virallisesti rekisteröimätön parisuhde' ja *geide kooselu* [13] 'homojen parisuhde'. Nämä sanat, joista suuntautuminen käy ilmi, ovat hyvin samanlaisia kuin edellä olevat *abieluun* liittyvät sanat; oikeastaan *abielu* vain korvataan *kooselulla*. Ainoa erilainen on sana *erisooline*, joka esiintyy vain *kooselun* kanssa. Se on myös ainoa ilmaisu tässä ryhmässä, jolla viitataan heteroseksuaaliseen parisuhteeseen tai avioliittoon sanan sukupuoli avulla.

Sana *paar* oli myös aika yleinen teksteissä. Tästä ryhmästä löytyi saman tyylinen ilmaus kuin edellä mainittu *erisooline*: *eri soost isikute paar* [5] 'eri sukupuolta olevien henkilöiden (muodostama) pari'. Myös vastakohta tälle löytyi: *samast soost isikute paar* [5] 'samaa sukupuolta olevien (muodostama) pari'. Muita homoseksuaalisiin pareihin liittyviä ilmauksia olivat: *homoseksuaalne paar* [10] 'homoseksuaalinen pari', *homopaar* [8,10] 'homopari', *samasooline paar* [1,2,4,10,11,12,13] 'samaa sukupuolta olevien (muodostama) pari' ja *geipaar* [2,13] 'homopari'. Heteropareihin liittyi kaksi muuta ilmausta: *heteropaar* [2] 'heteropari' ja *heteroseksuaalne paar* [10] 'heteroseksuaalinen pari'. Vain yhdestä ilmauksesta ei käy ilmi parin seksuaalinen suuntautuminen: *abielus paar* [10] 'avioliitossa oleva pari'.

6. HOMOSEKSUAALIEN KUVAILU JA PROSESSIT

Tässä kappaleessa tarkastelen millaisiin prosesseihin homoseksuaaliset henkilöt laitetaan teksteissä. Samalla selviää myös miten heitä kuvaillaan teksteissä.

6.1 Henkilöt materiaalisissa prosesseissa

Homoseksuaalisuuteen liittyvät henkilösanat esiintyivät esimerkiksi seuraavissa materiaalisissa prosesseissa: *homod kannavad endas surma ja hävingut* [3] ´homot kantavat mukanaan kuolemaa ja tuhoa´, *homosid on sajandeid vaenatud* [7] ´homoja on vuosisatoja vainottu´, *jäävad homod ikkagi kaotajaiks* [10] ´jäävät homot kuitenkin häviäjiksi´, *miski ei saaks peatada usklikku homoseksuaali leidmast kirikut* [5] ´mikään ei saisi estää uskovaista homoseksuaalia löytämästä kirkkoa´, *samamoodi sotsiaalselt eristada nagu homoseksuaale* [5] ´samaa tapaan sosiaalisesti eristää kuin homoseksuaaleja´ ja *homoseksuaale ei tohi hukka mõista, kuid nad ei tohi oma eluviisi propageerida ning peavad kalduvuse maha suruma* [8] ´homoseksuaaleja ei tule tuomita, mutta he eivät saa levittää propagandaa omasta elämäntavastaan ja heidän täytyy tukahduttaa taipumuksensa´.

Ensi silmäyksellä useista verbeistä sellaisenaan tulee negatiivisia mielikuvia (*on vaenatud, peatada, eristada, mõista hukka, propageerida, maha suruma*). Osa verbeistä taas on näennäisesti neutraaleja. Kuitenkin kontekstilla on suuri vaikutus verbin merkitykseen.

Negatiivisista verbeistä *on vaenatud* on kyllä negatiivinen teko, mutta sanavalinta kertoo myös kirjoittajan asenteista. Vainoaminen on ilmaus, joka tarkoittaa systemaattista syrjintää ja jopa väkivaltaista jahtaamista. Kirjoittaja, joka esittää homoseksuaaleihin kohdistuneen syrjinnän vainona, tuntee luultavasti jonkinlaista sympatiaa heitä kohtaan – hänhän käyttää niin vahvaa ilmausta asiasta. Jos kirjoittaja tuntee sympatiaa homoseksuaaleja kohtaan, hän periaatteessa suhtautuu heihin positiivisesti. Näin ollen negatiivinen verbi-ilmaisu kuvastaa positiivista suhtautumista.

Asia ei tässä tapauksessa ole kuitenkaan niin yksinkertainen kuin voisi luulla. Kun katsomme verbiä kontekstissaan, saamme lisää selville kirjoittajan asenteista. Verbi esiintyy alunperin seuraavassa yhteydessä:

"Nüüdismaailmast näeme, et sotsiaalse konfliktid puhul peavad tegema kompromisse mõlemad. Säärane nõue võib tunduda kummaline selle taustal, kuidas homosid on sajaneid vaenatud, aga ikkagi ei saa varasema ülekohtu heastamiseks praegu forsseerida. Seda, mis on kujunenud aastatuhandetega, ei ole võimalik olemuslikult muuta paarikümne aasta ja seadustega."

Nykymaailmasta näemme, että sosiaalisessa konfliktissa molempien täytyy tehdä kompromisseja. Sellainen vaatimus voi tuntua kummalliselta, kun taustalla on tilanne, jossa homoja on vuosisatoja vainottu. Nytkään ei voi kuitenkaan keuhkella sillä, että aikaisemmat vääryydet olisi korjattu. Sitä, mikä on muodostunut vuosituhansien aikana, ei voi olennaisesti muuttaa parissa vuosikymmenessä ja lakien avulla.

Tämän mukaan kirjoittaja pitää homojen vainoamista asiana, jota on esiintynyt kauan, joka jatkuu vieläkin jossain muodossa ja johon ei voi helposti vaikuttaa. Käytännössä se siis on asia, joka vain täytyy hyväksyä ja jonka kanssa pitää elää. Tällöin suhtautuminen homoseksuaaleihin on negatiivisempaa kuin aluksi voisi luulla. Kuitenkin kirjoittajalta löytyy ymmärrystä molemmille osapuolille.

Peatada on perusmerkitykseltään negatiivinen, mutta yhdistettynä kielteiseen konditionaalimuotoon *ei saaks* se muuttuu periaatteessa positiiviseksi ilmaisuksi – lauseessaan mainitaan että mikään ei voisi estää homoseksuaaleja löytämästä kirkkoa. Kirjoittajan arvomaailma näkyy tässä lauseessa kuitenkin selvästi, sillä hieman aiemmin tekstissä hän kirjoittaa:

Konservatiivne lahendus oleks keelata igasugused ilmalikud abielud ja lubada ainult kiriklikku abielu. --- Siis oleks kõik seotud vaid sellega, millist usku keegi järgib.

‘Konservatiivinen ratkaisu olisi kieltää kaikki maalliset avioliitot ja sallia vain kirkollinen avioliitto. --- Sitten kaikki olisi kiinni vain siitä, millaista uskontoa kukin seuraa.’

Tämän mukaan kirjoittaja siis ensinnäkin haluaa kirkollisen avioliiton olevan ainoa mahdollinen avioliiton muoto, ja toiseksi olettaa jokaisen avioliittoon haluavan kuuluvan johonkin uskontoon (*usklikku homoseksuaali, millist usku keegi järgib*). Esimerkki jatkuu tekstissä ... *leidmast kirikut, mis on valmis tema abielu tunnistama, vői lausa oma kirikut asutama*. ‘...löytämstä kirkkoa, joka on valmis tunnustamaan hänen avioliittonsa, tai jopa perustamasta omaa kirkkoa.’ Käytännössä kirjoittaja siis sanoo, että periaatteessa mikään ei voisi estää homoseksuaalia avioitumasta, kunhan tämä on uskovainen ja löytää tai perustaa sellaisen kirkon, joka sallii homoliitot. Ei-uskovaisten ja muihin kuin kristillisiin kirkkoihin kuuluvien homoseksuaalien avioliitto olisi näin ollen mahdoton.

Samasta mielipidekirjoituksesta löytyi toinenkin näennäisesti negatiivinen verbi: *eristada*. Esimerkin mukaan homoseksuaalit eristetään sosiaalisesti. Tämä on inhimillisestä näkökulmasta syrjintää ja väärin. Kun otetaan mukaan lauseen alkuosa, mukaan tulee mielenkiintoista lisätietoa:

Pole ühtegi põhjust, miks me ei saaks intsestiga tegelevaid inimesi samamoodi sotsiaalselt eristada nagu homoseksuaale.

‘Ei ole mitään syytä, miksi emme voisi eristää samalla tavalla sosiaalisesti inestien kanssa tekemisissä olevia ihmisiä kuin homoseksuaaleja.’

Tässä kirjoittaja rinnastaa homoseksuaalit ja inestien kanssa tekemisissä olevat ihmiset samaan ryhmään, ja toteaa vielä, että ei ole mitään syytä olla eristämättä molempia. Tämän perusteella syntyy kuva, että kirjoittaja pitää homoseksuaalisuutta inestien kaltaisena rikoksena.

Mõista hukka, propageerima ja maha suruma löytyivät kaikki samasta lauseesta. Ensimmäinen on sellaisenaan negatiivinen merkitykseltään, mutta yhdessä *ei tohi-* verbirakenteen kanssa se muuttaa ilmaisun positiiviseksi. Alkuperäinen lause alkaa

näin: *Kõik kirikupead leidsid, et homoseksuaale ei tohi hukka mõista* 'Kaikki kirkkojen johtajat olivat sitä mieltä, että homoseksuaaleja ei tule tuomita'. Tähän asti lause on positiivinen ainakin suvaitsevaisuuden kannalta, koska ketään ei tulisi tuomita suvaitsevassa yhteiskunnassa. Lauseen jatko-osa kuitenkin asettaa ehtoja suvaitsevalle käyttäytymiselle: *kuid nad ei tohi oma eluviisi propageerida ning peavad kalduvuse maha suruma* 'mutta he eivät saa levittää propagandaa omasta elämäntavastaan ja heidän täytyy tukahduttaa taipumuksensa'. Eli käytännössä tämän mukaan homoseksuaaleja ei periaatteessa tulisi tuomita, mutta jos he eivät "käyttäydy oikein" (kirkkojen johtajien mukaan), heidät saa tuomita.

Tekstin kirjoittaja ei kuitenkaan itse näe asiaa näin. Hän suhtautuu kirkkoihin ja uskontoon (erityisesti kirkon ja valtion suhteeseen sekä konservatiivisiin kristittyihin) kielteisesti ja hieman pilkalliseen sävyyn, joka käy ilmi useista kohdista tekstissä, esimerkiksi:

Kirik on riigist lahutatud. --- koguduste nn realiikmed, erinevalt oma ühingute mõnikord ülearu kirglikest juhtidest, on vähemasti minu kogemuse järgi üldjuhul meeldivalt rahulikud ja tolerantsed inimesed --- aga oma arvamiste eel peaks eriti kristlasel meeles olema Johannese sulega jäädvustatud sedastus: --- "Kes teie seast ei ole pattu teinud, visaku teda esimesena kiviga"

'Kirkko on valtiosta erillään. --- seurakuntien niin sanotut rivijäsenet, toisin kuin yhteisöjensä usein ylikiihkoilevat johtajat, ovat ainakin oman kokemukseni perusteella yleensä miellyttävän rauhallisia ja suvaitsevaisia ihmisiä --- mutta omien mielipiteidensä edellä pitäisi ainakin kristityllä olla mielessä Johanneksen sulakynällä kirjattu: --- "Se, joka teistä ei ole syntiä tehnyt, heittäköön ensimmäisen kiven".

Propageerima-verbi tulee sanasta *propaganda*, joka tarkoittaa aatteen levittämistä tarkoituksena muokata ihmisten mielipiteitä. Propaganda nähdään usein negatiivisena ilmiönä, vastakkaisen mielipiteen pakkosyöttönä. Esimerkissä todetaan, että homoseksuaalit eivät saa levittää propagandaa omasta elämäntyylistään. Tällöin kirkon johtajien oletuksena on, että homoseksuaalit levittävät (aktiivisesti) propagandaa eli tietoisesti yrittävät muokata ihmisten mielipiteitä niin, että he hyväksyisivät homo-

seksuaalisen elämäntavan. Tekstissä ei kuitenkaan tarkenneta kirkon johtajien sanomisia eikä kerrota millainen tämä homoseksuaalinen elämäntapa on tai kuinka propagandan levittäminen toimii.

Kirjoituksen loppupuolella kirjoittaja tosin puhuu allekirjoituskampanjasta ja siitä, kuinka hänen mielestään kristityn perheen suojelijoilla on suuri pelko perinteisen perheen katoamisesta. Tässä ei puhuta mitään propagandasta, mutta kuitenkin viitataan siihen, että homoseksuaaleilla olisi joidenkin ihmisten mielestä jonkinlainen valta tai keinoja tuhota perinteisiä asioita:

On vaid seletamatu hirm, et need teised lagundavad traditsioonilise perekonna ära. --- Hirmu silmade suurust näitab see, kuidas homovähemusele omistatakse üleloomulik võime oma kõlvatusega ära hävitada kogu Euroopa kultuur ja aastatuhandete tavad.

‘On vain selittämätön pelko, että ne toiset tuhoavat perinteisen perheen. --- Pelon suuruutta kuvastaa se, että homovähemmistölle annetaan ylikuonnollinen valta hävittää moraalittomuudellaan koko Euroopan kulttuuri ja vuosituhantiset tavat.’

Tekstien esimerkeissä oli myös neutraaleja verbejä, jotka kuitenkin kontekstissaan saavat joko positiivisen tai negatiivisen merkityksen. Verbimuoto *kannavad* ei yksinään kerro vielä paljoakaan, mutta kun siihen lisätään sanat *homod*, *endas*, *surma* ja *hävingut*, muuttuu lause negatiiviseksi. Merkitys muuttuu synkäksi väitteeksi, joka ei kuitenkaan ole kirjoittajan mielipide asiaan. Kirjoittaja viittaa muiden sanomisiin, mutta laittaa myös sanoja muiden suuhun. Tekstin alkupuolella kirjoittaja kirjoittaa:

Aristoteles määratles... --- Aquino Thomase järgi... --- Seksuaalorganitel on nõnda oma olemuslik lõpp-põhjus – inimliigi taastootmine – ja sellest hälbimine on patt. Siit saame tuletada väite, et homod kannavad endas surma ja hävingut. IRL ütleks, et surma rahvusele kui tervikule, hävingut Eesti asjale, mille sisu on suuresti eestlaste tõu taastootmine. Aga küsimus on, teadagi, üldisem – homoseksuaalsus on sellisena ju üleüldse vaadeldav kui inimliigi reproduktsioonitsükli suretamine, viljatu kõrb, steriilne, tulevikuta maailm. Ja sellises keeles

homovastane propaganda ka rüügib... --- Sama nakkus, teadagi, arvatakse nüüd rüüvetavat perekonna institutsiooni. Minu arust see on vastupidi.

´Aristoteles määritteli... --- Aquinon Thomaksen mukaan... --- Sukupuolielimillä on siis oma olennainen osansa – ihmislajin lisääntyminen – ja sen välttely on synty. Siitä voimme muodostaa väitteen, jonka mukaan homot kantavat mukanaan kuolemaa ja tuhoa. IRL sanoisi, että kuolema yhtenäiselle kansalle, häviö Viron asialle, jonka sisältö on pääosin virolaisten suvun jatkuminen. Mutta kysymys on, tietenkin, yleisempi – homoseksuaalisuushan on sellaisena kuin ihmislajin kuolettaminen, hedelmätön autiomaa, steriili, maailma ilman tulevaisuutta. Ja sellaista kieltä myös homovastainen propaganda puhuu... --- Sama sairaus, tietenkin, pilaa muka perheinstituution. Mielestäni se on päinvastoin´.

Kirjoittajan sanavalinnat kertovat, että hän käyttää tarkoituksella liioittelevaa sanastoa, koska haluaa osoittaa oman mielipiteensä eroavan IRL:n ja Erki Noolen ajatuksista. Hän käyttää sanaa *teadagi* kahteen otteeseen ja myös *ju* esiintyy tekstissä. Kirjoittaja naljailee homoseksuaalien vastustajien argumenteilla, ikäänkuin sanoen ensin "totta kai, juuri näin tämä on" ja osoittamalla liioittelevalla ja mahtailevalla sanastolla, että "huomaattehan kuinka naurettavia nämä väitteet ovat". Hän kertoo myös melko suoraan pitävänsä homojen väitettyä vaikutusta väestökatoon vastustajien propagandana.

Jäävad voi olla positiivinen tai negatiivinen verbi, mutta yhdistettynä sanaan *kaotajaiks* se on negatiivinen. Kyseinen lauseen pätkä paljastaa kirjoittajasta sen, että hän ajattelee homoseksuaalien olevan huonommassa asemassa kuin muiden – homoseksuaalithan eivät voi jäädä häviäjiksi, jos he eivät jo oletusarvoisesti ole sitä. Tästä voisi vetää johtopäätöksen, että kirjoittaja suhtautuu homoseksuaaleihin negatiivisesti, mutta tarkastellessa tekstiä laajemmin selviää, että kirjoittaja suhtautuu heihin pikemmin ymmärryksellä kuin negatiivisuudella:

Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) definitsiooni järgi on tervis "organismi täieliku kehalise, vaimse ja sotsiaalse heaolu seisund." Merriami-Websteri sõnastiku järgi on haigus lihtsalt "kahjulik areng". Sellest johtuvalt tekib küsimus: mis aspekt homoseksuaalsusest on vastuolus WHO definitsiooniga ning

milline osa sellest on kahjulik? --- Sest seda on vähem? Tarku on vähem kui lolle, nagu Karl Martin Sinijärv hiljuti tabavalt märkis.

Maailman terveystajärjestön (WHO) määritelmän mukaan terveys on "elimistön täydellisen ruumiillisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila". Merriam-Websterin sanakirjan mukaan sairaus on yksinkertaisesti "vahingollista toimintaa". Siitä syntyykin kysymys: mikä puoli homoseksuaalisuudesta on WHO:n määritelmää vastaan ja mikä osa siitä on vahingollista. --- Koska sitä on vähemmän? Viisaita on vähemmän kuin tyhmiä, kuten Karl Martin Sinijärv äskettäin osuvasti totesi.'

6.2 Henkilöt mentaalisisissä prosesseissa

Teksteissä oli myös mentaalisisiä prosesseja, muun muassa seuraavat: *70 protsenti abielus homoseksuaalidest tundis suuremat ustavust* [10] '70 prosenttia avioliitossa olevista homoseksuaaleista tunsu suurempaa luottamusta', *mulle homoseksuaalid meeldivad* [5] 'pidän homoseksuaaleista', *homoseksuaalid kannatavad diskrimineerimisest tuleneva stressi all* [10] 'homoseksuaalit kärsivät syrjinnästä aiheutuvasta stressistä', *homoseksuaalidest mehed suhtuvad naistesse väga positiivselt* [5] 'homoseksuaaliset miehet suhtautuvat naisiin todella positiivisest', *homod peaksid sallima seda* [7] 'homojen pitäisi suvaita sitä' ja *niisuguseid homosid, kes küll julgevad olla nemad ise* [7] 'sellaisia homoja, jotka uskaltavat olla oma itsensä'.

Näistä verbeistä suurin osa on ensisilmäyksellä neutraaleja; *meeldivad* on ainoa selkeästi positiivisuuteen viittaava verbi, *kannatavad* negatiivinen. *Meeldivad* esiintyy lauseessa: *Isiklikult mulle homoseksuaalid meeldivad*. Henkilökohtaisesti pidän homoseksuaaleista'. Aiemmin samassa tekstissä kirjoittaja kertoo olevansa konservatiivinen ja tukevansa perinteisiä arvoja. Hän myös pohtii sekä konservatiivien että muiden suhtautumista homoseksuaalien parisuhteisiin ja avioliittoon. Aloittamalla lauseen ja samalla uuden kappaleen sanalla *isiklikult*, hän kuitenkin ikään kuin haluaa korostaa sitä, että hän itse pitää homoseksuaaleista, vaikka kaikki konservatiivit eivät pidäkään.

Kannatavad on jo itsessään negatiivinen verbi ja lauseen muut jäsenet vain vahvistavat negatiivista merkitystä. Sanavalinnoista käy ilmi, että kirjoittaja uskoo homoseksuaalien kokevan syrjintää ja että syrjintä aiheuttaa stressiä. Seuraavasta lauseesta tekstissä käy ilmi kirjoittajan mielipide ja ratkaisuehdotus ongelmaan: *Ühtlasi teame, et on olemas institutsioon, mis seda stressi vähendab, ent see jääb neile hetkel suletuks.* ‘Samalla tiedämme, että on olemassa instituutio, joka vähentää sitä stressiä, mutta se on tällä hetkellä heiltä suljettu.’

Neutraaleista verbeistä *tundis* ei yksinään kerro mitään erityistä, mutta kun siihen yhdistetään sana *ustavust*, saadaan positiivinen ilmaisu. Lisäksi esimerkissä mainitaan lukumäärä 70 prosenttia, joka on melko suuri (noin kaksi kolmasosa eli enemmistö) ja komparatiivimuoto (eli voittomuoto) sanasta suuri. Nämä vahvistavat siis ilmauksen positiivisuutta; enemmistö, joka tuntee suurempaa luottamusta. Kuitenkin asiaa voi ajatella myös toiselta kannalta. Se, että enemmistö tuntee nyt suurempaa luottamusta, ei tarkoita että luottamusta olisi alunperin ollut paljon – se tarkoittaa vain sitä, että sitä on enemmän kuin ennen. Tekstissä kirjoitetaan:

--- Natalya Maiseli uuringu 239 samasoolise paari kohta, mis näitas, et samad tervislikud kasutegurid, mida varem täheldati erisooliste abielude puhul, olid omased ka samasooliste abieludele. Abielus paaride seas oli oluliselt vähem depressiooni ja ärevust ning nende üldine psühholoogiline heaolu kasvas. --- raportist, mille järgi enam kui 70 protsenti abielus homoseksuaalidest tundis suuremat ustavust partnerile ja tugevamat ühtekuuluvust oma kogukonnaga pärast homoabielude lubamist.

‘--- Natalya Maiselin tekemä tutkimus 239 samaa sukupuolta olevalle parille näytti, että samat terveyshyödyt, joita oli eri sukupuolta olevien avioliitolla, olivat ominaisia myös samaa sukupuolta olevien avioliitoille. Avioliitossa olevien parien joukossa oli olennaisesti vähemmän masennusta ja ärtymystä ja heidän yleinen psyykinen hyvinvointinsa kasvoi. --- raportista, jonka mukaan yli 70 prosenttia avioliitossa olevista homoseksuaaleista tunsu suurempaa luottamusta partneriaan kohtaan ja vahvempaa yhteenkuuluvuutta yhteisöönsä homoliittojen sallimisen jälkeen.’

Tekstistä käy ilmi kirjoittajan positiivinen suhtautuminen avioliittoon ja siihen, että avioliitto on hänen mielestään positiivinen asia, joka ratkaisee homoseksuaalien ongelmat. Hän viittaa muiden tekemään tutkimukseen, mutta ottaa siihen kantaa käyttämällä sanaa *oluliselt*, vaikka tekstistä ei käy ilmi mitään lukuja, jotka tukisivat tätä väitettä. Se on siis mielipide.

Kontekstissaan positiiviseksi muuttuu verbi *suhtuvad*, joka sellaisenaan on neutraali, mutta vaatii aina seuraansa jonkin objektin tai muun määreen. Tässä esimerkissä kirjoittaja korostaa sanan *väga* avulla, että homoseksuaalit miehet suhtautuvat naisiin todella hyvin. Kirjoittaja myös pitää tästä seikasta: *Ma olen kogunud, et homoseksuaalidest mehed suhtuvad naistesse väga positiivselt ja see meeldib mulle.* 'Koen, että homoseksuaalit miehet suhtautuvat naisiin todella positiivisesti ja pidän siitä.' Kirjoittaja ei kuitenkaan tarkemmin määrittele, mitä tämä positiivinen käytös käytännössä merkitsee.

Sallima on periaatteessa positiivinen verbi, sillä suvaitseminen ja suvaitsevaisuus ovat yleensä yhteiskunnallisia hyveitä. Ilmauksesta tekee kuitenkin negatiivissävytteisen apuverbi *peaksid*, sillä se käskyy tekemään jotakin – tässä tapauksessa suvaitsemaan. Lauseen jatko vahvistaa negatiivisuutta: *... sallima seda, et heterod neid veel väga ei salli.* 'suvaita sitä, että heterot eivät vielä oikein suvaitse heitä'. Lause ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kirjoittaja (ainakaan kokonaan) suhtautuisi homoseksuaaleihin negatiivisesti, hän nimittäin käyttää sanaa *veel*. Siitä voi päätellä kirjoittajan toivovan, että jonain päivänä heterot suvaitsevat homoseksuaaleja. Hän uskoo ajan auttavan: *Et inimestele tuleb anda aega harjuda.* 'Ihmisille täytyy antaa aikaa totutella'. Nykyhetkeen hän toivoo suvaitsevaisuutta molemmille osapuolille.

Kirjoittaja kuitenkin tuntuu pitävän heteroiden suvaitsematonta käytöstä osittain homoseksuaalien itsensä vikana, vaikka suhtautuukin itse heihin positiivisesti. Hän ajattelee, että jokaisen, joka on erilainen kuin keskivertoihminen, pitää vain kestää seuraukset omasta erilaisuudestaan. Hän arvostaa myös vaatimattomuutta. Kirjoittaja ei kuitenkaan tarkoita, että vain homoseksuaalit olisivat ryhmä, jonka pitäisi sietää omaa

asemaansa, vaan niin täytyisi tehdä myös kaikkien muiden. Käytännössä siis homoseksuaalit ovat kirjoittajan ajatuksissa saman arvoisia kuin muutkin vähemmistöt:

Mida rohkem on niisuguseid homosid, kes küll julgevad olla nemad ise, aga sellega ei edvista, seda rohkem lugupidamist nad võidavat. Homo, kes oma homosuse lillena rinda pistab, on sama naeruväärne kui naistelugudega või võitudega meeste üle praaliv hetero. --- Igaüks, kes erineb mõeldavast keskmisest, peab taluma tagajärgi. --- Ka väga ilus inimene on sageli ükski --- Ükski on nii hästi suur kui väga väike --- Miks ei peaks samu emotsioone tundma erineva seksuaalse suundumusega inimesed? See on ju saatusest määratud.

Mitä enemmän on sellaisia homoja, jotka uskaltavat olla oma itsensä, mutta eivät kersku sillä, sitä enemmän he saavuttavat arvostusta. Homo, joka laittaa homoutensa kukkana rintaansa, on yhtä naurettava kuin naisseikkailuillaan tai voitoillaan kehuskeleva heteromies. --- Jokaisen, joka on keskiarvosta erilainen, täytyy kestämään seuraukset. --- Myös todella kaunis ihminen on usein yksinäinen --- Yksin on niin hyvin suuri kuin todella pienikin --- Miksi seksuaaliselta suuntautumiseltaan erilaisten ihmisten ei pitäisi tuntea samoja tunteita? Sehän on kohtalon määräämää.

6.3 Henkilöt suhdeprosesseissa

Suhdeprosesseja löytyi myös: *homod oleksid loomult ebatervislikumad* [10] 'homot olisivat luonnostaan vähemmän terveitä', *osa inimestest on homoseksuaalsed* [6] 'osa ihmisistä on homoseksuaaleja', *homoseksuaalsetel inimestel on --- tõenäolisus sooritada enesetapp* [10] 'homoseksuaalisilla ihmisillä on --- todennäköisyys tehdä itsemurha', *et samasooliste peredest tuleks ebagaiportsionaalselt palju homoseksuaalseid lapsi* [10] 'että samaa sukupuolta olevien perheistä tulisi epäsuhteellisen paljon homoseksuaalisia lapsia', *LGBT-inimesi ja nende suhteid aksepteeritakse ainult siis* [9] 'LGBT-ihmiset ja heidän suhteensa hyväksytään vain, jos', *homodega kokkupuutumine on hävitav, antisotsiaalne, selles on elujõu kadumise kõdunevat hingust* [3] 'homojen kohtaaminen on tuhoavaa, antisosiaalista, siinä on elämän voiman katoamisen ja maatumisen henkeä ja *me oleme perverssed, sest meie seksuaalsus ei ole*

produktiivne, vaid inimliigi seisukohalt tarbetu [3] 'me olemme perverssejä, sillä seksuaalisuutemme ei ole produktiivista, vaan ihmislajin näkökulmasta hyödytöntä' (huom. tässä ei mainita sanaa *homo*, mutta heistä puhutaan kuitenkin)

Suhdeprosessien verbeistä yleisin on olla-verbi, joka sellaisenaan on neutraali. *Aksepteeritakse* on verbeistä ainoa, joka sellaisenaan on positiivinen. Tässä kontekstissa se ei kuitenkaan ole positiivinen merkitykseltään, sillä vaikka lauseessa puhutaan LGBT-ihmisten hyväksymisestä, sille asetetaan ehtoja (*ainult siis, kui...*):

Pealegi, geiabelude legaliseerimine oleks selge signaal selle kohta, et LGBT-inimesi ja nende suhteid aksepteeritakse ainult siis, kui nad tulevad heteroseksuaalsele keskklassile sobivas pakendis. Ühtlasi annab see heterodele suurepärase võimaluse oma homofoobia tolerantsuse maski alla peita --- Just tolerantsus on siin oluline märksõna, sest kedagi saab "sallida" vaid kõrgemalt võimupositsioonilt.

'Sen lisäksi, homoliittojen laillistaminen olisi selkeä merkki siitä, että LGBT-ihmiset ja heidän suhteensa hyväksytään ainoastaan silloin, kun he tulevat heteroseksuaaliselle keskiluokalle sopivassa paketissa. Yhtä lailla se antaa heteroille suuremman mahdollisuuden peittää homofobiansa suvaitsevaisuuden naamion alle --- Juuri suvaitsevaisuus on tässä olennainen sana, sillä jotakuta voi "suvaita" vain korkeammasta valta-asemasta.'

Tällä kirjoittaja arvostelee heteroseksuaaleja, jotka hänen mukaansa naamioivat homofobian suvaitsevaisuuteen ja vaativat kaikkia käyttäytymään samalla tavoin kuin he: naimisissa olevaa homoparia on helpompi suvaita kuin paria, joka ei ole naimisissa – onhan naimisissa oleminen perinteinen keskiluokkainen arvo. Kirjoittaja haluaa tällä irvailla myös keskiluokkaisuuden kustannuksella. Hän ajattelee, että heteroseksuaalit ovat korkeammalla yhteiskunnassa kuin homoseksuaalit, mutta ei pidä tätä oikeana.

Tuleks esiintyy seuraavassa lauseessa:

Seejuures tuleb ära märkida: seda, et samasooliste peredest tuleks ebaproportsionaalselt palju homoseksuaalseid lapsi, pole teadusuuringutes täheldatud,

seega ei kannata kriitikat ka väide, et homoabielud pidurdavad meie rahvastiku kasvu.

‘Siksi täytyy huomioida seuraava: sitä, että samaa sukupuolta olevien perheistä tulisi epäsuhteellisen paljon homoseksuaaleja lapsia, ei ole todistettu tieteellisissä tutkimuksissa, joten myöskään väite homoavioliittojen jarruttavasta vaikutuksesta väestönkasvuun ei pidä paikkaansa.’

Tämä lause paljastaa kaksi homoseksuaaleihin liitettyä stereotypiaa: homoseksuaalien lapset ovat homoseksuaaleja ja homojen avioliitot ovat huono asia väestönkasvun kannalta. Lause myös kertoo selkeästi kirjoittajan mielipiteen asiaan: kumpikaan väite ei ole kirjoittajan mukaan oikein. Tekstissä ennen tätä lausetta kirjoittaja kuitenkin toteaa:

Paratamatu on see, et homopaarid ei saa meie ühiskonnale lapsi juurde saada ning nõndaviisi meie rahvust ja kultuuri säilitada, nagu põhiseadus nõuab. Ent paratamatuks see jääbki sõltumata sellest, kas homod saavad abielluda ja lapsendada või mitte.

‘Väistämättä on niin, että homoparit eivät voi tuottaa yhteiskunnallemme lapsia ja sillä tavoin säilyttää kansaamme ja kulttuuriamme, kuten perustuslaki edellyttää. Mutta väistämättä niin käy riippumatta siitä saavatko homot mennä naimisiin ja adoptoida vai eivät.’

Kirjoittajan mukaan perustuslaki vaatii kansan ja kulttuurin säilyttämistä, jota homoseksuaalit eivät voi tehdä. Tällöin syntyy sellainen vaikutelma, että kirjoittajan mukaan homoseksuaalit tekevät jotain perustuslain vastaista, kun eivät hanki lapsia. Toisaalta *paratamatu* viittaa siihen, että kirjoittaja ymmärtää asioiden olevan niin kuin ne ovat, ja että homoseksuaalit eivät voi sille mitään etteivät voi biologisesti saada lapsia (ilman apua). Lisäksi kirjoittaja ei näe avioliiton sallimisella ja kansan säilyttämisellä yhteyttä, koska homoseksuaalit eivät lisää väestöä samalla tavoin kuin heterot.

Olla-verbi esiintyy yhdessä esimerkissä konditionaalissa (*oleksid*) ja saa seurakseen negatiivisen adjektiivin (*ebatervislikumad*). Tässä lauseessa ja sitä seuraavissa parissa kappaleessa on useita negatiivisia asioita mainittuina:

Siinkohal peame aga ilusale jutule kriipsu peale tõmbama ja väitma, et homoseksuaalsus on tõesõnaga tervisele kahjulik. Mitte sellepärast, et homod oleksid loomult ebatervislikumad, vaid hoopis sellepärast, et neid selliseks peetakse – kõige muu hulgas, milleks neid peetakse. --- analüüsi LGB-isikute (lesbian, gay, bisexual) vaimse tervise kohta ning tulemused olid kõike muud kui rõõmutavad. Uuringust selgus, et homoseksuaalsetel inimestel on märgatavalt suurem risk haigestuda psüühilistesse häiretesse, sealhulgas ärevushäiretesse, depressiooni, foobiatesse ja sõltuvushäiretesse. Seejuures leiti, et neil on heteroseksuaalidest kaks ja pool korda suurem tõenäosus sooritada enesetapp...

Tässä kohtaa joudumme keskeyttämään mukavan jutun ja väittämään, että homoseksuaalisuus on todellisuudessa terveydelle vahingollista. Ei siksi, että homot olisivat luonnostaan vähemmän terveitä, vaan oikeastaan siksi, että heitä pidetään sellaisina – kaiken sen muun lisäksi, millaisina heitä pidetään. --- analyysi LGB-henkilöiden (lesbian, gay, bisexual) henkisestä terveydestä ja sen tulokset eivät olleet miellyttäviä. Tutkimuksesta selvisi, että homoseksuaaleilla on huomattavasti suurempi riski sairastua psyykkisiin häiriöihin, muun muassa pakko-oireisiin häiriöihin, masennukseen, fobioihin ja riippuvuuksiin. Samalla huomattiin, että heillä on kaksi ja puoli kertaa suurempi todennäköisyys tehdä itsemurha kuin heteroilla.

Nämä ikävinä pidetyt asiat (sairaudet ja itsemurha) ovat homoseksuaaleihin usein liitettyjä stereotyyppioita, ja siihen kirjoittaja viittaaakin (...*milleks neid peetakse*). Kirjoittaja ei kuitenkaan ajattele homoseksuaalien olevan muita sairaampia luonnostaan, vaikka pitääkin homoseksuaalisuutta terveydelle vahingollisena. Tämä käy ilmi ilmaisuista *mitte sellepärast...* ja *vaid hoopis sellepärast...* Vahingollisuus johtuu kirjoittajan mukaan stressistä, jota homoseksuaalit kokevat yhteiskunnassa:

Põhjuseks ei peetud mingit homoseksuaalide eelsoodumust vaimseteks häireteks, vaid nähtust nimega "vähemusstress", mis on omane kõigile, kes diskrimineerivas keskkonnas edutult salliva suhtumise poole pürgivad.

‘Syynä ei pidetty homoseksuaalien taipumusta mielenterveydellisiin häiriöihin, vaan ilmiötä nimeltä "vähemistöstressi", joka on ominainen kaikille, jotka syrjivässä ympäristössä pyrkivät tuloksetta kohti suvaitsevaa suhtautumista.’

Kirjoittaja on homoseksuaalien puolella, eikä hän pidä heidän syrjimisestään. Tämä käy ilmi esimerkiksi sanavalinnoista: *kõike muud kui rõõmustavad* (kirjoittaja ei ole ilahtunut, että homoseksuaaleilla on ongelmia) ja *edutult* (kirjoittaja on sitä mieltä, että ympäristö, jossa homoseksuaalit elävät, on syrjivä, ja heidän kamppailunsa on tuloksetonta). Kirjoittaja myös käyttää ilmausta *märgatavalt suurem* puhuttaessa sairastumisen riskeistä. Hän ei kerro kuitenkaan mitään lukuja, joista lukija voisi vertailla heteroiden ja homoseksuaalien riskiä sairastua mielenterveydellisiin sairauksiin. Hän vetoaa lukijan tunteisiin käyttämällä sanaa, joka on ilman aineistoa hyvin tulkinnanvarainen – *märgatavalt* merkitsee eri ihmisille eri asiaa.

Lisää homoseksuaaleihin liitettyjä negatiivisia stereotyyppioita löytyy esimerkiksi *homodega kokkupuutumine on hävitav, antisotsiaalne, selles on tervise ja elujõu kadumise kõdunevat hingust*. Tämä ilmaisu esiintyy samassa tekstissä ja samassa kappaleessa kuin jo aiemmin käsitelty verbi *kannavad* (*homod kannavad endas surma ja hävingut*, s. 47–48), joten sitä on turha käsitellä tässä uudestaan.

Samassa tekstissä esiintyy myös ilmaisu *me oleme perverssed, sest meie seksuaalsus ei ole produktiivne, vaid inimliigi seisukohalt tarbetu*. Tässä on edelleen sama teema kuin aiemminkin samassa tekstissä: homoseksuaalisuus väestön tuhoajana. Edelleenkin tämä ei ole kirjoittajan oma mielipide, mutta kyseinen lause ja sen ympärillä oleva teksti paljastaa kirjoittajan mielipiteistä mielenkiintoisia asioita.:

Nõnda ma toetan samasooliste abielu. Aga ikkagi on mul siis --- huvitavam vaadata toda teist, radikaalsemat tendentsi. Homoseksuaalset (pop)kultuuri --- , mis ei küisi heteroseksuaalide loodud normatiivselt maailmalt luba siseneda,

vaid esinebki järjekindlalt süsteemivälise ja trotslikult mittesobituvana. Selle mõtteviisi sõnum on (lihtsustatult ja üldistatult): me oleme perverssed...

‘Niinpä kannatan samaa sukupuolta olevien avioliittoa. Mutta kuitenkin --- minusta on kiinnostavampaa katsoa tuota toista, radikaalimpaa tendenssiä. Homoseksuaalista (pop)kulttuuria ---, joka ei kysy heteroseksuaalien luomalta normatiiviselta maailmalta lupaa tulla sisälle, vaan esiintyykin jatkuvasti systeemien välisenä ja kapinallisen epäsopivana. Sellaisen ajattelutavan sanoma on (yksinkertaistettuna ja yleistettynä): me olemme perverssejä...’

Aiemmin kävi jo ilmi, että kirjoittaja on eri mieltä homoseksuaalien vastustajien kanssa, minkä hän sanoo sekä suoraan että epäsuoraan. Tämän tekstipätkän perusteella kuitenkin saa kuvan, että kirjoittaja pitää yhteiskuntaa heteroseksuaalien luomana ja normatiivisena maailmana, johon homoseksuaalit pyrkivät sisälle. Hän pitää homojen (pop)kulttuuria kapinallisena ja epäsopivana, mikä voi näkökulmasta riippuen olla hyvä tai huono asia; kapinalliset ja epäsopivat ovat joidenkin mielestä rohkeita ja kannatettavia, toisten mielestä pilaavat järjestelmän ja yhteiskunnan. Tässä tekstissä on hieman vaikea tietää, kumpi näkökulma on kirjoittajan pohjimmainen ajatus, mutta luultavasti kuitenkin pikemmin hyväksyvä kuin halveksuva.

Yleisesti ottaen homoseksuaaleihin liittyvät nimitykset olivat sellaisenaan pääosin neutraaleja paria poikkeusta lukuunottamatta. Kontekstilla oli kuitenkin suuri vaikutus lopulliseen merkitykseen. Hyvin usein esimerkiksi negatiivinen ilmaus tarkoittikin positiivista suhtautumista asiaan. Pelkkä sanasto ei siis kertonut kirjoittajan mielipiteestä koko totuutta. Kirjoittajan sanomiset sellaisenaan (esimerkiksi: tuen homoavioliittoja) eivät kuitenkaan tarkoittaneet, etteikö hänellä olisi voinut olla vastakkaisia mielipiteitä asiaan – nämä mielipiteet kävivät ilmi sanastosta. Usein mielipide oli tietynlainen, kunhan jokin (kirjoittajan sanelema) ehto toteutuu. Ilmaisut olivat usein hyvin monitulkintaisia. Useita homoseksuaaleihin liittyviä stereotyyppioita tuli esille, vaikka kirjoittajat itse olivat usein ymmärtäväisiä ja suvaitsevaisia.

7. HOMOSEKSUAALISUUDEN KUVAILU JA PROSESSIT

Seuraavaksi tarkastelin homoseksuaalisuuteen liittyviä muita sanoja, pois lukien parisuhteeseen liittyvät sanat, joita käsittelen seuraavassa luvussa. Suurin osa esimerkeistä käsittelee sanaa *homoseksuaalsus* 'homoseksuaalisuus', mutta myös *homofobia* 'homofobia' ja pari muuta sanaa esiintyvät.

7.1 Homoseksuaalisuus materiaalisissa prosesseissa

Materiaalisia prosesseja löytyi muutamia: *eemaldas homoseksuaalsuse vaimsete häirete nimekirjast* [12] 'poisti homoseksuaalisuuden mielenterveyshäiriöiden listalta', *homoseksualism mõistetakse hukka nii piiblis* [5] 'homoseksualismi tuomitaan niin Raamatussa' ja *kristlik kirik --- võitleb homoseksualismi "ilmingutega"* [8] 'kristillinen kirkko --- taistelee homoseksuaalisten ilmiöiden kanssa'.

Näistä verbeistä kaksi on sellaisenaan negatiivisia: *eemaldas* ja *mõistetakse hukka*. Näistä ensimmäisen negatiivisuus on tulkinnanvarainen ja riippuu kontekstista, sillä poistaminen on vastustajan kannalta hyvä, mutta puoltajan ja poistettavan kannalta huono. Tässä tapauksessa homoseksuaalisuuteen positiivisesti suhtautuvien kannalta lauseen kuvaama tapahtuma on hyvä, sillä mielenterveyshäiriöihin liitetään negatiivisia ajatuksia, ja jos jokin ilmiö on mielenterveyshäiriöiden listalla, myös siihen suhtaudutaan jollain tavalla negatiivisesti.

Kun tarkastellaan verbiä *eemaldas* kontekstissaan, huomataan, että kirjoittajan mukaan poistaminen oli tässä tapauksessa positiivinen asia. Kirjoittaja myös suhtautuu homoseksuaalisuuteen positiivisesti, mikä käy ilmi sanavalinnoista (*normaalseid ilminguid, tunnistas, suuremat tähelepanu*):

*IDAHO päeva --- ehk rahvusvaheline homofobia ja transfoobia vastane päev.
IDAHO kutsuti ellu 2005. aasta 17. mail, et pöörata ülemaailmselt suuremat*

tähelepanu homofoobiale. --- Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) eemaldas homoseksuaalsuse vaimsete häirete nimekirjast ja sisuliselt tunnistas, et homoseksuaalsus on üks inimese seksuaalsuse normaalseid ilminguid kõrvuti heteroseksuaalsusega.

IDAHO-päivä --- eli kansainvälinen homo- ja transfobian vastainen päivä. IDAHO perustettiin 17.5.2005 tarkoituksena kääntää ympäri maailman suurempaa huomiota homofobiaan. --- Maailman terveysjärjestö (WHO) poisti homoseksuaalisuuden mielenterveyshäiriöiden listalta ja periaatteessa tunnusti, että homoseksuaalisuus on yksi ihmisen seksuaalisuuden normaaleja ilmentymiä yhdessä heteroseksuaalisuuden kanssa.

Mõistetakse hukka on itsessään selkeästi negatiivinen tapahtuma, johon voi suhtautua positiivisesti tai negatiivisesti riippuen omista intresseistä. Verbi esiintyy tekstissä seuraavassa yhteydessä :

...olen ma sotsiaalselt konservatiiv --- Sotsiaalne konservatiivsus ei tähenda konservatiivsete parteide toetamist --- See tähendab traditsiooniliste väärtuste toetamist. --- Ma usun, et leidub argumente, mis paneksid konservatiivid toetama samasooliste isikute kooselu ja isegi nende abielu – toetama just nimelt konservatiivsetel põhjustel. --- IRL on kristlik-konservatiivne erakond, mis seisab samasooliste isikute kooselamise vastu kristlike väärtuste tõttu. Homoseksualism mõistetakse hukka nii piiblis kui ka judaismi ja islami usutekstides. Kristlikud konservatiivid vastustavad homoseksuaalsust.

...olen sosiaalisesti konservatiivi --- Sosiaalinen konservatiivisuus ei tarkoita konservatiivisten puolueiden tukemista --- Se tarkoittaa perinteisten arvojen tukemista. --- Uskon, että löytyy argumentteja, jotka laittaisivat konservatiivit tukemaan samaa sukupuolta olevien henkilöiden parisuhdetta ja jopa heidän avioliittoaan - ja tukemaan juuri konservatiivisista syistä. --- IRL on kristillis-konservatiivinen puolue, joka vastustaa samaa sukupuolta olevien suhteita kristillisten arvojen takia. Homoseksuaalisuus tuomitaan niin Raamatussa kuin myös juutalaisissa ja islamilaisissa uskonnollisissa kirjoituksissa. Kristityt konservatiivit vastustavat homoseksuaalisuutta.

Kirjoittaja vaikuttaa ajattelevan, että konservatiivisuus ja kristillisuus eivät ole ollenkaan sama asia, ja että konservatiivinen suhtautuminen homoseksuaalien suhteisiin voi olla positiivinen. Hän sanoo itse olevansa sosiaalisesti konservatiivi eli tukevansa perinteisiä arvoja. Parisuhde ja avioliitto ovat perinteisiä arvoja, joten käytännössä hän siis tämän mukaan tukee näitä – ja jopa homoseksuaalien suhteita. Vaikka kirjoittaja itse sanoo olevansa konservatiivi, hän näkee itsensä kuuluvan eri ryhmään kuin kristityt konservatiivit, eikä hän ajattele tukevansa konservatiivisia puolueita. Tämä käy ilmi muun muassa siitä, että hän painottaa sanaa *sotsiaalne (konservatiiv)*. Lisäksi hän uskoo, että on argumentteja, jotka laittaisivat konservatiivit (ne muut kuin hän itse) tukemaan homoseksuaaleja.

Võitleb esiintyy kappaleessa, joka kertoo tekstin kirjoittajan asenteista hyvin paljon:

Veel lõpuni ebaselgetel motiividel on üks endine võimu-, kuid nüüdne vähemusrühm, mis õiguslikult, aga ka traditsioonide alusel riigis väga hea kaitse all, täpsemalt selle osa alustanud meediakampaaniat teise, bioloogilises plaanis küllap vähemasti sama vana, kuid sajandeid Euroopas diskrimineeritud vähemusrühma vastu. Kristlik kirik kogu oma organisatsioonilises haralisuses võitleb homoseksualismi "ilmingutega" ja vähemasti retoorika tasandil on võitlus erakordselt ebavõrdne.

Vielä hieman epäselvillä motiiveilla on entinen hallitseva, mutta nykyinen vähemmistöryhmä, joka on laillisesti, mutta myös perinteiden pohjalta todella hyvin valtion suojeluksessa, tai tarkemmin sen osa on aloittanut mediakampanjan toista, biologisessa mielessä vähintään yhtä vanhaa, mutta Euroopassa vuosisatoja syrjittyä vähemmistöryhmää vastaan. Kristillinen kirkko kaikkine organisaationsa haaroineen taistelee homoseksuaalisten "ilmiöiden" kanssa ja vähintään retorisella tasolla taistelu on harvinaisen epätasa-arvoinen.

Kirjoittaja pitää sekä kristillistä kirkkoa että homoseksuaaleja (joita tässä esimerkkipätkässä ei mainita nimeltä, mutta joihin muun tekstin perusteella viitataan) vähemmistöryhminä. Kirkko on hänen mukaansa osin perinteisistä syistä valtion suojissa, kun taas homoseksuaalit ovat ryhmä, joita on syrjitty vuosisatoja. Hän myös pitää molempia ryhmiä vähintään yhtä vanhoina. Tällä kirjoittaja vetoaa lukijan tunteisiin: kirkko on

ollut ainakin yhtä kauan olemassa kuin on ollut homoseksuaaleja, mutta menneisyydessä kirkko on ollut hallitseva ja homoseksuaalit syrjittyjä. Nyt kirkko on samanlainen vähemmistö kuin homoseksuaalit, mutta silti se hyökkää homoseksuaalien kimppuun mediakampanjan avulla. Tämä on kirjoittajan mielestä epärealua.

Välillä kirjoittaja puhuu kuin koko kirkko olisi homovastaisen kampanjan takana (*üks endine võimugrupp, kogu oma organisatsioonilises haraliseses*), mutta välillä niin, että vain osa kirkosta osallistuisi kampanjaan (*täpsemalt selle osa*). Kirjoittajan oma suhtautuminen kirkkoon on ainakin osin kielteistä, sillä hän ei ymmärrä kirkon (tai sen osan) motiiveja kampanjaan (*ebaselgetel motiividel*). Hän myös käyttää kirkkoa kuvatessaan sanoja *üks endine võimugrupp* ja *väga hea kaitse all*, jotka molemmat tässä yhteydessä luovat kuvan hieman ivallisesta suhtautumisesta: yksi entisistä hallitsevista ryhmistä, joka nyt yhä edelleen kuvittelee olevansa vahva ja todella hyvin suojeltu, vaikka perusteet suojelulle ovat menneisyydessä.

Myös itse sanan *võitleb* käyttö on mielenkiintoinen. Taistelu on aktiivista toimintaa, jossa on vähintään kaksi osapuolta. Periaatteessa tekstissä luodaan kuva, että kirkko taistelee homoseksuaalisten ilmiöiden kanssa ja nämä ilmiöt taistelevat vastaan. Kamppailu on kuitenkin kirjoittajan mielestä epärealu, jolloin hän ajattelee kirkolla edelleen olevan paljon valtaa, vaikka tämä ei hänen mielestään olekaan oikein.

7.2 Homoseksuaalisuus mentaalisisissä prosesseissa

Mentaalisia prosesseja löytyi teksteistä muun muassa seuraavia: *ei tea meie inimesed, mis on homoseksuaalsus* [12] 'meidän ihmistemme eivät tiedä, mitä homoseksuaalisuus on', *peab homoseksuaalsust patoloogiks* [12] 'pitää homoseksuaalisuutta patologiana', *38 protsenti vastajatest peab homoseksuaalsust vastuvõetavaks --- täiesti vastuvõetamatuks* [12] 'homoseksuaalisuutta hyväksyttävänä --- täysin mahdottomana hyväksyä' ja *homoseksuaalsus --- peab seda isiku vaba valiku tulemuseks --- keskkonna ja kasvatusetulemiga* [12] 'homoseksuaalisuus --- henkilön vapaan valinnan tuloksena --- ympäristön ja kasvatuksen seurauksena' ja *"normaalne" homofob arvab* [7] "'normaali' homofobikko on sitä mieltä',

Itse asiassa nämä kaikki viimeistä lukuun ottamatta esiintyvät samassa tekstissä ja siinä parissa kappaleessa. Osa esiintyi tässä osiossa:

Samas selgusid uuringu käigus võrdlemisi laialt levinud homfoobia põhjused Eesti ühiskonnas. Nimelt ei tea meie inimesed, mis on homoseksuaalsus. 40 protsenti vastajatest peab seda isiku vaba valiku tulemuseks, 28 protsenti vastanutest arvab aga, et tegu on keskkonna ja kasvatuse tulemiga. Lisaks väärrib ära märkimist, et tervelt 8 protsenti vastanutest peab homoseksuaalsust patoloogiks. See näitab aga selgelt teadmatust asjaolust, et nii ülemaailmse kui Eestis kehtiva haiguste klassifikatsiooni kohaselt homoseksuaalsus seda siiski ei ole.

Samalla tutkimusta tehdessä selvisivät verrattain laajalle levinneen homofobian syyt virolaisessa yhteiskunnassa. Nimittäin meidän kansamme ei tiedä, mitä homoseksuaalisuus on. 40 prosenttia vastaajista pitää sitä vapaan valinnan tuloksena, 28 prosenttia vastaajista taas ajattelee, että ympäristöllä ja kasvatuksella on osansa. Lisäksi on huomattava, että kokonaista kahdeksan prosenttia vastaajista pitää homoseksuaalisuutta patologiana. Näistä näkee selkeän tietämättömyyden siitä, että niin Virossa kuin muuallakin maailmassa voimassa olevan sairauden määritelmän mukaisesti homoseksuaalisuus ei ole sellainen.

Heti alussa kirjoittaja väittää, etteivät virolaiset tiedä, mitä homoseksuaalisuus on, ja luettelee sitten erilaisia selityksiä homoseksuaalisuudelle. Koska nämä ovat virolaisten "väärää ajatuksia", kirjoittaja itse ei pidä homoseksuaalisuutta yhtenäkkään näistä luettelemistaan asioista. Kirjoittaja vaikuttaa hämmästyneelle siitä, että niin moni virolainen on eri mieltä hänen kanssaan (*väärrib ära märkimist, tervelt 8 protsenti*). Kirjoittajan mukaan homofobian syyt ovat tietämättömydessä.

Kirjoittaja myös ottaa kantaa homofobian määrään käyttämällä ilmausta *võrdlemisi laiali levinud*. Tällä hän viittaa edelliseen tekstikappaleeseen, jossa hän kirjoitti näin:

Ometigi tuleb tunnistada, et Eestis on homfoobia veel üsnagi levinud. 2012. aastal viis Turu uuringute AS läbi küsitluse Eesti elanikkonna seas, millest selgus, et üksnes 38 protsenti vastajatest peab homoseksuaalsust vastuvõeta-

vaks. Sellele vastukaaluks pidasid homoseksuaalsust täiesti vastuvõetamatuks 37 protsenti vastanutest.

Kuitenkin täytyy myöntää, että homofobia on Virossa vielä melko levinnyttä. Vuonna 2012 Turu uuringute AS teki virolaisille kyselyn, josta selvisi, että vain 38 prosenttia vastaajista pitää homoseksuaalisuutta hyväksyttävänä. Tälle vastapainoksi 37 prosenttia vastaajista piti homoseksuaalisuutta täysin ei-hyväksyttävänä.

Tässä kappaleessa on mielenkiintoista se, että kirjoittaja käyttää sanaa *üksnes*, kun viittaa homoseksuaalisuuden hyväksyjiiin ja *täiesti* kun puhutaan vastustajista. Vaikka homoseksuaalisuuden hyväksyjillä ja päinvastaisesti ajattelevien määrä eroaa vain yhdellä prosentilla, kirjoittaja sanoo "vain" 38 prosentin hyväksyvän sen. Kun taas on puhetta vastustajien määrästä, 37 prosenttia ei olekaan "vain", vaan pelkästään 37 prosenttia. Hän yrittää siis luoda kuvan, että pienempi määrä virolaisista hyväksyy homoseksuaalisuuden kuin on sitä vastaan, vaikka todellisuudessa asia on toisin päin. Koska hän kuitenkin on homoseksuaalien puolella, tarkoituksena lienee kerätä sympatiaa näille.

Toisaalta teksti ei kerro prosenttimäärää niille ihmisille, jotka pitävät homoseksuaalisuutta ei-hyväksyttävänä – se kertoo vain, että 37 prosenttia pitää homoseksuaalisuutta *täysin* ei-hyväksyttävänä. Käytännössä siis vastustajia voi olla paljon enemmän kuin tuo mainittu 37 prosenttia, ja tuo luku kertoo vain pahimpien vastustajien määrän.

Toinen mielenkiintoinen pikkusana on *veel*, joka esiintyy esimerkin alussa. *Veel* kertoo kirjoittajan mielipiteestä kolme asiaa: homofobia on levinnyttä Virossa, se on ollut aiemminkin levinnyttä ja se on sitä yhä edelleen. Näihin kahteen seikkaan (edellä mainitut prosenttimäärät ja edelleen esiintyvä homofobia) kirjoittaja perustaa ilmauksen *võrdlemisi laialt levinud homofobia*.

Näissä kahdessa kappaleessa (tai oikeastaan toisessa niistä) esiintyy useita homoseksuaalisuuteen liitettyjä stereotyyppioita: homoseksuaalisuus on valinta, ympäristö ja/tai kasvatus vaikuttavat seksuaaliseen suuntautumiseen ja homoseksuaalisuus on (vakava)

sairaus. Näistä mikään ei ole kirjoittajan oma mielipide, mutta hän (ja tutkimus johon tekstissä viitataan) on sitä mieltä, että näin virolaiset ajattelevat.

"Normaalne" homofob arvab esiintyi eri tekstissä, kuin edellä käsitellyt mentaaliset prosessit. Jos sanat *normaalne* ja *homofob* esiintyisivät sellaisenaan tekstissä, ilman kontekstia, ensimmäisenä tulisi mieleen, että kirjoittaja ajattelee homofobian (ja homofobikkojen) olevan normaalia. Kuitenkin *normaalne* on lainausmerkeissä ja jo pelkästään se paljastaa, että kirjoittaja suhtautuu asiaan eri tavalla kuin ensinäkemältä voisi luulla. Konteksti paljastaa asiasta lisää:

Nüüd paistab siiski, et kampaania käib üldse samasooliste kooselu legaliseerimise vastu. Ometi on ka siin aimatav teatav astmestik selle suhtes, mida laiem avalikkus aktsepteeriks kergemini, mida valulikumalt. Näiteks vaevalt ka "normaalne" homofob arvab, et geidele, lesbidele jt ei peaks laienema seadused, mis reguleerivad nende kooselust tulenevaid varalisi, pärimis- ja muid suhteid. Küll aga äratab teravat vastuseisu kõik, mis seondub lastega. See ongi kõige vastuolulisem aspekt.

Nyt näyttää kuitenkin siltä, että kampanja on yleisesti samaa sukupuolta olevien parisuhteiden laillistamista vastaan. Kuitenkin myös tässä on huomattavissa tietty asteikko sen suhteen, mitä suuri yleisö hyväksyisi helpommin ja mitä vaikeammin. Esimerkiksi tuskin edes "normaali" homofobikko on sitä mieltä, että homolla, lesboilla jne. ei pitäisi olla lakeja, jotka koskevat heidän varallisuuttaan sekä perimiseen ja muuhun sellaiseen liittyviä suhteitaan. Kuitenkin suurta vastustusta herättää kaikki lapsiin liittyvä. Se onkin kaikkein ristiriitaisin aspekti.

Kirjoittaja viittaa sanalla *"normaalne" homofob* tavalliseen eli perushomofobikkoon. Hän ei kerro, millainen tämä tarkemmin on, mutta viittaa edellisessä lauseessa suureen yleisöön, joka hyväksyy tietyt asiat helpommin ja toiset vaikeammin. Tämän voi nähdä joko rinnastuksena (suuri yleisö on tavallisia homofobikkoja) tai niin, että suuri yleisö on moninaista ja homofobikot yksi osa sitä. Lainausmerkit kertovat, että kirjoittaja kyseenalaistaa homofobikkojen normaaliuden eli käytännössä hän suhtautuu homofobiaan kielteisesti. Tämä käy ilmi myös sanoista *vaevalt ka*, joiden avulla hän epäilee homofobikkojen ajattelutapaa: tuskin edes homofobikot voivat olla tätä mieltä.

Toisaalta kirjoittaja samalla laittaa sanoja homofobikkojen suuhun, vaikka nämä eivät välttämättä ole tällaista sanoneet. Hän siis tulkitsee homofobikkojen sanomisia ja muodostaa niistä mielipiteensä.

7.3 Homoseksuaalisuus suhdeprosesseissa

Suhdeprosesseja löytyi enemmän kuin edellisiä, muun muassa seuraavat: *kas homoseksuaalsus on õige või väär* [5] 'onko homoseksuaalisuus oikein vai väärin', *sai homofobiast Lääne-Euroopas poliitiline strateegia* [4] 'homofobiasta tuli Länsi-Euroopassa poliittinen strategia', *jutt homoseksuaalsusest kui patust või sundravile allutatavast hälbest pole* [8] 'juttu homoseksuaalisuudesta kuin synnistä tai pakko-hoitoon alistavasta häpeästä', *käsitles --- homoseksuaalsust kui psühhiaatrist häiret, ning nagu iga korralik haigus* [10] 'homoseksuaalisuutta kuin psykiatrista häiriötä, ja kuten jokainen kunnan sairaus', *homoseksuaalsus on mingisugune tõbi* [10] 'homoseksuaalisuus on jonkinlainen sairaus', *homoseksuaalsus kõrvalkalle, selle asemel et olla omaette rada* [10] 'homoseksuaalisuus on harhapolku, sen sijaan että se olisi oma tiensä', *homofobia on isegi nii oluline* [9] 'homofobia on jopa niin tärkeää', *homofobsed ilmingud on iseloomulikud* [12] 'homofobiset ilmiöt ovat tyypillisiä', *homoseksuaalne eluviis on Kõigekõrgema palge ees patt* [8] 'homoseksuaalinen elämäntapa on Kaikkivaltiaan kasvojen edessä synti', *osutus homovastatus ebaõnnestunud poliitiliseks kalkulatsiooniks* [4] 'homovastaisuus epäonnistuneeksi poliittiseksi laskelmaksi' ja *homofobia kristluse õndsasse kuube rüütamine on* [9] 'homofobian pukeminen kristillisyyden autuaaseen viittaan on'.

Olla-verbi esiintyi jälleen useissa suhdeprosesseissa. Ensimmäisessä esimerkissä esiintyy kysymys *kas homoseksuaalsus on õige või väär*. Lauseessa ei kuitenkaan ole kysymysmerkkiä perässä, joten varsinaisesti kyseessä ei ole perinteinen kysymyslause, kuten tekstistä näkyy:

Samasooliste isikute koos- või abielu küsimus ei ole õieti küsimus sellest, kas homoseksuaalsus on õige või väär. Sellesse ma ei puutu. See on looduse ja abielu eesmärgi küsimus.

‘Samaa sukupuolta olevien parisuhteessa ja avioliitossa ei oikeastaan ole kysymys siitä, onko homoseksuaalisuus oikein vai väärin. Siihen en puutu. Siinä on kysymys luonnosta ja avioliiton tarkoituksesta.’

Kirjoittaja haluaa pitää erillään parisuhteeseen ja avioliittoon liittyvät asiat homoseksuaalisuudesta itsestään. Esimerkissä rinnastetaan homoseksuaalisuus kahteen mahdolliseen vaihtoehtoon, oikeaan tai väärään, mutta kirjoittaja ei suoranaisesti halua ottaa kantaa siihen, onko homoseksuaalisuus oikein vai ei. Kirjoittajan suhtautuminen homoseksuaaleihin on hänen omien sanojensa mukaan positiivista, kunhan kyse on ylipäättään homoseksuaaleista ihmisistä tai näiden parisuhteista, mutta ei avioliitosta:

Isiklikult mulle homoseksuaalid meeldivad. --- Kui aga asi puudutab kooselu, siis pole põhjust olla vastu samasooliste isikute kooselule. Kooselu ei ole abielu.

‘Henkilökohtaisesti pidän homoseksuaaleista. --- Mutta jos asia koskee parisuhdetta, silloin ei ole syytä olla samaa sukupuolta olevien suhteita vastaan. Parisuhde ei ole avioliitto.’

Seuraavassa esimerkissä (eri tekstissä) homoseksuaalisuus taas liitetään ensinäkemältä kovin negatiivisiin määreisiin: *homoseksuaalsusest kui patust või sundravile allutatavast hällbest pole*. Synti, pakkohoito ja häpeä luovat kielteisen kuvan homoseksuaalisuudesta, samoin itse verbi on kieltomuodossa. Kyseessä ei kuitenkaan ole kirjoittajan itsensä mielipide asiaan, vaan hän viittaa muiden sanomisiin. Samassa tekstissä hieman aiemmin esiintyy myös lause *homoseksuaalne eluviis on Kõigekõrgema palge ees patt*. Kirjoittaja viittaa synnillä ja häpeällä sekä tähän lauseeseen että sitä ympäröiviin kappaleisiin, joissa käsitellään kirkon suhtautumista homoseksuaalisuuteen. Hänen oma mielipiteensä aiheeseen selviää tästä:

Jutt homoseksuaalsusest kui patust või sundravile allutatavast hällbest pole ilmalikus riigis muidugi kohtukõlbulik. Ja sellisena ei peaks olema ka parlamendikõlbulik. Hoopis teine asi on arutelu selle üle, mis on perekond ja kellest seda seaduslikult moodustada saab.

Juttu homoseksuaalisuudesta kuin synnistä tai pakkohoitoon alistavasta häpeästä ei tietenkään ole maallistuneessa valtiossa oikeudellisesti hyväksyttyä. Ja sellai-

sena sen ei pitäisi olla kelvollinen myöskään parlamenttiin. Aivan toinen asia on keskustelu siitä, mikä on perhe ja kenestä sellaisen saa muodostaa laillisesti.'

Kirjoittaja pitää itsestään selvänä sitä, että maallistuneessa valtiossa uskonnolliset ajatukset eivät määrää oikeudellisia päätöksiä (*muidugi, pole*). Hänelle on myös tärkeää se, että Viro on maallistunut valtio, jossa uskonto on erillään valtiosta ja jossa perustuslaki määrää lait. Tämän hän mainitsee tekstissä useita kertoja:

Esiteks, meie põhiseaduslikus vabariigis peab õige, seadusliku ja mõistliku käitumise juhiseid otsima ainult ühest allikast, nimelt põhiseadusest ja selle õpetatud kommentaaridest. --- Kirik on riigist lahutatud. --- ilmalikus riigis

Ensinnäkin, meidän perustuslaillisessa tasavallassamme pitää oikean, laillisen ja järkevän käyttäytymisen ohjeita etsiä vain yhdestä lähteestä, nimittäin perustuslaista ja sen artikloista. --- Kirkko on erotettu valtiosta. --- maallistuneessa valtiossa'

Homofobia esiintyy useissa teksteissä, ja yhdessä niistä [9] se esiintyy useita kertoja. Tässä tekstissä homofobia liitetään niin suvaitsevaisuuteen, kristillisyyteen kuin tärkeyteenkin. Tekstin alkupuolella kirjoittaja toteaa näin:

Homofobia kristluse õndsasse kuube rüütamine on umbest samast absurdkategooriast kui diskrimineerimise õigustamine "Eesti rahvuslikule eripärale" viitamise kaudu.

Homofobian pukeminen kristillisyyden autuaaseen viittaa on yhtä absurdia kuin syrjinnän oikeuttaminen viittaamalla "Viron kansan erityisyyteen'.

Tästä käy ilmi kaksi asiaa: kirjoittaja ei pidä syrjinnästä eikä ole kovin uskonto-myönteinen. Hän käyttää vitsailevaa, jopa hieman pilkallista sävyä puhuessaan uskonnosta. Tämä käy ilmi sekä ilmauksesta *õndsasse kuube* että myös muista ilmauksista samassa tekstissä, esimerkiksi: *kapist välja tulnud kristlased --- seda küll mitte geidega rõõmsalt käsikäes* 'kaapista tulleet kristityt --- tosin ei kyllä käsi kädessä homojen kanssa'. Viittaamalla kristittyjen tulemiseen kaapista ulos kirjoittaja yhdistää

homoseksuaaleihin liitetyn toiminnan kristittyihin. Samalla hän toteaa, että homot ja kristityt eivät kulje käsi kädessä (kaapista ulos).

Homofobian perusteleminen kristinuskolla on kirjoittajan mielestä yhtä absurdia kuin syrjinnän oikeuttaminen vetoamalla Viron kansan säilymiseen. Hän siis ei pidä kristittyjen perusteluja homofobian suhteen järkevinä, eikä myöskään usko virolaisten häviävän, vaikka homoseksuaaleja ei syrjittäisikään. Myöhemmin samassa tekstissä kirjoittaja sanoo:

Heteroseksuaalse abielu eriõiguslikku staatust peetakse Eesti riigi ja rahvuse alustalaks. Homofobia on isegi nii oluline, et poliitikut ei kasuta ära nõ head võimalust abielu (siin: kahe inimese igavene liit) propageerimiseks. Pragmaatiliselt võttes oleks oluliselt kavalam, kui Ansip järsku kannapöörde teeks ja --- teataks, et ta ei toeta geiabelusid mitte hoolimata sellest, et ta on konservatiiv, vaid just sellepärast, et ta on konservatiiv. Tõepoolest, geiabelud ühtivad üsna hästi konservatiivsete väärtustega...

Heteroseksuaalisen avioliiton erityistä oikeudellista asemaa pidetään Viron valtion ja kansan selkärangana. Homofobia on jopa niin tärkeää, että poliitikot eivät käytä hyväkseen niin sanottua hyvää tilaisuutta levittääkseen propagandaa avioliitosta (tässä: kahden ihmisen ikuinen liitto). Käytännössä olisi olennaisesti ovelampaa, jos Ansip yhtäkkiä muuttaisi mieltään ja --- tiedottaisi, että tukee homoliittoja juuri siksi, että hän on konservatiivi. Totta, homoliitot sopivat melko hyvin yhteen konservatiivisten arvojen kanssa...´

Tekstissä mainitaan, että homofobia on tärkeää, mutta se ei kuitenkaan ole kirjoittajan mielipide. Oikeastaan päinvastoin: kirjoittaja on sitä mieltä, että poliitikot pitävät homofobiaa tärkeänä, jopa tärkeämpänä kuin avioliiton (eli Viron selkärangan) mainostamista. Avioliitto tarkoittaa tässä yhteydessä kirjoittajan mukaan kahden ihmisen ikuista liittoa – siis kahden ihmisen, ei vain miehen ja naisen – joten tällöin homoseksuaalien avioliittokin täyttäisi tämän määritelmän. Myös tässä tekstissä siis viitataan konservatiivisten arvojen sopivan paremmin homoliittojen tukemiseen kuin vastustamiseen.

Homofobia esiintyi myös muissa teksteissä, yhdessä myös politiikkaan liitettynä:

*Paljudes Euroopa riikides on säärased küsimused ammu reguleeritud: Saksa-
maal --- Madalmaades --- Kui sellised diskussioonid neis riikides päevakaja-
liseks muutusid, sai homofobiast Lääne-Euroopas poliitiline strateegia. Prant-
susmaal --- asusid mõned poliitikud enne tsiviilleppe jõustumist valijate võit-
miseks samuti homovastastele seisukohtadele --- osutus homovastatus eba-
õnnestunud poliitiliseks kalkulatsiooniks.*

‘Useissa Euroopan maissa sellaiset asiat on säädetty jo aikoja sitten: Saksassa ---
Hollannissa --- Kun sellaiset keskustelut tulivat niissä maissa päivänvaloon, ho-
mofobiasta tuli Länsi-Euroopassa poliittinen strategia. Ranskassa --- ennen rekis-
teröidyn parisuhteen voimaantumista jotkut poliitikot ryhtyivät homovastaisiksi
äänestäjien voittamiseksi --- homovastaisuus osoittautui epäonnistuneeksi po-
liittiseksi laskelmoinniksi.’

Kyseiset lauseenpätkät kertovat kirjoittajastaan monta asiaa. Ensinnäkin kirjoittaja on
sitä mieltä, että homoseksuaalien avioliitot pitää säätää pian lailla myös Virossa. Tämä
käy ilmi sanavalinnoista: *ammu* (eli asia on hoidettu muualla jo kauan sitten) ja
ebaõnnestunud (pitää homovastaisuutta epäonnistuneena) sekä myös seuraavista
lauseista, joissa kirjoittaja kertoo toiveensa virolaisen yhteiskunnan kehityksestä:

*Et ka Eesti ühiskond jõuaks teatava eluterve ja küpse suhtumiseni teistsugustes-
se --- meil on kohustused inimõiguste suhtes*

‘Että myös Viron yhteiskunta päätyisi terveeseen ja kypsään ajatteluun erilaisten
(ihmisten) suhteen --- meillä on velvollisuuksia ihmisoikeuksien suhteen’

Kirjoittaja ei myöskään suhtaudu poliitikkoihin kovin positiivisesti. Tämä käy ilmi
seuraavista kohdista:

*...lausa rumalad väljäuitlemised – viimase ajal eriti poliitikutel --- mainivad
homofobia selget olemasolu just poliitilise klassi puhul --- Võrdõiguslikkuse
küsimustes on valijad tihtipeale targemad, kui poliitikud arvavad.*

‘suorastaan tyhmät lausunnot – viime aikoina erityisesti poliitikkojen --- mainitsevat homofobian selkeää olemassa oloa juuri poliittisessa luokassa --- Tasa-arvokysymyksissä äänestäjät ovat usein viisaampia kuin poliitikot luulevat.’

Hän pitää äänestäjiä (eli siis tavallista kansaa) poliitikkoja viisaampina. Poliitikkoja kirjoittaja taas pitää homofobisina ja hölmöjä lausuntoja antavina. Hän myös on sitä mieltä, että homofobia on selkeästi olemassa oleva ilmiö. *Lausa* ja *selget* kertovat kirjoittajan suhtautumisesta asiaan

Homofobia on tärkeä teema tekstissä numero 12, jossa kirjoittaja sanoo muun muassa seuraavaa:

Uuringust selgub, et homofoobsed ilmingud on iseloomulikud paljudele Euroopa riikidele. Eesti puhul paistab eriti silma, et koguni 25 protsenti uuringus osalenud inimestest olid kogenud seksuaalse sättumuse tõttu diskrimineerimist tööga seotud olukordades --- Sellest lähtuvalt võib aga mõista, miks on viimaste kuude avalikud homofoobsed algatused ja väljendused... langenud viljakale pinnasele ja leidnud ühiskonnas mõningast poolehoidu. Küll aga tuleb silmas pidada, et enamik Euroopa riike on sellistele homofoobsetele ilmingutele... selgelt vastu astunud ja taganud vähemuste õigused

‘Tutkimuksesta selviää, että homofobiset ilmiöt ovat ominaisia useille Euroopan valtioille. Viron tapauksessa sattuu erityisesti silmään se, että jopa 25 prosenttia tutkimukseen osallistuneista ihmisistä oli kokenut seksuaalisen suuntautumisen takia syrjintää töissä --- Sitä ajatellen voi ymmärtää, miksi viime kuukausien julkiset homofobiset aloitteet ja ilmaisut... langenneet hedelmälliseen maaperään ja löytäneet yhteiskunnassa sympatiaa. Mutta täytyy toki pitää mielessä, että enemmistö Euroopan valtioista on selkeästi asettunut sellaisia homofobisia ilmiöitä vastaan kuin... ja taannut vähemmistöjen oikeudet’

Kirjoittaja mainitsee tekstissä useaan otteeseen muut Euroopan valtiot ja homoseksuaalien tilanteen niissä. Tekstistä käy myös ilmi, että hän pitää Viroa yhtenä niistä valtioista, joille homofobiset ilmiöt ovat ominaisia. Kirjoittaja ei pidä tästä, mikä käy ilmi sanastosta: *paistab eriti silma* ja *koguni*. Hänen silmänsä osuu erityisesti se seikka,

että jopa niinkin moni kuin 25 prosenttia on kokenut syrjintää. Jos hän suhtautuisi homoseksuaaleihin negatiivisesti, hän käyttäisi tässä muuta sanaa kuin *koguni*, esimerkiksi *vaevalt isegi* 'tuskin edes' tai *ainult* 'vain'.

Toisaalta kirjoittaja myös ymmärtää tilannetta, vaikka ei sitä hyväksykään. Tai oikeammin hän tajuaa, miksi homofobiset ajatukset ovat saaneet kannatusta Virossa. *Langenud viljakale pinnasele* on viittaus edelliseen lauseeseen, jossa puhutaan muun muassa syrjityistä 25 prosentista. Jos jo aiemmin noin suurta osaa syrjittiin (eli moni virolainen oli jo entuudestaan valmis syrjimään), niin tottakai tällainen maaperä (eli ihmiset) on hedelmällinen ottamaan vastaan lisää ideoita (eli saamaan vahvistusta jo aiemmille ajatuksilleen).

Esimerkin loppuosasta käy ilmi kirjoittajan mielipide siihen, mitä asialle pitäisi tehdä. Hän toteaa, että enemmistö Euroopan valtioista on selkeästi asettunut homofobiaa vastaan. Käytännössä siis suurin osa juuri sen maanosan, johon myös Viro kuuluu, valtioista on tehnyt näkyviä toimenpiteitä homofobisten ilmiöiden vähentämiseksi. Koska Viro on eurooppalainen valtio, tästä voi vetää johtopäätöksen, että myös Viron pitäisi kirjoittajan mukaan toimia samoin kuin muut.

Jos palaamme homofobian käsittelystä takaisin sanan *homoseksuaalsus* määritteisiin, löydämme tekstistä 10 useita kyseistä asiaa näennäisen negatiivisesti kuvailevaa sanaa. Homoseksuaalisuus mainitaan tekstissä niin psykiatrisena häiriönä, sairautena, terveydelle vahingollisena kuin harhapolkunakin. Tekstin alkupuolella kirjoittaja toteaa näin:

Isegi rahvusvaheline haiguste register käsitles kuni 1973. aastani homoseksuaalsust kui psühhiaatrilist häiret, ning nagu iga korralik haigus, nõudis see ka ravistrateegiat.

Jopa kansainvälinen sairausrekisteri käsitteli vuoteen 1973 asti homoseksuaalisuutta psykiatrisena häiriönä, ja kuten jokainen kunnon sairaus, vaati myös se hoitosuunnitelman.'

Kirjoittaja kertoo lauseen alussa faktan, johon hän ottaa itse kantaa lauseen ensimmäisen sanan avulla: *isegi*. Tuntuu, että kirjoittaja ei voi uskoa, että *jopa* niinkin arvostettu taho kuin kansainvälinen sairausrekisteri olisi voinut käsitellä homoseksuaalisuutta häiriönä. Lauseen loppuosan voisi ottaa kirjoittajan todellisena mielipiteenä (homoseksuaalisuus on sairaus, joka vaatii hoitoa), jos lauseen alusta ei kävisi ilmi, että kirjoittaja ei pidä homoseksuaalisuutta häiriönä. Nyt hän naljailee ihmisille, jotka ajattelevat homoseksuaalisuudesta toisin kuin hän: jokainen "kunnon" sairaus vaatii hoitosuunnitelman.

Kirjoittaja palaa hieman myöhemmin tekstissä samaan sairausteemaan:

...meie seksuaalsus on nii kaasasündinud kui keskkonna avaldatud mõjude saadus. --- Mõlemal puhul eeldatakse miskipärast, et homoseksuaalsus on mingisugune tõbi, mis nõuab ravi. Ent kas ikka on? --- mis aspekt homoseksuaalsusest on vastuolus WHO definitsiooniga ning milline osa sellest on kahjulik? Miks on homoseksuaalsus kõrvalkalle, selle asemel et olla omaette rada? Sest seda on vähem? Tarku on ka vähem kui lolle, nagu Karl Martin Sinijärv hiljuti tabavalt märkis.

‘...meidän seksuaalisuutemme on niin synnynnäistä kuin ympäristön vaikutuksen tulos. --- Molemmissa tapauksissa jostain syystä oletetaan, että homoseksuaalisuus on jonkinlainen sairaus, joka vaatii hoitoa. Mutta onko se? --- mikä osa-alue homoseksuaalisuudesta on WHO:n määritelmää vastaan ja mikä osa siitä on vahingollista? Miksi homoseksuaalisuus on harhapolku, kun se voisi olla oma tiensä? Koska sitä on vähemmän? Viisaita on myös vähemmän kuin tyhmiä, kuten Karl Martin Sinijärv hiljattaen kärjistäen huomautti.

Kirjoittaja esittää useita kysymyksiä, joihin vastaa itse. Hän kyseenalaistaa kyselemällä vastustajien argumentit ja pyrkii saamaan ne näyttämään naurettavilta (*miskipärast, mingisugune*) Hän viittaa toisen Postimees-lehden mielipidekirjoittajan tekstiin, jossa tämä sanoi viisaita olevan vähemmän kuin tyhmiä. Kirjoittaja kuitenkin mainitsee, että Sinijärven huomautukset olivat sanottu *tabavalt*, eli käytännössä ne olivat vain kärjistetty esimerkki. Hän kuitenkin tarkentaa omaan kysymykseensä (*Miks on homo-*

seksuaalsus...?) itse tekemäänsä vastausta (*Sest seda on vähem?*) Sinijärven kommentilla, joten hän lienee asiasta samaa mieltä kuin tämä.

8. PARISUHTEEN KUVAILU JA PROSESSIT

Tässä luvussa käsittelen homoseksuaalien parisuhteita ja tutkin, millaisissa prosesseissa ne esiintyvät. Edellisten lukujen tapaan katson myös miten näitä sanoja kuvaillaan.

8.1 Parisuhde materiaalisissa prosesseissa

Parisuhdesanat esiintyivät useissa materiaalisissa prosesseissa, muun muassa: *seadustas homoabielud* [4] 'laillisesti homoavioliitot', *linna teises osas pesitseb seaduslikult koos elav homopaar* [8] 'kaupungin toisella puolella elää (kirjaimellisesti: pesii) laillisesti yhdessä homopari', *kui võimaldada samasooliste seaduslik kooselu* [10] 'jos mahdollistetaan samaa sukupuolta olevien laillinen parisuhde', *on toetus samasooliste kooselu reguleerimisele märkimisväärselt tõusnud* [12] 'on tuki samaa sukupuolta olevien parisuhteen säätelyyn huomattavasti noussut', *samasoolistel paaridel ei võimaldata liitumiseid* [4] 'samaa sukupuolta oleville pareille ei anneta mahdollisuutta mennä naimisiin', *Eestis elab samast soost vanematega peresid* [14] 'Virossa asuu samaa sukupuolta olevien vanhempien muodostamia perheitä', *46 protsenti inimestest toetas samasooliste kooselu registreerimist* [12] '46 prosenttia tuki samaa sukupuolta olevien parisuhteen rekisteröintiä',

Verbi *võimaldama* esiintyy edellä mainituissa esimerkeissä kaksi kertaa, kahdessa eri tekstissä. Molemmissa esimerkeissä tekijä on epäselvä, eikä mainita suoranaisesti kuka mahdollistaa tai ei mahdollista samaa sukupuolta olevien parisuhteet. Molemmissa kirjoittaja on kuitenkin sitä mieltä, että tämän tahon – oli se sitten yhteiskunta tai lainsäätäjät tai mikä muu hyvänsä – pitäisi hyväksyä samaa sukupuolta olevien suhteet. Tämä käy ilmi seuraavasta lauseista:

Pigem võib loota, et kui võimaldada samasooliste seaduslik kooselu, võib nii mõnigi lastekodulaps leida endale stabiilse ja toetava pere, mis aitab elus edasi jõuda. Ka see on meie rahvuse jätkusuutlikuse koha pealt oluline punkt. [10]

‘Pikemmin voi uskoa, että jos samaa sukupuolta olevien parisuhteet laillistetaan, useat lastenkotien lapset voivat löytää itselleen vakaan ja tukevan perheen, joka auttaa pärjäämään elämässä. Myös se on kansamme säilymisen kannalta olennaista.’

...et ühiskonna võrdõiguslikkus abielu küsimuses mõjub hästi ka meie järeltulijatele ning see, et samasoolistel paaridel ei võimaldata liitu heita, on nende lastele väga ebasoodne. [4]

‘...että yhteiskunnan tasa-arvo avioliittokysymyksissä vaikuttaa paljon myös jälkeläisiimme ja se, että samaa sukupuolta oleville pareille ei anneta mahdollisuutta mennä naimisiin, on heidän lapsilleen todella epäedullista.’

Molemmissa esimerkeissä on kyse sekä samaa sukupuolta olevien avioliitosta että näiden perheiden lasten asemasta ja avioliiton vaikutuksesta lapsiin. Molemmat kirjoittajat pitävät samaa sukupuolta olevien avioliittoa lasten kannalta hyvänä asiana: jos avioliitto mahdollistetaan, lapsi voi löytää vakaan ja tukea antava perheen, jos ei mahdollisteta, niin se on lapsille epäedullista. Ilmaus *ei võimaldata liitu heita* on siis näennäisesti kielteinen, mutta (tasa-arvoista avioliittoa tukevien kannalta) positiivinen kontekstissaan.

Tekstissä 4 esiintyi myös ilmaus *seadustas homoabielud*. Kirjoittaja käy tekstissä useissa kappaleissa läpi samaa sukupuolta olevien parisuhdelainsäädäntöä muissa Euroopan maissa ja tämä ilmaus esiintyy hänen puhuessaan Hollannista. Verbi *seadustas* on sellaisenaan neutraali, eikä kerro muuta, kuin että jokin laki hyväksyttiin. Kun tarkastellaan koko tekstikappaletta verbin ympärillä, saamme kuitenkin selville kirjoittajan asenteen asiaan. Kirjoittaja kirjoitti näin:

Holland, mida võib julgelt pidada maailmas mitmete sotsiaalsete muutuste laboratooriumiks, seadustas homoabielud 2001. aastal. Mis siis juhtus? Kolleeg Simon Kuper Financial Timesist vastab, et suurt ei midagi: niipea kui geiabielud aktsepteeriti, kadus see teema Madalmaade poliitikaarutelutest ja 2001. aastast alates käib seal debatt pigem hoopis moslemite, Brüsseli ja ühiskondlike klassivahede ümber. Hollandi homoabieluvastaste argumendiks polnud küll oht

rahvuse kestmisele nagu Eestis, vaid abieluinstituutioonide devalveerumise. Kuid seegi pole tõsi:

Hollanti, jota voi rohkeasti pitää maailman monien sosiaalisten muutosten laboratoriona, laillisti homoavioliitot vuonna 2001. Mitä sitten tapahtui? Kollega Simon Kuper Financial Timesista vastaa, että ei juuri mitään: heti kun homoliitot hyväksyttiin, se teema hävisi Alankomaiden poliittisesta keskustelusta ja vuodesta 2001 lähtien siellä on keskusteltu enimmäkseen muslimeista, Brysselistä ja yhteiskunnallisista luokkaeroista. Hollannin homoliittoja vastustavien argumenttina kyllä ei ollut pelko kansan säilymisestä kuten Virossa, vaan avioliittoinstituution arvon väheneminen. Mutta sekään ei ole totta:

Kirjoittaja uskoo, että jos homoavioliitot hyväksytään, se teema häviää keskustelusta ja tilalle tulee jokin toinen teema, aivan kuten Hollannissa. Periaatteessa kirjoittaja siteeraa kolleegansa sanomisia eikä suoraan sano ajattelevansa myös näin. Kuitenkin tämä käy ilmi tekstistä, esimerkiksi seuraavan kappaleen lause *kuid seegi pole tõsi (sekään ei ole totta)* viittaa siihen, että hän ei usko homoavioliittojen hyväksymisen johtavan mihinkään ikävään.

Esimerkeistä löytyi myös kaksi asumiseen viittaavaa sanaa: *elab* [14] ja *pesitseb* [8]. Ensimmäinen on neutraali merkitykseltään, toinen hieman runollinen ilmaus käytettynä ihmisistä. *Elab* esiintyy seuraavassa lauseessa:

Fakt on see, et Eestis elab samast soost vanematega peresid ning nad ei erine suuresti teistest Eesti perekondadest.

On fakta, että Virossa elää perheitä, joissa vanhemmat ovat samaa sukupuolta, eivätkä ne eroa juurikaan muista virolaista perheistä.

Kirjoittaja aloittaa lauseen (ja uuden kappaleen samalla) toteamuksella *fakt on see*, joka luo heti kuvan, että kirjoittajalla on selkeä mielipide asiaan eikä hän halua lukijalle jäävän epäselväksi mikä se on. Tällaisen lauseen olettamuksena on se, että jollekin lukijalle voi tulla yllätyksenä lauseen informaatio (Virossa on homoperheitä, nämä perheet ovat samanlaisia kuin muutkin). Kirjoittaja käyttää ilmausta *ei erine suuresti*,

joka luo kuvan, että homoseksuaalien perheet kuitenkin eroavat jollain tavalla muista perheistä. Hän selittää kuitenkin tämän asian muutamaa lausetta myöhemmin:

Oluline erinevus tuleb välja eelkõige neid ümbritsevate inimeste ja riigi suhtumises sellistesse peredesse. Millegipärast arvavad paljud, et see polegi perekond...

‘Olellainen ero tulee esille ennen kaikkea heitä ympäröivien ihmisten ja valtion suhtautumisessa sellaisiin perheisiin. Jostain syystä monet ajattelevat, että se ei olekaan perhe...’

Kirjoittaja siis pitää homoseksuaalien perheitä itsessään samanlaisina kuin muita, mutta näkee ongelmana yhteiskunnan ja valtion suhtautumisen heihin. Ilmaukset *millegipärast* ja *polegi* ilmaisevat kirjoittajan vaikeutta ymmärtää toista näkökulmaa asiaan (miksi ei olekaan perhe?) ja asennetta (jostain syystä, jota en ymmärrä, ihmiset ajattelevat näin). Jälkimmäisessä lauseessa kirjoittaja mainitsee useiden ajattelevan niin, että homoseksuaalien perhe ei ole oikea perhe, mutta myöhemmin tekstissä hän mainitsee myös, että monet ihmiset ovat tyytyväisiä, kun järjestetään *Erinevus rikastab*-viikon kaltaisia projekteja. Kummassakaan kirjoittaja ei tarkenna mitä tuo "paljon" oikeastaan tarkoittaa (*neid inimesi --- on palju, arvavad paljud*), eikä mainitse että joitakin toisia (tyytyväisiä, homoperheiden kannattajia) olisi vähän.

Pesitseb esiintyy myös homoseksuaalien perheistä puhuttaessa, mutta tekstissä, jossa puhutaan paljon uskonnosta ja homoseksuaaleista. Verbi esiintyy tekstin viimeisen kappaleen lopussa:

Tahaks, et usklikud ei peaks kartma. Kuid kui kristlik perekond laguneb, siis ei aita siin seadus ega ussirohi. Ja laguneb ta ikka siis, kui enda usk on nõrgaks jäänud, mitte see pärast, et kuskil linna teises otsas pesitseb seadustatult koos elav homopaar.

Haluaisin, että uskovaiset eivät joutuisi pelkäämään. Mutta jos kristitty perhe hajoaa, siinä eivät auta lait eivätkä rohdot. Ja hajoaa se kyllä, jos oma usko on jäänyt heikoksi, ei siksi, että jossain toisella puolella kaupunkia elää (kirjaimellisesti: pesii) laillisesti yhdessä homopari.’

Kirjoittaja kritisoi jo aiemmin tekstissä sitä, että uskonnon varjolla yritetään kieltää homoseksuaalien oikeudet. Hänen mielestään uskovaiset pelkäävät homoseksuaalisuutta ja varsinkin sitä, että homoseksuaalisuus tuhoaa heidän arvonsa. Kirjoittaja tuntee jonkinlaista myötätuntoa uskovaisia kohtaan, koska sanoo aluksi toivovansa, ettei näiden tarvitsisi pelätä. Heti perään hän kuitenkin kritisoi uskovaisten uskon lujutta ja sanoo sen, ei homoseksuaalisuuden, aiheuttavan kristillisen perheen ongelmat. Hän tuntuu olevan sitä mieltä, että kristillinen perhe on hajoamassa, sillä ensin kirjoittaja sanoo *kui kristlik perekond laguneb* ("jos"), sitten *ja laguneb ta ikka siis* ("ja hajoaa se kyllä").

Tekstissä 12 puhutaan kahteen otteeseen tuesta samaa sukupuolta olevien parisuhteelle. Kirjoittaja jatkaa jo aiemmin puheena olleen Turu-tutkimuksen tulosten purkamista ja kirjoittaa seuraavalla tavalla:

Allkirjakampania ning IRL-i resoluutse negatiivse hoiaku valguses on samas huvitav, et juba eelpoolgi mainitud Turu-uuringute AS-i läbi viidud küsitlus näitas samas, et 46 protsenti inimestest toetas samasooliste kooselu registreerimist. Tõsi ta on, et umbes sama palju oli sellele vastu (45 protsenti), kuid võrreldes mõnede varasemate uuringutega, on toetus samasooliste kooselu reguleerimisele märkimisväärselt tõusnud.

’Allekirjoituskampanjan ja IRL:n ehdottoman negatiivisen näkökulman valossa on samalla kiinnostavaa, että jo aiemmin mainitun Turu-uuringute AS:in tekemä kysely näytti samalla, että 46 prosenttia ihmisistä tuki samaa sukupuolta olevien parisuhteen rekisteröimistä. Totta on kuitenkin, että melkein yhtä paljon (45 prosenttia) vastustaa sitä, mutta verrattuna muutamiin muihin aikaisempiin tutkimuksiin tuki samaa sukupuoltaolevien parisuhteen rekisteröintiin on huomattavasti kasvanut.’

Kirjoittaja käyttää Turu-tutkimuksesta tarkkoja prosenttilukuja, mutta muuten hyvin epämääräisiä määriä (*mõnede, märkimisväärselt*). Hän ei myöskään erittele millaisia tutkimuksia nuo muut ovat ja tarkenna milloin ne on tehty. *Märkimisväärselt* on subjektiivinen määrite, jota on käytetty luomaan kuva siitä, että tilanne on kirjoittajan

mielipiteen kannalta parempi kuin ennen. Todellisuudessa tilanne voi oikeasti olla juuri niin kirjoittaja sanoo, mutta ilman tarkempia lähteitä lukija ei voi tietää tätä. On myös suhteellista, mitä "huomattavasti" tarkoittaa – jokaisella on oma mielikuvansa asiasta. Toiselle viiden prosentin nousu on huomattava, toisesta vasta 50 prosenttia on huomattavaa. Tässä tapauksessa kirjoittaja joko luo tarkoituksellisesti kuvan, että suhtautuminen on parantunut vaikuttaakseen lisää mielipiteisiin tai sitten hän todella kokee asiaintilan parantuneen.

8.2 Parisuhde suhdeprosesseissa

Suhdeprosesseja löytyi teksteistä paljon, esimerkiksi: *samasoolised paarid on Eestis seaduse kaitseta* [1] 'samaa sukupuolta olevat parit ovat Virossa ilman lain suojaa', *on samasoolistel paaridel kehtivas õiguses probleeme* [1] 'samaa sukupuolta koskevien oikeuksissa on ongelmia', *geiabelude lubamisel pole palju pistimist armastusega* [9] 'homoavioliittojen hyväksymisellä ei ole paljoa tekemistä rakkauden kanssa', *geide kooselu ei kutsuta abieluks* [13] 'homojen parisuhdetta ei kutsuta avioliitoksi', *see ei olegi mingisugune homo(abielu)teema, vaid lihtne ja oluline üldinimlik teema* [6] 'se ei olekaan jonkinlainen homo(avioliitto)teema, vaan yksinkertainen ja olennainen yleisinhimillinen teema', *...samasooliste abielu. See on sümboolne pakend. Mõnele see on oluline, mõnele mitte.* [2] '...samaa sukupuolta olevien avioliitto. Se on symbolinen paketti. Joillekin se on olennainen, joillekin ei.', *rääkima abielust ja "samasooliste abielust", mis on absurd* [7] 'puhumattakaan avioliitosta ja "samaa sukupuolta olevien avioliitosta", mikä on absurdiä', *samasooliste kooselu.. see on nii inimlik, et teise sõnaga kui "loomulik"* [2] 'samaa sukupuolta olevien parisuhde... see on niin inhimillistä, toisin sanoen "luonnollista"', *samast soost isikute juriidilises mõttes abieluga võrdväärne tsiviilpartnerlus tähendaks* [6] 'samaa sukupuolta olevien lain silmissä avioliiton kanssa tasa-arvoinen rekisteröity parisuhde tarkoittaisi' ja *nägema samast soost isikute tsiviilpartnerluse seadustamises midagi taunitavat* [6] 'nähdä samaa sukupuolta olevien rekisteröidyn parisuhteen laillistamisessa mitään vastenmielistä.

Suurimmassa osassa näistä verbinä on *olla*. Tekstissä 1 *olla*-verbin kanssa esiintyy molemmissa tapauksissa negatiivinen asia: *on kaitseta, on probleeme*. Tämä ei kuitenkaan tarkoita kirjoittajan suhtautuvan negatiivisesti homoseksuaalisiin pariin tai suhteisiin, pikemminkin päinvastoin. Ensimmäinen esiintyy tekstissä näin:

Samasoolised paarid on Eestis seaduse kaitseta ning see olukord on vastuolus põhiseadusega. --- Kooseluseaduse eesmärk on kaitsta neid Eesti perekondi, mis on seni kaitmata: selliseid, mille moodustavad kaks samast soos inimest. Käsitleda seda rünnakuna perekonna vastu on väär...

‘Samaa sukupuolta olevat parit ovat Virossa ilman lainsuojaa ja se on vastoin perustuslakia. --- Parisuhdelain tarkoituksena on suojella niitä virolaisia perheitä, jotka ovat tähän asti olleet suojatta: sellaisia, jonka muodostavat kaksi samaa sukupuolta olevaa ihmistä. On väärin käsitellä sitä hyökkäyksenä perhettä vastaan...

Kirjoittaja mainitsee suojelemisen tekstissä useamman kerran, joten se lienee hänelle tärkeä asia. Jos haluaa suojella jotakin, silloin myös suhtautuu siihen positiivisesti, joten tässä kirjoittaja suhtautuu positiivisesti homoseksuaaleihin ja heidän parisuhteisiinsa. Hän kirjoittaa hyvin asiatekstimäisesti eikä juuri ilmaise mielipiteitään suoraan. Poikkeuksena kuitenkin toteamus siitä, että on väärin käsitellä parisuhdelakia hyökkäyksenä perhettä kohtaan. Toinen kohta, jossa kirjoittaja sanoo mielipiteensä, on itseasiassa kappaleessa, jossa esiintyy myös *on probleeme*-lausahdus:

Aruande kohaselt on samasoolistel paaridel kehtivas õiguses probleeme eelkõige varaliste õiguste... --- Kooseluseaduse võimalikult kiire vastuvõtmine aitaks nende probleemide ennetamisele ja lahendamisele oluliselt kaasa.

‘Selonteon mukaan samaa sukupuolta olevilla pareilla on voimassa olevassa oikeusjärjestelmässä ongelmia ennen kaikkea omaisuuteen liittyvien oikeuksien... --- Parisuhdelain mahdollisimman nopea hyväksyminen auttaisi näiden ongelmien ennakoinnissa ja ratkaisussa olennaisesti.’

Kirjoittaja käyttää *aitama*-verbin kanssa konditionaalista ilmaisemaan ehdotuksensa, joka hänen mukaansa parantaisi tilannetta. Hän jatkaa siis samaan tyyliin kuin muuallakin

tekstissä – ei näytä omaa persoonaansa (minä-muotoa), vaan ilmaisee parannusehdotukset ja mielipiteensä muuten. Sana *oluliselt* kertoo kirjoittajan uskovan omaan ehdotukseensa ja haluavan sen toteutuvan.

Olla-verbi liitetään myös positiivisempiin määritteisiin, kuten tekstin 2 *oluline* ja *inimlik*:

Ma ei näe absoluutselt mitte ühtegi põhjust, miks sama sooliste kooselu õiguslikult mitte võimaldada. Kaks inimest armastavad teineteist ja tahavad koos elada – palun väga! See on nii inimlik, et teise sõnaga kui "loomulik" ma ei soovigi seda seletada. --- Ausalt öeldes ei näe ma mingit põhjust, miks mitte lubada ka samasooliste abielu. See on sümboolne pakend. Mõnele see on oluline, mõnele mitte. Kuid igal paaril, kes teineteist armastavad, peab see võimalus olema.

En ehdottomasti näe yhtään perustetta, miksi ei mahdollistettaisi samaa sukupuolta olevien parisuhteita. Kaksi ihmistä rakastaa toinen toistaan ja haluaa elää yhdessä – se sallittakoon! Se on niin inhimillistä, että en voi kuvailla sitä muuten kuin sanalla "luonnollinen". --- Rehellisesti sanottuna en näe yhtään syytä, miksi olla sallimatta samaa sukupuolta olevien avioliitto. Se on symbolinen paketti. Muutamalle se on olennainen, muutamalle ei. Kuitenkin jokaisella toinen toistaan rakastavalla parilla pitäisi olla mahdollisuus siihen.'

Kirjoittaja sanoo selkeästi mielipiteensä asiaan useaan otteeseen (*palun väga, peab see võimalus olema*) ja on selkeästi samaa sukupuolta olevien avioliittojen puolella. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että vaikka kirjoittaja kuvailee homoseksuaalien parisuhteita positiivisilla määreillä (*inimlik, loomulik*) ja puhuu useasti rakkaudesta, hän käyttää mielipiteensä kertomiseen lauseita, joissa on moninkertaiset kieltomuodot (*ei näe, mitte ühtegi, mitte lubada*). Lukijalle tulee tunne, että kirjoittaja yrittää joko vakuuttaa itsensä tai sitten hän ajattelee lukijan olevan niin homoseksuaalien vastainen, että hänen täytyy alleviivata ajatustaan moneen kertaan.

Rakkaudesta puhutaan myös monissa muissa teksteissä, muun muassa seuraavassa esimerkissä:

Seega geiabelude lubamisel pole palju pistmist armastuse või vabadusega, vaid pigem võimalusega olla kaasatud kitsasse eeldefineeritud suhte- ja peremudelisse. [9]

‘Siksi homoliittojen hyväksymisellä ei ole paljon tekemistä rakkauden tai vapauden kanssa, vaan se on pikemmin mahdollisuus olla mukana kapeassa edeltä määrätyssä suhte- ja perhemallissa.’

Kirjoittaja kritisoi jo aiemmin tekstin alussa avioliittoinstituutiota ylipäätään: *olen ühtlasi veelgi kirglikum heteroabelude vastane* ‘olen vieläkin kiihkeämmin hetero-avioliittoja vastaan’. Hän jatkaa tätä kritisointia kuvailemalla avioliittoa sanoilla *kitsas* ja *eeldefineeritud*, jotka sinänsä eivät ole erityisen negatiivisia sanoja, mutta luovat kuvan, että avioliitto on jotain, jossa ei ole mahdollisuuksia ja liikkumavaraa, ja joka on vain jäykkä ja byrokraattinen systeemi. Käyttämällä sanoja *pole* ja *vaid pigem* kirjoittaja luo kaksi vaihtoehtoa: rakkaus ja vapaus vastaan ahdas ja ennaltamäärätty. Aiemminkin tekstissä hän viittaa samanlaiseen ajattelutapaan: *Abielu kui institutsioon on aegunud, ebavõrdne ja ahistav riiklik kontrollimehhanism...* ‘Avioliitto instituutiona on vanhentunut, epätasa-arvoinen ja ahdistava valtiollinen kontrollimekanismi...’

Sekä sana *oluline* että rakkaus-teema esiintyvät tekstissä 6, jossa kirjoitetaan näin:

...et see ei olegi mingisugune homo(abielu)teema, vaid lihtne ja oluline üldinimlik teema. See, et osa inimestest on homoseksuaalsed ja osa abielus, ei puutu eriti asjassegi. Nagu seksuaalsus üleüldse. Isegi armastus ei puutu nii väga. --- Asi on ikkagi inimestes, keda ei tohiks õiguslikus mõistes lahtritesse seada nende kaasasündinud omaduste põhjal. --- Miks peaks nägema samast soost inimeste tsiviilpartnerluse seadustamises midagi taunitavat?

‘...että se ei olekaan mikään homo(avioliitto)teema, vaan yksinkertainen ja olenainen yleisesti inhimillinen teema. Se, että osa ihmisistä on homoseksuaaleja ja osa avioliitossa, ei erityisesti liity asiaan. Kuten ei seksuaalisuuskaan ylipäätään. Edes rakkaus ei niin paljoa liity tähän. --- Kysymys on kuitenkin ihmisistä, joita ei saisi oikeudellisessa mielessä jakaa eri kasteihin heidän synnynnäisten ominaisuuksiensa pohjalta. --- Miksi samaa sukupuolta olevien rekisteröidyn parisuhteen laillistamisessa pitäisi nähdä jotain vastenmielistä?’

Kirjoittaja pitää koko parisuhdeasiaa yksinkertaisena ja helppona asiana eikä ymmärrä miksi se tuottaa muille ihmisille ongelmia. Hän pitää asian ytimenä ihmisiä ja näiden synnynnäisiä ominaisuuksia, eikä hän halua, että ihmisiä jaetaan eri ryhmiin tällaisten takia. Kirjoittaja käyttää tässä lyhyitä toteavia lauseita, ikään kuin asia olisi itsestään selvä hänelle. Hän myös haastaa lukijan kysymällä tältä kysymyksen, johon hän jo itse periaatteessa vastasi juuri näillä lyhyillä lauseilla ja sitä seuraavalla tekstillä.

Tasa-arvo on kirjoittajalle tärkeä teema muutenkin. Hän kyllä kannattaa homoseksuaalien oikeutta avioitua tai rekisteröidä parisuhteensa, mutta ei pidä nimityksestä "homoavioliitto", koska se rajaa ihmisiä eri ryhmiksi. Hän haluaa, että sekä ihmiset että heidän oikeutensa ovat tasa-arvoisia. Kirjoittaja on tässä kuitenkin hieman ristiriitainen, koska hän silti haluaa sanan "avioliitto" tarkoittavan vain naisen ja miehen välistä suhdetta:

Kuigi sõna "abielu" võiks mu poolest jääda tähistama mehe ja naise vahelist suhet --- Minu meelest on täisealise kodanike võrdsete õiguste tagamise kitsalt ja seksuaalsuspõhiselt homoabieluks nimetamine desorienteeriv ja diskrediteeriv. Samast soost isikute juriidilises mõttes abieluga võrdväärne tsiviilpartnerlus tähendaks ju sedagi...

‘Silti sana "avioliitto" voisi minun puolestani jäädä tarkoittamaan miehen ja naisen välistä suhdetta --- Mielestäni täysi-ikäisen kansalaisen tasa-arvoisten oikeuksien varmistamisen ahtaasti ja seksuaalisuus pohjaisesti homoavioliitoksi nimittäminen on harhaanjohtavaa ja häpeällistä. Samaa sukupuolta olevien henkilöiden juridisesti avioliiton kanssa tasavertainen rekisteröity parisuhdehan tarkoittaisi myös sitä...’

Samasta parisuhteen nimittämisingelmasta puhutaan tekstissä 13, jossa kirjoitetaan näin:

Geide kooselu ei kutsuta abieluks, vaid tsiviilpartnerluseks. Kuid põhimõtteliselt annab tsiviilpartnerlus geipaaridele samasugused õigused ja kohustused nagu abielu. Lihtsalt teise nime all. --- ...võrdse abielu (määratlus geiabielu või sama-sooliste abielu on juba olemuselt inimesi eraldi kastidesse jagav)...

‘Homojen parisuhdetta ei kutsuta avioliitoksi, vaan rekisteröidyksi parisuhteeksi. Periaatteessa se kuitenkin antaa homopareille samanlaiset oikeudet ja velvollisuudet kuin avioliittokin. Yksinkertaisesti toisella nimellä vain. --- ...tasa-arvoinen avioliitto (määritelmä homoavioliitto tai samaa sukupuolta olevien avioliitto on jo olemukseltaan ihmisiä eri kastiin jakava)...

Ensimmäisestä kirjoittajasta poiketen tätä kirjoittajaa ei haittaa sanan "avioliitto" käyttäminen puhuttaessa homoseksuaaleista, mutta hän haluaisi sanan "tasa-arvo" sisältyvän siihen. Molemmat puhuvat siitä, että ihmisiä ei pitäisi jakaa eri kasteihin, mutta silti molempien mielestä rekisteröity parisuhde on käytännössä sama asia kuin avioliitto. Jälkimmäinen kirjoittaja ei näe avioliiton ja rekisteröidyn parisuhteen välissä suurta ongelmaa (*lihtsalt teise nime all*), mutta pitää tasa-arvon puuttumista ongelmana.

Edellisten tavoin myös tekstissä 7 puhutaan samasta avioliitto/rekisteröity parisuhde-temasta:

Abikaasal ja elukaaslasel, abielul ja kooselul on palju ühist, aga abikaasa ja abielu võiksid jääda kasutusele senises tähenduses. Muidu hakkaksid inimesed ka edaspidi rääkima abielust ja "samasooliste abielust", mis on absurd. --- Kas see sõna on ikka väärt, et sellepärast ühiskonnas taas pingeid tekitada?

‘Aviopuolisolla ja elämänkumppanilla, avioliitolla ja parisuhteella on paljon yhteistä, mutta aviopuoliso ja avioliitto voisivat jäädä nykyiseen käyttötarkoitukseensa. Muuten ihmiset puhuisivat edelleen avioliitosta ja "samaa sukupuolta olevien avioliitosta", mikä on absurdia. --- Onko se sana todella sen väärti, että sen takia aiheutettaisiin taas jännitteitä yhteiskuntaan?’

Myös tämä kirjoittaja on sitä mieltä, että avioliiton pitäisi säilyttää nykyinen merkityksensä. Hän pitää nimityksien muuttamisen suurimpana ongelmana negatiivisen yhteiskunnallisen vaikutuksen, mutta viittaa myös aiempien kirjoittajien tavoin tasa-arvoon; hänestä on absurdia, että puhuttaisiin kahdesta eri avioliitosta. Kirjoittaja kyseenalaistaa sanan "avioliitto" tärkeyden (*on ikka väärt*), vaikka muun tekstin perusteella onkin tasa-arvoisen avioliiton kannalla (kts. s. 62–63).

9. KIRJOITTAJA JA LUKIJA

Edellisissä luvuissa tutkin, millainen kuva homoseksuaalisuudesta ja avioliitosta syntyy tekstin sanallisten ja kieliopillisten valintojen avulla. Tässä luvussa käsitelen kirjoittajan ja lukijan suhdetta. Selvitän, millainen kirjoittaja on ja millaiselle lukijalle teksti on kirjoitettu sekä tutkin keinoja, joilla kirjoittaja pyrkii vaikuttamaan lukijaan.

9.1 Kirjoittajan roolit

Kirjoittajan rooleista (tiedonvälittäjä, tietäjä, opettaja ja arvioija-kritisoija) kaikki esiintyvät tarkastelluissa teksteissä, ja lähes kaikissa teksteissä esiintyvät kaikki roolit. Harvinaisin rooleista oli tietäjä ja yleisin opettaja. Arvioija-kritisoija ja tiedonvälittäjä esiintyivät lähes yhtä useissa teksteissä kuin opettaja, eikä tietäjäkään jäänyt kauas muiden esiintymismääristä.

Tietäjän rooli kävi ilmi esimerkiksi seuraavissa lauseissa: *vasakpoolsed toetavad üksmeelselt samasooliste isikute koos- ja abielu* [5] 'vasemmisto tukee yksimielisesti samaa sukupuolta olevien parisuhteita ja avioliittoa', *vahel väidavad vähemuste kaitsjad, et...* [7] 'välillä vähemmistöjen suojelijat väittävät, että...', *enamiku inimeste suhtumine homodesse on kahepalgeline* [7] 'suurimman osan ihmisistä suhtautuminen homoihin on kaksijakoinen', *selline ei olevat nüüdisaegne abielu, on tavaline vastalause* [9] 'sellainen ei muka ole nykyaikainen avioliitto, on tavallinen vastalause', *tegelikult on Eestis palju inimesi, kes toetavad* [11] 'oikeastaan Virossa on paljon ihmisiä, jotka tukevat..', *IDAHO kutsuti ellu 2005. aasta 17. mail, et pöörata...* [12] 'IDAHO perustettiin 17. toukokuuta 2005, jotta käännettäisiin', *on fakt, et* [13] 'on tosiasia, että..' ja *fakt on see, et* [14] 'tosiasia on se, että..'

Näille yhteistä on toteava sävy, joka tulee ilmi verbin preesensmuodosta, ja siitä, että lauseesta puuttuu 'jos' ja 'ehkä' -tyyppiset epävarmuutta luovat pikkusanat. Esimerkeissä ei mainita tiedon lähteitä, vaan väitetään esimerkiksi enemmistön tekevän

jotain tai että jossain on paljon jotain, vaikka ei kerrota kenen mukaan kyseessä on enemmistö tai paljon jotain. IDAHO-esimerkissä kirjoittaja kertoo totena oman mielipiteensä kyseisen organisaation perustamisen syistä, muttei kerro mikä lähde hänellä on.

Opettajan rooli esiintyi usein ja ilmeni eri tavoin, esimerkiksi: *Sellegipoolest peame oma väikeses Eestis meeles pidama* [14] 'Senkin takia meidän täytyy pienessä Virossamme pitää mielessä', *Oleks viimane aeg lõpetada asjatu vihakõne ja asuda austama...* [12] 'Olisi jo viimein aika lopettaa asiaton vihapuhe ja alkaa kunnioittaa...', *Aga õdede-vendade tütreid ja pojad? Mõnel maal nad ei tohi abielluda* [5] 'Entä sisarusten tyttäret ja pojat? Monissa maissa he eivät saa mennä naimisiin', *kes te olete ja keda esindate --- aus vastus on...* [8] 'keitä olette ja ketä edustatte --- rehellinen vastaus on...', *traditsiooniline perekond ehk ema-isa ja laps(ed) on väärtuslik ja seda tuleb hoida* [6] 'perinteinen perhe eli äiti ja isä sekä lapsi/lapset on arvokas ja sitä tulee vaalia', *seadusandjatel soovitaksin keskenduda...* [4] 'lainsäätäjille suosittelisin keskittymistä...', *Mida peavad seksuaalsed vähemused tähtsamaks...? Selge, et ka viimane on vajalik* [7] 'Mitä seksuaalivähemmistöt pitävät tärkeimpänä...? On selvää, että jälkimmäinen on tarpeellinen' ja *meie arvates on üsna selge, kuhupoole meie riik peaks liikuma* [10] 'mielestämme on selvää, mihin suuntaan maamme pitäisi liikkua'.

Opettajan roolissa yleisin malli oli kysyn ja itse vastaan -rakenne. Myös konditionaalia käytettiin, varsinkin muodoissa *tuleks* ja *peaks*. Opettajan rooli paljastaa paljon kirjoittajan ajatuksista ja mielipiteistä, sillä opettajana kirjoittaja pyrkii suoraan vaikuttamaan lukijaan ja lukijan mielipiteisiin. Kirjoittaja periaatteessa käskyy lukijaa tekemään ja ajattelemaan kuten hän sanoo, mutta verhoaa käskynsä opettavaan muotoon.

Arvioija-kritisoija löytyy myös monista teksteistä, esimerkkeinä seuraavat: *kuid see pole tõsi* [4] 'mutta se ei ole totta', *minu arust on see vastupidi* [3] 'mielestäni se on päinvastoin', *nõnda ma toetan samasooliste abielu* [3] 'joten tuen samaa sukupuolta olevien avioliittoa', *perekonna väärtustamise sildi all on inimesed andnud allkirja kooseluseaduse vastu, tihti ilmselt lõpuni mõistmata* [11] 'ihmiset ovat antaneet perheen arvostamisen varjolla allekirjoituksia parisuhdelakia vastaan, ilmeisesti ymmärtämättä

kunnolla', *ja mul on kahju, et nad leidsid...* [13] 'ja olen pahoillani, että he löysivät' ja *et kuigi mõni pere võib tema omast erineda, pole see ometigi mitte millegi poolest kehvem või vähem väärtuslik* [14] 'vaikka joku perhe voikin olla erilainen kuin hänen omansa, se ei ole yhtään sen huonompi tai vähemmän arvokas'.

Näissä esimerkeissä kirjoittaja on usein mukana minä-muodossa; kirjoittaja kertoo kuinka joku on totta tai oikein, väärin tai toisella tavalla tai ylipäätään mitä hän ajattelee asiasta. Arvioija-kritisoija on tyypillinen mielipidekirjoituksen kirjoittaja, sillä hän kertoo selvästi mielipiteensä asiaan.

Tiedonvälittäjä esiintyi suurimmassa osassa tekstejä, muun muassa seuraavasti: *ka USA lastearstide hiljutise uuringu aruandest selgub* [14] 'myös Yhdysvaltojen lastenlääkäreiden äskettäisestä tutkimuksesta selviää', *peaminister David Cameron ütles kord* [13] 'pääministeri David Cameron sanoi kerran', *õiguskantsler on juba 2011. aasta maikuus öelnud* [11] 'oikeuskansleri on jo vuoden 2011 toukokuussa sanonut', *Aquino Thomase järgi* [3] 'Aquinin Thomaksen mukaan', *Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) definitsiooni järgi* [10] 'Maailman Terveysjärjestön (WHO) määritelmän mukaan' ja *2012. aastal viis Turu-uuringute AS läbi küsitluse Eesti elanikkonna sees, millest selgus...* [12] 'vuonna 2012 tutkimussäätiö Turu teki virolaisten keskuudessa kyselyn, josta selvisi...'

Näissä kaikissa esiintyy joku henkilö tai taho, joka on tehnyt tai sanonut jotain, jonka kirjoittaja kertoo lukijalle. Kirjoittajan mielipide näkyy sanastollisissa valinnoissa, esimerkiksi *hiljutine uuring* (mainitsee, että juuri äskettäinen tutkimus) ja *juba* (viittaa omaa mielipiteeseensä sanomalla, että jo tuolloin joku teki jotain).

Kirjoittajan rooleista sekä opettaja että tietäjä pyrkivät vaikuttamaan lukijaan suoraan eli kirjoittaja kertoo kuinka asiat ovat tai pitäisivät olla. Arvioija-kritisoija pyrkii myös tavallaan, mutta epäsuoremmin vaikuttamaan lukijaan kertomalla mitä mieltä hän itse on asiasta. Tiedonvälittäjä näennäisesti kertoo vain muiden tekemisistä ja sanomisista, mutta sanasto- ja lähdevalinnoillaan paljastaa oman mielipiteensä ja pyrkii vaikuttamaan lukijaan.

9.2 Dialogi lukijan kanssa

Kirjoittaja voi suhtautua lukijaan monella tavalla. Edellä mainitut roolit ovat yksi suhtautumistapa, mutta niiden lisäksi voidaan tarkastella kuinka kirjoittaja puhuttelee lukijaa. Kirjoittaja voi joko kirjoittaa tekstin yleisesti viittaamatta lukijaan sen kummemmin, viitata itseensä ja omiin mielipiteisiinsä (olla erillään lukijasta) tai ottaa lukijan mukaan tekstinsä viittaamalla "meihin" (eli kirjoittajaan, lukijaan ja usein vielä muuhun ryhmään, esimerkiksi kansaan, johon molemmat kuuluvat). Opettajan roolissa (kysyn ja itse vastaan -rakenteessa) kirjoittaja näennäisesti juttelee lukijan kanssa ja kysyy tämän mielipidettä, vaikka kertookin heti itse vastauksen eli oman mielipiteensä.

Minä-muoto esiintyi muutamissa teksteissä, esimerkiksi näin: *ma ei näe absoluutselt mitte ühtegi põhjust* [2] 'en näe absoluuttisesti yhtään syytä', *ma toetan monarhiat* [5] 'kannatan monarkiaa', *mulle jääb vahel arusaamatuks* [7] 'minulle jää välillä epäselväksi' ja *usun, et Eestis...* [13] 'uskon, että Virossa...'. Useimmiten siis arviojatekijä käyttää minä-muotoa. Joissakin teksteissä esiintyi muoto, jossa viitataan minään, mutta liitetään se muihin ihmisiin, esimerkiksi: *sarnaselt paljude inimestega sain möödunud nädalal kirja* [5] 'samoin kuin monet muut ihmiset, sain viime viikolla kirjeen'. Tämä on tavallaan me-muoto, koska varsinkin kontekstista käy ilmi, että nämä "monet muut ihmiset" kuuluvat samaan ryhmään kuin osa lukijoista.

Jonkin verran useammin esiintyi me-muoto, esimerkiksi: *eestlane on alati vabadust armastanud. Ega me muidugi...* [13] 'virolainen on aina rakastanut vapautta. Mutta emmehän me...', *nüüdismaailmast näeme* [7] 'nykymaailmasta näemme', *meie Miisu või Pontu võib olla* [7] 'meidän Miisumme tai Pontumme voi olla', *teame ju kõik, et...* [14] 'tiedämmehän kaikki, että...', *meie põhiseaduslikus vabariigis* [8] 'perustuslaillisessa tasavallassamme' ja *siit jõuamegi asja juurde* [8] 'ja siitä pääsemmekin asiaan', *meie arvates on üsna selge, kuhupoole meie riik peaks liikuma* [10] 'mielestämme on aika selvää, mihin suuntaan maamme tulisi liikkua' ja *pere ongi ju sageli see koht, kuhu me läheme oma rõõmudega* [11] 'perhe onkin usein se paikka, johon menemme iloinemme'.

Näissä kirjoittaja usein ottaa lukijan mukaan ajatukseensa käyttämällä monikon ensimmäisen persoonan verbiä, kun viittaa omaan toimintaansa (*näeme, teame*). Usein "meillä" myös viitataan virolaisiin tai Viroon. Tekstillä 10 oli kaksi kirjoittajaa, jotka luonnollisesti viittaavat itseensä me-pronominilla, mutta he viittaavat sillä myös lukijaan (*meie riik*). Näin asian voi ainakin tulkita kontekstin perusteella – toki kirjoittajat voisivat viitata myös vain heihin kahteen ja heidän maahansa, mutta luultavampaa on, että he puhuvat maasta, jossa sekä kirjoittajat että lukijat ovat.

Parissa tekstissä kirjoittaja puhutteli lukijaa tyyliin "te siellä": *fifty-sixty, sõbrakesed* [6] 'fifty-sixty, ystävät hyvät', *kas te tõesti tõsimeeli arvate, et teie laps...* [2] 'oletteko tosiaan sitä mieltä, että teidän lapsenne...' ja *palun ärge naerutage mind* [2] 'älkää viitsikö naurattaa minua'. Ensimmäisessä esimerkissä kirjoittaja viittaa lukijaan ystävänä, kontekstin perusteella kuitenkin vitsikkääseen sävyyn. Silti hän kuitenkin liittää lukijan samaan porukkaan itsensä kanssa. Toisessa esimerkissä kirjoittaja kysyy lukijalta mielipidettä ja kolmannessa käskee lukijaa tekemään pyytämänsä asian. Näissä kirjoittaja erottaa itsensä lukijasta.

9.3 Kirjoittajan näkökulma

Kaikissa teksteissä kirjoittaja suhtautuu positiivisesti homoseksuaaleihin ja homoseksuaalisuuteen. Suurimmassa osassa tekstejä tätä ei sanota suoraan, vaan se käy ilmi sanastosta, viittauksista ja muusta sellaisesta, esimerkiksi: *jaburad argumendid, nagu oleks heteroseksuaalsus loomulikum või normaalsem või õigem* [6] 'tyhmat argumentit, ikään kuin heteroseksuaalisuus olisi luonnollisempaa tai normaalimpaa tai oikeampaa', *Kahju, kui Eesti oleks Euroopa riikidest viimaste seas, kes tunnustavad...* [12] 'Ikävää, jos Viro olisi Euroopan valtioista viimeisten joukossa, jotka tunnustavat' ja *on homoseksuaalsus olnud teema, millele on osaks saanud hulganisti vääritimõistmist* [10] 'homoseksuaalisuus on ollut teema, joka on saanut osakseen paljon väärinymmärrystä'.

Kukaan kirjoittajista ei ainakaan sano olevansa itse homoseksuaali. Joistakin teksteistä voi tulkita, että kirjoittaja ei ole homoseksuaali, esimerkiksi *iseenestmõistetavalt ei tohi me lubada nende diskrimineerimist* [2] 'itsestäänselvästi emme voi sallia heidän

syrijintäänsä'. Tässä esimerkissä kirjoittaja viittaa homoseksuaaleihin ryhmänä "he" eli ne muut, ne toiset, joihin hän itse ei kuulu.

Vaikka kaikki kirjoittajat suhtautuvatkin homoseksuaaleihin positiivisesti, näin ei ole samaa sukupuolta olevien avioliiton kanssa: muutamissa teksteissä [3,5,6] suhtaudutaan aiheeseen negatiivisesti. Useimmiten näissä tapauksissa kirjoittaja haluaisi avioliiton (eli sanan avioliitto) tarkoittavan vain miehen ja naisen liittoa, eikä kirjoittajalla muuten ole mitään homoseksuaalien parisuhteita vastaan. Joissakin tapauksissa kirjoittaja ei ymmärrä, mitä järkeä avioliitossa ylipäätään on. Esimerkkeinä näistä :

kuigi sõna "abielu" võiks mu poolest jääda tähistama mehe ja naise vahelist suhet [6] 'silti sana "avioliitto" voisi puolestani jäädä tarkoittamaan miehen ja naisen välistä suhdetta', *homoseksuaalide püüüd oma suhteid abieluliselt määratleda on kehtiva peremudeli täielik triumf --- miks neil seda üldse vaja on?* [3] 'homoseksuaalien pyrkimys määritellä suhteensa avioliitoksi on nykyisen perhemallin täydellinen voitto --- miksi heidän ylipäätään täytyy tehdä niin?', *ilmalik abielu on kasutusel olnud vaid sajakond aastat --- see ei ole hästi toiminud* [5] 'maallinen avioliitto on ollut käytössä vain noin sata vuotta --- se ei ole toiminut hyvin' ja *olen ühtlasi veelgi kirglikum heteroabielude vastane* [9] 'olen samoin vieläkin innokkaampi heteroavioliittojen vastustaja'.

Kuitenkin suurimmassa osassa tekstejä myös homoseksuaalien avioliittoihin suhtaudutaan positiivisesti, ja osa kirjoittajista jopa sanoo sen selvästi: *ma ei näe absoluutselt mitte ühtegi põhjust, miks samasooliste kooselu õiguslikult mitte võimaldada* [2] 'en ehdottomasti näe yhtään syytä, miksi samaa sukupuolta olevien parisuhdetta ei mahdollistettaisi lain edessä', ja *usun, et Eestis on aeg samasooliste paaride suhe seadusega reguleerida* [13] 'uskon, että Virossa on aika säätää lailla samaa sukupuolta olevien suhteet'.

Uskonto on teema, joka esiintyy muutamassa tekstissä selkeästi. Kolmessa tekstissä [6,8,13] uskontoon suhtaudutaan negatiivisesti, esimerkiksi: *on mul kahju, et militantsed usuaktivistid ärgitavad oma usu vastaselt ligimesevihkamist* [13] 'on valitettavaa, että sotilaalliset uskonaktivistit herättävät uskonsa vastaista lähimmäisen vihaamista' ja

paar nopet ristikiriku eestkõnelejatele [8] ‘pari knoppia kirkon puolesta puhujille’. Varsinkin jälkimmäisessä uskontoon ei suhtauduta kovin jyrkästi, vaan enemmänkin kritiikin kohteena ovat suvaitsemattomat kristilliset ryhmät. Tekstissä 6 kirjoittaja käyttää ilmauksia *staažikas superstaar Jeesus, taevataadil ja et see on jumala õige jutt* (katso kappale 5.1), jotka luovat mielikuvan pilkallisesta ja vitsikkäästä suhtautumisesta uskontoon.

Yhdessä tekstissä suhtautuminen on positiivista: *tooks Eesti avalikku ellu olulisena tagasi religioosse mõõtme, mis on sealt liigagi kaua puudunud* [5] ‘toisi Viron yhteiskuntaan olennaisena osana takasin uskonnollisen puolen, joka sieltä on liiankin kauan puuttunut’ ja *keelata igasugused ilmalikud abielud ja lubada ainult kiriklikku abielu* [5] ‘kieltää kaikki maalliset avioliitot ja sallia vain kirkollinen avioliitto’.

Suurin osa teksteistä on kirjoitettu normaaliin asiatyyliin, mutta muutamassa kirjoittaja on käyttänyt huumoria ja sarkasmia apunaan, esimerkiksi: *et Eestist on üleöö sügavalt usklik riik saanud* [9] ‘Virosta on tullut yhdessä yössä syvästi uskovainen maa’, *nagu iga korralik haigus, nõudis see ka ravistrateegiat* [10] ‘kuten jokainen kunnon sairaus, se myös vaati hoitosuunnitelman’ ja *Viisakas inimene väldib ka praktiseerivate heterote seltskonda. Alati võib ju natuke oodata, kuni praktiseerimine läbi saab.* [6] ‘Kohtelias ihminen välttelee myös hommissa olevia heteroita. Aina voi hiukan odottaa kunnes hommat ovat ohi.’. Näissä kirjoittaja irvailee niiden kustannuksella, jotka ovat eri mieltä kuin hän itse (esimerkiksi uskontoon vetoavat homouden vastustajat ja homoseksuaalisuutta sairautena pitävät).

Varsinkin huumori ja sarkasmi paljastavat sen, kuinka tärkeä konteksti on tekstille. Edellä mainitut esimerkit (erityisesti kaksi ensimmäistä) eivät yksinään ole muuta kuin väitelauseita, joiden sanoman voisi ottaa totena, kirjoittajan todellisena mielipiteenä. Kuitenkin kun lauseet sijoitetaan alkuperäiseen tekstiin, huomataan niiden sävy ja samalla käy ilmi kirjoittajan todellinen mielipide.

9.4 Ideaalilukija

Jokaisella tekstillä on oma ja erilainen ideaalilukijansa, mutta tässä yhteydessä käsittelen vain piirteitä, jotka löytyvät useimmista teksteistä. Näiden avulla selviää, millaiselle lukijalle suurin osa näistä teksteistä on kirjoitettu.

Lähes kaikista teksteistä [paitsi 1] käy ilmi, että se on kirjoitettu virolaiselle ihmiselle, esimerkiksi: *meie Miisu või Pontu* [7] 'meidän Miisumme tai Pontumme', *meie põhiseaduslikus vabariigis* [8] 'meidän perustuslaillisessa tasavallassamme', *paljud teised perekonnad Eestis* [11] 'useat muut perheet Virossa', *homofobia põhjused Eesti ühiskonnas --- ei tea meie inimesed, mis on homoseksuaalsus* [12] 'homofobian syyt Viron yhteiskunnassa --- meidän ihmisemme eivät tiedä, mitä homoseksuaalisuus on', *peame oma väikses Eestis meeles pidama* [14] 'meidän täytyy pienessä Virossamme', *mitte Eesti kontekstis* [2] 'ei Viron kontekstissa', *eestlasest kaasmaalane* [2] 'virolainen maanmies' ja *eesti rahva püsijäämise seisukohalt* [4] 'Viron kansan säilymisen näkökulmasta'.

Toiseksi melkein kaikissa [paitsi 7] viitataan keskusteluun homoseksuaalien avioliitosta Virossa ja näin ollen oletetaan, että lukija joko seuraa keskustelua tai ainakin ymmärtää viittaukset tiettyihin henkilöihin, esimerkiksi: *pidades sellist kampaaniat mitte ainult kohatuks* [1] 'pitäen sellaista kampanjaa ei ainoastaan asiattomana', *Iivi-Anna Masso kommentaar* [2] 'Iivi-Anna Masson kommentti', *vulgaarsed või lausa rumalad väljäuitlemised – viimase ajal eriti poliitikutelt* [4] 'vulgäärit tai aivan hölmöt sanomiset – viime aikoina erityisesti poliitikkojen', *selles võib veenduda näiteks Eesti LGBT Facebooki leheküljel* [5] 'siitä voi vakuuttua esimerkiksi Viron LGBT:n Facebook-sivuilla', *doktornoolikest seisukohtadest* [8] 'tohtori Noolin kaltaisista näkökulmista', *Mihkel Mutt kirjutas hiljuti* [10] 'Mihkel Mutt kirjoitti hiljattain', *viimaste kuude avalikud homofobsed algatused ja väljendused – sh riigikogu liikmete Priit Sibula ja Erki Noole omad* [12] 'viime kuukausien julkiset homofobiset aloitteet ja ilmaisut – mukaan lukien riigikogun jäsenten Priit Sibulin ja Erki Noolin' ja *Eestis käivat debatti võrdse abielu üle* [13] 'Virossa käytävää väittelyä tasa-arvoisesta avioliitosta'.

Kolmanneksi teksteissä oletetaan, että lukija ja/tai ympäröivä yhteiskunta on homovastainen, esimerkiksi: *homoseksuaalsus on haigus, annab ta mõista* [3] 'homoseksuaalisuus on sairaus, hän antaa ymmärtää', *igal paaril, kes teineteist armastavad, peab see võimalus olema* [2] 'jokaisella parilla, joka rakastaa toinen toistaan, pitäisi olla se mahdollisuus', *võib lugeda Jean-Paul Sartre'i. Prantsuse filosoof ütleb: "Sina ise vastutad, mitte Jumal ega partei."* [4] 'voi lukea Jean-Paul Sartretä. Ranskalainen filosofi sanoo: "Sinä itse vastustat. Ei Jumala eikä puolue."', *miks peaks nägema samast soost inimeste tsiviilpartnerluse seadustamises midagi taunitavat?* [6] 'miksi pitäisi nähdä samaa sukupuolta olevien rekisteröidyssä parisuhteessa jotain epämiellyttävää?', *juttu homoseksuaalsusest kui patust või sundravile allutavast hälbest pole* [8] 'juttu homoseksuaalisuudesta kuin synnistä tai pakkohoitoa vaativasta häpeästä ei ole', *enamik homosid peab sallima seda, et paljud neid veel ei salli* [10] 'enemmistön homoista täytyy sietää sitä, että monet eivät vielä siedä heitä', *Eestis on homofoobia üsna levinud* [12] 'Virossa homofobia on melko levinnyttä' ja *kui Eesti oleks Euroopa riikidest viimaste seas, kes tunnustavad LGBT-inimeste ja samasooliste paaride õigust võrdsele kohtlemisele* [12] 'jos Viro olisi Euroopan valtioista viimeisten joukossa, jotka tunnustavat LGBT-ihmisten ja samaa sukupuolta olevien oikeuden tasa-arvoiseen kohteluun'.

Neljänneksi teksteissä [paitsi 2,5,6,12] oletetaan, että perhe on lukijalle tärkeä asia, esimerkiksi: *sama nakkus, teadagi, riivetak ka perekonna institutsiooni* [3] 'sama sairaus, tietty, pilaa myös perheinstituution', *küll aga äratab teravat vastuseisu kõik, mis seondub lastega* [7] 'kaikki, millä on tekemistä lasten kanssa, herättää vastarintaa', *perekond --- riigi kaitse alla võetud* [8] 'perhe --- valtion suojelukseseen otettu', *traditsiooniline perekond ehk ema-isa ja laps(ed) on väärtuslik* [11] 'perinteinen perhe eli äiti, isä ja lapsi/lapset on arvokas', *perekond on kahe inimese armastuse institutsioon* [13] 'perhe on kahden ihmisen rakkauden instituutio' ja *siin elab erinevad tüüpi peresid --- neid kõiki tuleb väärtustada* [14] 'täällä elää erityyppisiä perheitä --- niitä kaikkia tulee arvostaa'.

Viidenneksi osassa teksteissä [2,4,5,7,8,9] lukijan ajatellaan olevan konservatiivisia arvoja kannattava (ainakin mitä tulee avioliittoon ja homoseksuaaleihin) ja uskonnollinen (jos sillä voidaan perustella homoseksuaalien syrjintä). Tästä esimerkkejä:

maailma väidetavalt kõige vähem uskliku riigi kontekstis on see märkimisväärne [4] 'väitettävästi maailman vähiten uskonnollisen valtion kontekstissa se on huomiota herättävää', kirgi kütab abielu mõiste kasutamine seksuaalvähemuste kontekstis [7] 'intohimoja herättää käsitteen avioliitto käyttäminen seksuaalivähemmistöjen kontekstissa', Eesti rahvas hääletas vanad võõramaised usutekstid juba iseseisvat riiki luues erasfääri kuuluvaks [8] 'Viron kansa äänesti vanhat vierasmaalaiset uskontekstit jo itsenäistä valtiota luodessa yksityiselämään kuuluviksi', homofobia kristluse õndsasse kuube rüütamine on umbes samast absurdikategooriast [8] 'homofobian pukeminen kristillisyyden viittaan on suunnilleen samasta absurdiuden kategoriasta', abielu on endiselt lepinguline institutsioon [9] 'avioliitto on kuten ennenkin sopimuksellinen instituutio' ja palun ärge naerutage mind seejuures nn kristlike väärtustega [2] 'älkää viitsikö naurattaa minua tässä tilanteessa niin sanotuilla kristillisillä arvoilla'.

Lisäksi muutamassa tekstissä viitataan siihen, että lukija olisi hetero: *et nad soovivad kuuluda süsteemi sisse [3] 'että he haluavat kuulua systeemiin', mu head kristlikud heterokaasmaalased [2] 'hyvät kristityt heteromaanmieheni', ei pea üldse homo olema, võib isegi väga hetero olema [6] 'ei ollenkaan tarvitse olla homo, voi olla jopa hyvin hetero', seksuaalvähemuste kohta --- **niisugused**, kellele tehakse erandeid [7] 'seksuaalivähemmistöjen suhteen --- sellaisia, joille tehdään poikkeuksia' ja siis homoseksuaalsus nakkab ja **teie** lapsest saab homo [2] 'sitten homoseksuaalisuus tarttuu ja teidän lapsestanne tulee homo'. Periaatteessa kaikissa teksteissä viitataan lukijan heterouteen, koska kaikissa ajatuksena on, että homoseksuaalisuus ei ole joko yhteiskunnan tai lukijan hyväksymä asia. Koska kaikki kirjoittajat suhtautuvat homoseksuaalisuuteen myönteisesti, he pyrkivät ainakin jollain tasolla muuttamaan lukijan mielipidettä. Ideaalilukija on näin ollen todennäköisimmin hetero, koska jos hän olisi homoseksuaali, miksi hänen mielipiteensä kaipaasi muokkausta.*

10. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Otsikoiden perusteella homoteemaa käsitellään vain kolmessa tekstissä, samoin avioliittoa, ja ainoastaan yhdessä tekstissä käsiteltäisiin molempia. Muiden tekstien otsikot eivät viittaa avioliittoon tai homoseksuaalisuuteen. Otsikoissa esiintyvät substantiivit ovat pääosin neutraaleja tai positiivisia, adjektiivit useimmiten negatiivisia tai neutraaleja, verbit positiivisia tai neutraaleja. Otsikot eivät kuitenkaan useimmiten vastanneet kovin hyvin sisältöä, joten niiden perusteella ei voi tehdä suuria johtopäätöksiä.

Itse tekstien sanastoa tutkittaessa suurin osa teemaan liittyvistä sanoista oli sellaisenaan neutraaleja. Homoseksuaalisuuteen liittyvistä sanoista muutama oli negatiivinen, samoin parisuhteeseen liittyvistä. Suurin osa sanoista oli yleiskielisiä nimityksiä, mutta joitakin puhekielisiä ja vierasperäisiä sanoja esiintyi. Teemaan liittyviä negatiivisia ilmiötä löytyi muutamia.

Pelkät sanat eivät paljastaneet paljoakaan kirjoittajien ja yhteiskunnan asenteista homoseksuaaleja kohtaan. Koska monissa teksteissä käytettiin myös seksuaalisuuteen liittyviin asioihin värikästä kieltä (puhuttiin esimerkiksi BDSM:stä) ja käsiteltiin jopa tabuaiheita (esimerkiksi inesti), olisi ollut odotettavaa, että myös homoseksuaalisuuteen olisi viitattu enemmän slangisanoilla tai sanoilla, joissa on esimerkiksi pilkkaava tai leikkisä sävy. Tällaisia sanoja olisivat olleet esimerkiksi *pederast*, *pede*, *lilla*, *piider* ja *lespar* (vertaa esimerkiksi suomen kielessä ´homppeli´ ja ´lepakko´). Tämän tyyllisiä sanoja ei kuitenkaan ollut, ja muutenkin tähän liittyviä puhekielisiä ilmauksia oli vähän.

Toisin kuin sanastossa, suurin osa kuvailuista oli positiivisia tai negatiivisia. Verbeistä löytyi niin (näennäisen) positiivisia, negatiivisia kuin neutraalejakin verbejä. Kontekstilla oli kuitenkin hyvin suuri merkitys, ja usein ensi vaikutelma muuttui sanoja ja

lauseita tarkemmin tutkittaessa. Kirjoittajien asenteista ja yhteiskunnasta paljastui monenlaista tutkittaessa millaisessa yhteydessä sanoja oli käytetty.

Useat kirjoittajat ymmärsivät molempia osapuolia (homoseksuaaleja ja heidän vastustajiaan) jollain tavalla, vaikka olivatkin pääsääntöisesti homoseksuaalien puolella. Monilla oli ratkaisuehdotuksia erilaisiin pulmiin, joita homoseksuaalit kohtaavat ja useat mainitsivat, että eivät pidä homoseksuaalien syrjinnästä. Syrjinnän syiksi mainittiin tietämättömyys, pelko ja näennäinen kristillisuus.

Teksteistä löytyi jonkin verran homoseksuaaleihin liitettyjä negatiivisia asioita, esimerkiksi homoseksuaalisuus rinnastettiin insestiin, ja homoseksuaaleihin liitettiin erilaisia stereotyyppioita, kuten kansakunnan tuho, sairaudet, vahingollisuus, synty ja oma valinta. Monessa tapauksessa kirjoittaja ei itse suhtaudu asiaan negatiivisesti, vaan kertoo muiden mielipiteen. Joissain tapauksissa kirjoittaja sanoo olevansa homoseksuaalien puolella, mutta joistain sanavalinnoista syntyy silti kuva negatiivisesta ajattelutavasta.

Homoseksuaalisuuteen liitettiin myös monia positiivisia asioita: sitä pidettiin normaalina ja luonnollisena ja homoseksuaaleja samanlaisina kuin muut – puhuttiin myös rakkaudesta ja tasa-arvosta. Parissa tekstissä oltiin sitä mieltä, että konservatiiviset arvot itse asiassa tukevat sukupuolineutraalin parisuhdelain hyväksymistä eikä päin vastoin.

Homofobia esiintyi useissa teksteissä ja sitä pidettiin olemassa olevana ilmiönä, joidenkin mukaan laajalle levinneenä. Poliitikot ja homofobia esiintyivät useassa tekstissä yhdessä. Useat kirjoittajat pohtivat myös muuten poliitikkojen tekemisiä ja sanomisia. Joidenkin mielestä poliitikot eivät tienneet mistään mitään, joten heitä piti neuvoa. Toiset olivat sitä mieltä, että poliitikoilla on järkeviä ajatuksia, eikä pelkkä puolue välttämättä kerro mitä mieltä henkilö on jostain asiasta.

Perinteinen perhe esiintyi useissa teksteissä. Monet kirjoittajat olivat sitä mieltä, että perheitä on erilaisia ja se on hyvä asia. Useammassa tekstissä pidettiin ongelmana sitä, että ihmisten on vaikea hyväksyä homoperheiden kasvattavan lapsia.

Kirjoittajan rooleista kaikki neljä esiintyivät melkein yhtä monissa teksteissä. Useimmissa teksteissä esiintyi opettajan rooli, mutta eivät niin arvioija-kritisoija ja tiedonvälittäjä kuin tietäjäkään jääneet kauas. Opettajan rooli on näistä juuri se, jolla on eniten vaikutusta lukijaan, ja se esiintyy lähes kaikissa teksteissä. Se, millainen kuva homoseksuaaleista syntyy näiden tekstien perusteella, siirtyy myös lukijalle. Samalla tavoin käy myös teksteissä, joissa kirjoittaja käy lukijan kanssa keskustelua minä ja sinä eli me-muodossa, jossa kirjoittaja ottaa lukijan mukaan omaan ajattelutapaansa. Näin kirjoittajan sanastollisista ja muista valinnoista syntyvä kuva sulautuu kevyesti lukijan ajatuksiksi. Sellaisissa teksteissä, joissa kirjoittaja puhuttelee lukijaa tyyliin "te siellä", taas on enemmän vastakkainasettelua kirjoittajan ja lukijan välillä.

Kaikissa teksteissä kirjoittaja suhtautuu omien sanojensa mukaisesti homoseksuaaleihin positiivisesti. Osa kirjoittajista kuitenkin suhtautuu samaa sukupuolta olevien avioliittoon negatiivisesti; usein ongelma on sanan "avioliitto" käytössä. Positiivinen suhtautuminen homoseksuaaleihin ei kuitenkaan välttämättä näy suoraan sanastollisissa valinnoissa, vaan homoseksuaalisuuteen liitettiin niin negatiivisia kuin positiivisia kuvailuja. Jos kirjoittaja itse on homoseksuaalien puolella, täytyy tekstien pohjalta syntyvä kuva homoseksuaaleista heijastua yhteiskunnasta, jossa kirjoittaja elää. Kirjoittaja myös monissa tapauksissa olettaa lukijan olevan homovastainen ja yrittää muuttaa lukijan mielipiteen. Näiden tekstien perusteella syntyvä kuva on siis melko negatiivinen, vaikka vaihteluita onkin.

Uskonto oli teema, johon useissa teksteissä viitattiin. Muutamit kirjoittajat vitsailivat virolaisten yhtäkkisestä uskonnollisesta innostuksesta, jolla samaa sukupuolta olevien avioliiton kieltoa perustellaan. Kahdessa tekstissä kirjoittajan suhteella uskontoon oli oletettavasti vaikutusta hänen suhtautumiseensa samaa sukupuolta olevien avioliittoon: positiivinen suhtautuminen uskontoon, negatiivinen suhtautuminen avioliittoon ja päinvastoin. Muuten uskonnolla ei ollut vaikutusta.

Tekstien ideaalilukija on virolainen henkilö, joka joko itse on homovastainen tai ainakin elää yhteiskunnassa, jossa ihmiset ovat sellaisia. Tämä henkilö seuraa Virossa käytävää keskustelua samaa sukupuolta olevien avioliitosta esimerkiksi sanomalehdistössä. Hän

arvostaa perheitä ja on ainakin perhearvoiltaan konservatiivinen, mutta ei muuten uskonnollinen. Seksuaaliselta suuntautumiseltaan henkilö on hetero.

Ideaalilukija luo negatiivisen kuvan virolaisten suhtautumisesta homoseksuaalisuuteen, joten on yllättävää huomata, että kaikki kirjoittajat suhtautuvat homoseksuaaleihin positiivisesti. Kirjoittajia on kuitenkin 14 ja kaikki ovat erilaisista taustoista tulevia. Lähtöoletuksena tutkimuksessa oli, että kirjoittajien mielipiteet jakautuvat myös tämän asian suhteen.

Tämän tutkimuksen perusteella ei kuitenkaan voi tehdä mitään suuria yleistyksiä, esimerkiksi sellaisia, että kaikki mielipidekirjoittajat olisivat homomyönteisiä ja kaikki virolaiset homofobisia. Tutkimusaineisto on suppea, vain 14 tekstiä, ja tekstit ovat kaikki samasta lehdestä. Jos aiheesta haluaisi laajemman ja luotettavamman tutkimuksen, mukana pitäisi olla useita erilaisia lehtiä, enemmän aineistoa ja pidempi tutkimus (esimerkiksi väitöskirja) kyseessä. Laajemmassa tutkimuksessa pitäisi kuitenkin keskittyä tarkemmin johonkin osa-alueeseen, esimerkiksi millaisilla kuvailuilla teeman sanastoa käsitellään lehdissä. Jo tässä tutkimuksessa oli melkein liian monta tarkasteltavaa asiaa yhtäaikaan, joten laajemmasta tutkimuksesta tulisi samalla metodilla vain pintaraapaisu aiheeseen.

Ongelmistaan huolimatta tämä tutkimukseni kuitenkin tuo jotain uutta tietoa siitä, millainen kuva homoseksuaaleista ja samaa sukupuolta olevien avioliitossa välittyy virolaisessa sanomalehdistössä. Tästä on hyvä jatkaa.

KOKKUVÕTE

Selle magistritöö eesmärgiks on uurida Eesti suurimas päevalehes Postimehes aastal 2013 ilmunud homoabieluteemalisi arvamusi ja vaadata, kuidas nendes käsitletakse homoseksuaale, samasooliste kooselu ja abielu. Eesmärgiks on ka leida erinevaid suhtumisviise teemasse, mis on hetkel väga ajakohane.

Uurimuse meetodiks on kriitiline tekstianalüüs ja sellest eelkõige funktsionaalne grammatika. Kesksed terminid selles uurimuses on *ideatsiooniline* ja *interpersonaalne funktsioon*, *ideaallugeja*, *polaarsus*, *leksikaalsed valikud*, *verbide protsessid ja kontekst*. Eriti leksikaalsed valikud ja see, kuidas sõnu esitatakse erinevates kontekstides, on tähtis.

Kasutan töös 14 arvamuseartiklit, mis kõik on ilmunud Postimehe digilehes. Igal arvamusel on erinev kirjutaja, ja kõik kirjutajad on eestlased. Arvamused käsitlevad kõik enam-vähem homoabieluteemat Eestis. Üldised teemad arvamustes on abielu, kooseluseadus, perekond, kirik ja homoseksuaalsus, homoperede lapsed, võrdne suhtumine ning homofobia ja diskriminatsioon.

Alguses vaatasin nii tekstide pealkirju kui ka sisu, ja märkasin, et tihti pealkiri ei öelnud sisust palju midagi: pealkirjade järgi ainult kolmes tekstis räägitaks homoteemast. Aga pealkirjadest tähtsamad olid ise tekstid, mille uurimist alustasin üldisest sõnavarast ja keskendusin siis teema sõnavarale. Otsisin tekstidest sõnu, mis puudutasid homoseksuaale, homoseksuaalsust ja homoseksuaalide abielu, kooselu ja muid suhteid. Vaatasin siis, kas sõnad olid positiivse, negatiivse või neutraalse tähendusega – ilma kontekstita ja kontekstiga. Vaatasin ka seda, millistes protsessides nende sõnadega seotud verbid esinevad tekstis ja kuidas homoteemalisi asju kirjeldatakse.

Töö lõpposas käsitlen kirjutaja ja lugeja vahelist suhet. Vaatan millise rolli kirjutaja võtab tekstis ja milline mõju tal on lugejale. Uurin ka kirjutaja ja lugeja vahelist

dialoogi ning püüan leida kirjutaja tegelikku suhtumist teemasse. Lõpuks käsitlen tekstide ideaallugejat.

Uuringus selgus, et kontekstil oli väga suur mõju sõnadele ja tihti oli töö autori esimene hinnang lause positiivse/negatiivse suhtumise kohta vale. Kõik kirjutajad suhtusid positiivselt homoseksuaalidesse, aga sõna *abielu* kasutamine homoseksuaalsusega oli mõnele probleem. Homofobia ja poliitikud esinesid tihti üheskoos. Ka homoseksuaalide peredest räägiti tekstides ja probleemiks tõusis laste olukord nendes peredes, kus on samast soost vanemad. Mitmes tekstis räägiti kirikust ja selle rollist homoabielude seadustamises.

Tekstide ideaallugejaks on eestlane, kes on ise homovastane või kes elab homofobses ühiskonnas. Pere on talle tähtis ja konservatiivsed pereväärtused on talle tähtsad, aga muidu ta ei ole eriti usklik. Seksuaalselt suundumuselt ta on heteroseksuaal.

Sellest hoolimata, et kirjutajad ise suhtusid homoseksuaalidesse positiivselt, võib töö põhjal järeldada, et Eesti ühiskond ei suhtu nendesse sama positiivselt. Ühiskonnas oli näha homofobiat ja erinevaid stereotüüpe. Seda on võimalik näha nii tekstiuurimuse kaudu kui ka kirjutajate otsestes sõnades.

LÄHTEET

Painetut lähteet:

Davidjants, Brigitta (toim.) (2010): Kapiuksed valla. Tallinn: MTÜ Eesti Gei Noored

Fairclough, Norman (1997): Miten media puhuu. Tampere: Vastapaino
(suomentanut: Virpi Blom & Kaarina Hazard)

Halliday, M.A.K (1994): An introduction to functional grammar (*second edition*). London: Arnold

Halliday, M.A.K (2003): On language and linguistics. London: Continuum International Publishing

Heikkinen, Vesa & Hiidenmaa, Pirjo & Tiililä, Ulla (2000): Teksti työnä, virka kielenä. Helsinki: Gaudeamus

Heikkinen, Vesa (toim.) (2005): Tekstien arki. Helsinki: Gaudeamus

Heikkinen, Vesa (2007): Kielen voima. Helsinki: Gaudeamus

Kasik, Reet (toim.) (2002): Tekstid ja taustad. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus

Kasik, Reet (toim.) (2004): Tekstid ja taustad III. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus

Kasik, Reet (toim.) (2008): Tekstid ja taustad V. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus

Lehtonen, Jukka (toim.) (1999): Homo fennicus - miesten homo- ja biseksuaalisuus muutoksessa.
Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö

Mälkiä, Matti & Stenvall, Jari (1997): Kielen vallassa. Näkökulmia politiikan, uskonnon ja julkishallinnon kieleen. Tampere: Tampere University Press

Onikki-Rantajääskö, Tiina & Siirainen, Mari & Ylönen, Hanna (2008): Kieltä kohti. Helsinki: Otava

Puonti, Ari (2004): Homoseksuaalisuus - hämmennyksestä selkeyteen. Helsinki: Kustannus Oy Uusi tie

Stålström, Olli (1997): Homoseksuaalisuuden sairausleiman loppu. Helsinki: Gaudeamus

Taustana käytetyt pro gradu -työt:

Hoch, Tobias (2008): *Neutraalsus uudistekstides, kas seda on?: sukeldumissõda Eesti ja Soome pressis* (Helsingin yliopisto)

Hopponen, Nadja (2014): *"Separate and unequal" Homoseksuaalien adoptio-oikeus Suomessa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön valossa.* (Helsingin yliopisto)

Jämsä, Juha (2003): *"Isä, joka on homo": homomiehen perhe ja vanhemmuus* (Helsingin yliopisto)

Kütt, Piret (2011): *Homoseksuaalsuse avalikustamine perekonnale emade narratiivides* (Tartu ülikool)

Melin, Tarja (2007): *Suomalaiset Viron-matkailijat virolaisessa sanomalehdistössä. Tekstianalyysia vuosien 1996–1997 ja 2003–2004 sanomalehtiteksteistä.* (Helsingin yliopisto)

Rammus, Kristin (2012): *Biseksuaalse identiteedi konstrueerimine Eesti biseksuaalsete inimeste näitel* (Tallinna Ülikool)

Sammallahti, Lumi (2007): *Rikottu hiljaisuus: Intialaisten sanomalehtien normista poikkeavia seksuaalisuuksia ja sukupuoliä käsittelevät artikkelit heteromatriisin horjuttajina ja tabun uudelleenjärjestäjinä* (Helsingin yliopisto)

Santala, Katja (2007): *Kun tosihomo näki viihdehomon. Kotimaisen Sillä silmällä -ohjelman tuotanto ja vastaanotto* (Tampereen yliopisto)

Sillaots, Erkki (2012): *Seksuaalvähemuste esitus Eesti ja Soome diskussioonisates* (Tallinna Ülikool)

Digitaaliset lähteet:

APA (American Psychological Association) a: *What is sexual orientation*

APA b: *What causes a person to have a particular sexual orientation?*

APA c: *Is homosexuality a mental disorder?*

viitattu 20.8.2014 <http://www.apa.org/topics/lgbt/orientation.aspx?item=4>

Council for Global Equality: *The Facts on LGBT Rights in Russia*

<http://www.globalequality.org/newsroom/latest-news/1-in-the-news/186-the-facts-on-lgbt-rights-in-russia>

Duodecim: *sairaus*

viitattu 20.8.2014 http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=ltt03007

EKN (Eesti Kirikute Nõukogu) (2008): *Eesti Kirikute Nõukogu seisukoht homoseksuaalsuse küsimuses*
viitattu 20.8.2014 <http://www.ekn.ee/lakitus.php?id=1>

Filar, Ray (2013): *The seven ways civil partnership isn't the same as marriage*
viitattu 20.8.2014 <http://www.gaystarnews.com/article/seven-ways-civil-partnership-isnt-same-marriage250113>

Filippov, Madis (2013): *Eestis on 90 usuvoolu: lilla leegi hoidjad, kopimistid, tulekumardajad...*
viitattu 20.8.2014 <http://www.postimees.ee/1218764/eestis-on-90-usuvoolu-lilla-leegi-hoidjad-kopimistid-tulekumardajad>

Grekov, Innokenty (2013): *Russia's Anti-Gay Law Spelled Out in Plain English*
viitattu 20.8.2014 <http://www.policymic.com/articles/58649/russia-s-anti-gay-law-spelled-out-in-plain-english>

Heikkinen, Vesa Pekka & Virtanen, Mikko T. (2005): *Uudenvuodenpuheiden prosesseista*
viitattu 20.8.2014 <http://www.kotus.fi/files/964/tekstipaja-11-2005-tyopaperi.pdf>

Kauhanen, Erkki (2002) a: *Homoseksuaalisuuden pelko alkoi identiteettikriisistä*
viitattu 20.8.2014 http://www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/homoseksuaalisuuden_pelko_alkoi_identiteettikriisi

Kauhanen, Erkki (2002) b: *Homoseksuaalisuuden synty oli eduksi lajille?*
viitattu 20.8.2014 http://www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/homoseksuaalisuuden_synty_oli_eduksi_lajille

LAWS : The History of Same Sex Marriage
viitattu 20.8.2014 <http://marriage.laws.com/gay/same-sex/history-same-sex-marriage>

LGBTQ Nation: Marriage equality
viitattu 20.8.2014 <http://www.lgbtqnation.com/tag/gay-marriage/>

Masci, David & Sciupac, Elizabeth & Lipka, Michael (2014): *Gay Marriage around the world*
viitattu 20.8.2014 <http://www.pewforum.org/2013/12/19/gay-marriage-around-the-world-2013/>

Mollgren, Sami: *Homoseksuaalisuus - Homo FAQ - usein esitettyjä kysymyksiä*
viitattu 20.8.2014 <http://ranneliike.net/homoFAQ>

Omakekus: *Kes on lesbi? Kes on transseksuaal? Mis on biseksuaalsus? Mis on ho-mofoobia?*
viitattu 20.8.2014 <http://www.omakeskus.ee/kkk>

PM (Postimees) (2010): *Postimees.ee lugejate arv ületas 700 000 piiri*
viitattu 20.8.2014 <http://www.postimees.ee/228271/postimees-ee-lugejate-arv-uletas-700-000-piiri>

Ranneliike: *Lainsäädäntö ja seksuaalivähemmistöt*
viitattu 20.8.2014 <http://ranneliike.net/teema/lainsaadanto-ja-seksuaalivahemmistot?cid=15>

Riigikogu (2009): *Perekonnaseadus*

viitattu 22.10.2014 <https://www.riigiteataja.ee/akt/13240237>

Riigikogu (2014): *Riigikogu kiitis heaks kooseluseaduse*

viitattu 24.11.2014 <http://www.riigikogu.ee/index.php?id=180763>

Rodgers, Lucy & Gutierrez, Martin & Rees, Martyn & Connor, Steven (2014): *Where is it illegal to be gay?*

viitattu 20.8.2014 <http://www.bbc.com/news/world-25927595>

Royal Embassy of Saudi Arabia: *The basic law of governance*

viitattu 20.8.2014 http://www.saudiembassy.net/about/country-information/laws/The_Basic_Law_Of_Governance.aspx

Raudla, Heiki (2002): *Kodaniku raamat*

viitattu 20.8.2014 https://www.siseministerium.ee/public/kodaniku_raamat.pdf

Rupar, Terri (2014): *Here are the 10 countries where homosexuality may be punished by death*

viitattu 20.8.2014 <http://www.washingtonpost.com/blogs/worldviews/wp/2014/02/24/here-are-the-10-countries-where-homosexuality-may-be-punished-by-death/>

SAPTK (Sihtasutus Perekonna ja Traditsiooni Kaitseks): avaleht; projektid

viitattu 20.8.2014 www.saptk.ee

Seermaa, Meeli (2013): *Homoabieliu anno domini 100 oli võrdne heteroliiduga?*

viitattu 20.8.2014 <http://www.telegram.ee/teadus-ja-tulevik/homoabieliu-anno-domini-100-oli-vordne-heteroliiduga#.U1RXBicaySN>

Seta: *Seksuaalinen suuntautuminen*

viitattu 20.8.2014 <http://seta.fi/seksuaalinen-suuntautuminen/>

WILPF (Women's international league for peace and freedom) *Is homosexuality a western concept?*

<http://www.wilpfinternational.org/is-homosexuality-a-western-concept/>

1. www.erinevusrikastab.ee/tegevused/projektist/

Tutkimuksen kohteena olevat artikkelit: (viitattu 25.11.2014)

Anijärv, Eve: *Perekond on perekond*

Postimees 10.9.2013

<http://arvamus.postimees.ee/1826620/eve-anijarv-perekond-on-perekond>

Hankewitz, Sten: *Geiabelud ei võta kellelki midagi ära*

Postimees 21.6.2013

<http://arvamus.postimees.ee/1277662/sten-hankewitz-geiabelud-ei-vota-kellelki-midagi-ara>

Kahu, Tõnis: *Süsteemi sees ja väljas*

Postimees 23.3.2013

<http://arvamus.postimees.ee/1178450/tonis-kahu-susteemi-sees-ja-valjas>

Kala, Martin: *Elu demokraatias nõuab järeleandmisi*

Postimees 23.3.2013

<http://arvamus.postimees.ee/1179112/martin-kala-elu-demokraatias-nouab-jareleandmisi>

Käsper, Kari: *Homovastast kampaaniat peetakse solvavaks ja vaenu õhutavaks*

Postimees 14.3.2013

<http://arvamus.postimees.ee/1169058/kari-kasper-homovastast-kampaaniat-peetakse-solvavaks-ja-vaenu-ohutavaks>

Meiorg, Marianne & Grossthal, Kelly: *Aeg lõpetada vihkamine*

Postimees 17.5.2013

<http://arvamus.postimees.ee/1239232/marianne-meiorg-ja-kelly-grossthal-aeg-lopetada-vihkamine>

Mutt, Mihkel: *Poliitkorreksuse kassikuld*

Postimees 28.3.2013

<http://arvamus.postimees.ee/1184844/mihkel-mutt-poliitkorreksuse-kassikuld>

Sinijärv, Karl Martin: *Erki Noolel oli õigus*

Postimees 28.3.2013

<http://arvamus.postimees.ee/1184956/karl-martin-sinijarv-erki-noolel-oli-oigus>

Talalaev, Helen: *Kõik pered väärivad Eestis kaitset*

Postimees 16.5.2013

<http://arvamus.postimees.ee/1238088/helen-talalaev-koik-pered-vaarivad-eestis-kaitset>

Tarand, Kaarel: *Etskae homot!*

Postimees 30.3.2013

<http://arvamus.postimees.ee/1186178/kaarel-tarand-etskae-homot>

Tohver, Priit & Pirsko, Luisa: *Abielu on tervisele kasulik*

Postimees 17.4.2013

<http://arvamus.postimees.ee/1205496/priit-tohver-ja-luisa-pirsko-abielu-on-tervisele-kasulik>

Turay, Abdul: *Konservatiivne lahendus*

Postimees 26.3.2013

<http://arvamus.postimees.ee/1181590/abdul-turay-konservatiivne-lahendus>

Uibo, Raili: *Avameelselt abielust*

Postimees 1.4.2013

<http://arvamus.postimees.ee/1186782/raili-uibo-avameelselt-abielust>

Vainomaa, Madis: *Rohkem sallivust, inimõiguslased!*

Postimees 20.3.2013

<http://arvamus.postimees.ee/1176018/madis-vainomaa-rohkem-sallivust-inimoiguslased>

LIITE 1

Mielipidekirjoitusten otsikot suomennettuina

Homovastast kampaaniat peetakse solvavaks ja vaenu õhutavaks [1]

´Homovastaista kampanjaa pidetään loukkaavana ja vihaa (oik. vainoa) lietsovana´

Rohkem sallivust, inimõiguslased! [2]

´Enemmän suvaitsevaisuutta, ihmisoikeuksien puolustajat!´

Süsteemi sees ja väljas [3]

´Systeemin sisällä ja ulkona´

Elu demokraatias nõuab järeleandmisi [4]

´Elämä demokratiassa vaatii myönnytyksiä´

Konservatiivne lahendus [5]

´Konservatiivinen ratkaisu´

Erki Noolel oli õigus [6]

´Erki Nool oli oikeassa´

Poliitkorreksuse kassikuld [7]

´Poliittisen korrektiuden kissankulta´

Etskae homot! [8]

´Kappas homoa!´

Avameelselt abielust [9]

´Avoimesti avioliitosta´

Abielu on tervisele kasulik [10]

´Avioliitto on terveydelle hyödyllinen´

Kõik pered väärivad Eestis kaitset [11]

´Kaikki perheet Virossa ovat suojelun arvoisia´

Aeg lõpetada vihkamine [12]

´Aika lopettaa vihaaminen´

Geiabelud ei võta kellelki midagi [13]

´Homoliitot eivät vie keneltäkään mitään´

Perekond on perekond [14]

´Perhe on perhe´

LIITE 2

Esimerkki taulukosta, jonka tein tekstin *Geiabelud ei võta kellelki midagi ära* [13] perusteella:

Termi	Määrite (adjektiivl)	Määrite (muu)
partnerlussuhe		
samasooliste abielu	reguleeriv	" <u>Ette valmistati</u> samasooliste abielu reguleeriv eelnõu, mis.. -- <u>läbis</u> parlamendi alamkojas kõik lugemised."
tsiviilpartnerlusseadus		"Vaadates tagasi viimasele kaheksale aastale, mil tsiviilpartnerlusseadus on samasooliste kooselu <u>reguleerinud</u> , <u>ei ole näha</u> ühtegi märki, et abielu Institutsioon oleks kannatanud ."
abielu	traditsiooniline täisväärtuslik ebatraditsiooniline	kts. edellinen " Traditsioonilist abielu ei ole kellelki ära võetud." "...liikuda edasi täisväärtusliku abieluni." "" Traditsiooniline abielu" ei kannata, kui "ebatraditsiooniline" on lubatud.
perekond	püha puutumatu	"...perekond kui Institutsioon on püha ja puutumatu ." "...perekond on kahe inimese armastuse Institutsioon ."
gelabelu		kts. võrdne abielu

Termi	Määrite (adjektiivi)	Määrite (muu)
võrdne abielu	võrdne	<p>"...Eestis käivat debatti võrdse abielu (määratlus geiabielu või samasooliste abielu on juba olemuselt inimesi eraldi kastidesse jagav) üle, on..."</p> <p>"...kuidas võrdne abielu nende õigusi rikkuda saab."</p> <p>"Aga võib ka <u>õppida</u> teiste riikide kogemusest ja <u>seadustada</u> võrdne abielu kohe."</p> <p>"<u>On</u> fakt, et võrdse abielu lubamine <u>ei võta</u> kelleltki midagi <u>ära</u>."</p>
samasooline paar		"Usun, et Eestis on aeg samasooliste paaride suhe seadusega reguleerida."
tsiviilpartnerlus		<p>"Geide kooselu <u>ei kutsuta</u> abieluks, vaid tsiviilpartnerlukseks. Kuid põhimõtteliselt annab tsiviilpartnerlus geipaaridele samasugused õigused ja kohustused nagu abielu."</p> <p>"Võib ju samamoodi nagu UK alustada tsiviilpartnerlusega ning seejärel <u>liikuda edasi</u> täisväärtusliku abieluni."</p>
gei		
suhe		"..kõigile inimestele on antud võrdne õigus oma suhet, oma armastust teise inimese vastu seaduse ees <u>kinnitada</u> ."
kooselu		"...et kõigile inimestele <u>antaks</u> võrdne võimalus oma kooselu <u>registreerida</u> ja <u>elada</u> õnnelikult teadmises, et..."